DOSTOYEVSKİ

KUMARBAZ

ROMAN

DÜNYA KLASİKLERİ

Kapak düzeni: Nar Grafik
Dizgi: Nar Grafik
Baskı: Avcı Ofset
Baskı tarihi: Mart 1996
Yazışma adresi:
Hacı Tahsin Bey Sk, Sevilmiş İş Hanı, 4/9
Cağaloğlu / İstanbul
Telefax: (0212) 512 23 79

Dostoyevski

KUMARBAZ

Çeviren: Timur Genç

KIBELE YAYINLARI

ROMANDAKİ BAŞLICA KİŞİLER

ALEKSEY İVANOVİÇ :25 yaşında, özel öğretmen; anlatan

GENERAL :Çar ordusunda bir general

POLİNA ALEKSANDROVNA :General'in üvey kızı

Mlle.BLANCHE
(Madmuazel blanş) :Bir Fransız kızı

Bn. DE COMINGES
(dö komenj) :Blanche'ın annesi

B.ASTLEY (estli) :Bir İngiliz genci

DEGRIEUX (dögriyo) :Bir Fransız markisi

ANTONİDA VASİLYEVNA TARASYEVİÇEVA: General'in halası; Büyükanne diye anılır.

Olay XIX. yüzyıl sonlarında Almanya'da bir içme şehrinde geçer.

FYODOR DOSTOYEVSKİY

HAYATINI eserlerine çok geniş ölçüde koyabilmiş bir yazardır. Hayatı da, gerçekten, duygulara derinden işleyecek, ruhta silinmez izler bırakacak acı, garip, etkileyici olaylarla dolu geçmiştir: Babası doktordu; hastanedeki dairelerinde yaşarlardı. Fyodor orada doğdu, hastalar arasında, hastalıklar çevresinde büyüdü. Kendisinin karanlık ruhunda bütün bunların da kötü bir etkisi olduğu düşünülebilir. Dr. Dostoyevskiy iyi bir hekimdi ama, kumara çok düşkündü; sonradan Fyodor da babasının bu yolundan gidecekti.

Fyodor Mihailaviç Dostoyevskiy 11 kasım 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğu babasının dar görüşlü, korkunç derecede sıkı baskısı altında pek mutsuz geçti. Ailenin kölelerinden biri Dr. Dostoyevskiy'i öldürünce Fyodor 18 yaşında babasız kaldı. Daha sonraki yıllarda yilbik (sara) hastalığına tutuldu. Ömrünün sonuna kadar yakasını bırakmayan bu illet de onu içine kapanık, karamsar bir insan haline getirdi. Bununla birlikte, Fyodor Dostoyevskiy'in bu ruh hali onun sanatını olumlu yönde de etkilemiştir. Yazarın duygulu ruhu bütün insanlara karşı derin bir acıma duymuş, gene bundan dolayı insan ruhunu incelemeye, ruhbilimle ilgilenmeye yönelmiştir.

Dostoyevskiy 1843'te Petersburg mühendislik okulunu bitirdi, kamu kesiminde görev aldı. Yalnız, edebiyata, sanata karşı eğilimi onu çok geçmeden yazarlığa yöneltti. 25 yaşındayken ilk iki romanını yazmış bulunuyordu. Bunlardan "Zavallı İnsanlar" onun ruhundaki acıma duygusunu ortaya serdiği ilk eseridir; "İki Ruhlu Adam"da ise ruh bunalımları arasında çırpınan bir adamın acı öyküsünü anlatmıştır.

Bu iki roman genç yazara büyük bir ün sağlamadıysa da, sanatının sonradan göstereceği derinliğin ilk çizgilerini daha o

zamandan belli ediyordu. Bu arada, ruh tahlillerindeki güçlülük de olgun bir nitelik gösteriyordu. Öte yandan, genç yazar Gogol'un büyük etkisi altında kalmış olduğunu açıkça belli ediyordu.

1849'da gizli bir devrimci örgütünün üyesi olarak tutuklandı, önce ölüme mahkum edildi, sonra Sibirya'ya sürüldü. Orada kaldığı sekiz yıl içinde caniler, katiller arasında yaşadı, onları yakından tanımak fırsatını buldu. 1859'da Petersburg'a dönünce, kardeşiyle birlikte kurduğu bir dergide, "Ölüler Evinden Anılar" adı altında, Sibirya yıllarının izlenimlerini yayınladı.

Ondan sonra Dostoyevskiy'in en olgun eserlerini, en büyük romanlarını arka arkaya yayınladığını görüyoruz: "Suç ve Ceza" (1866); "Kumarbaz" (1866); "Budala" (1868); "Karamazov Kardeşler" (1879-80).

"Kumarbaz" Dostoyevskiy'in kendisinin de oyuna olan düşkünlüğünün izlenimlerini taşıdığı gibi, gene kendisinin yaşadığı bir aşk macerasının romanıdır. Yazar Sibirya'da sürgünde bulunduğu günlerde Mariya Dmitriyevna İsayeva adında veremli bir kızla evlenmişti. Bu evlilik genç kadının ölümüyle 1864'te sona erdi. Dostoyevskiy'nin "Kumarbaz"da Polina adıyla andığı Apollinariye Suslova ile olan acı aşk macerası kısa sürdü, yazar 1867'de kendisini yıllardan beri büyük bir bağlılıkla seven Anna Grigoryevna Snitkina ile evlendi. O sıralarda, alacaklılarından kurtulmak için, karısıyla birlikte, Avrupa'ya kaçtı, uzun süre Batı Avrupa ülkelerinde dolaştıktan sonra 1871'de Rusya'ya döndü. Ondan sonra uzun bir süre yalnız anılarını yazdı. En son romanı olan "Karamazov Kardeşler"i bitirdikten bir yıl sonra, 9 şubat 1881'de Petersburg'da öldü.

I

İKİ haftalık bir ayrılıktan sonra döndüm sonunda. Bizimkiler üç gündür Ruletenburg'dalardı. Sabırsızlıkla beni beklediklerini sanıyordum, yanılmışım. General çok kibirli bakıyordu, pek yükseklerden konuştu benimle. Kızkardeşinin yanına yolladı sonra. Belli ki, bir yerlerden para bulmuşlardı. Hatta, General'in yüzüme çekinerek baktığını da hissetim. Marya Filippovna olağanüstü telaşlıydı, benimle şöyle-bir ayak-üstü konuştu; parayı aldı, dikkatle saydı, işler hakkında anlattıklarımı sonuna kadar dinledi. Mezentsov'u, bir Fransız'ı, bir de tanımadığım bir İngiliz'i bekliyorlardı öğle yemeğine. Para bulunca ilk işleri yemek vermektir Moskovalıların.

Polina Aleksandrovna, beni görünce, uzun süredir nerede olduğumu sordu. Cevabımı beklemeden çıkıp gitti bir yerlere. Mahsus böyle davranıyordu. Oysa, onunla konuşmam gerekiyordu. Anlatılacak çok şeyler vardı.

Otelin dördüncü katındaki küçük odalardan birini verdiler bana. General'in yakını olduğumu herkes biliyordu artık. Bizimkiler kendilerini zengin bir Rus soylusu sanıyorlardı. Yemeğe doğru, General, o kadar iş arasında bozdurmam için iki tane binlik frank verdi. Onları otelin kasasında bozdurdum. Bu iş artık bize, en az bir hafta, milyoner gözüyle bakılmasını sağlayacaktı.

Mişa ile Nadya'yı alıp şöyle bir dolaşmak istiyordum; tam merdivenden iniyorduk, General'in beni çağırdığını söylediler. Çocukları nereye götürdüğümü merak etmiş! Ama, hala yüzüme bakamıyordu bu adam. Bakmak için kendini zorladı; gözlerine öyle dik, öyle küstahça baktım ki, bozuldu, yere baktı.

Süslü, uzun cümlelerle bir hayli konuştu, söyleyeceklerini iyice karıştırdı. Çocuklarla gardan uzak durmamızı, ancak parkta gezebileceğimizi söyledi. Sonra birden kızarak: "Size

kalsa onları ya gara, ya da rulete götürürsünüz." diye ekledi.. "Sizi daha çok toy, aklı bir karış havada buluyorum. Belki şeytana uyup kumar da oynarsınız orada. Gerçi akıl hocanız değilim -böylece bir sorumluluğu üzerime almak da istememama, hiç değilse, nasıl söylesem, beni çevreye karşı küçük düşürücü davranışlardan kaçınmanızı istemek hakkımdır sanırım..."

- "Param yok ki. Kumar oynamak için para gerekli." diye sakin bir şekilde cevap verdim.

General, biraz kızararak: "Paranızı hemen alacaksınız." dedi.

Masasının gözünü açtı, hesap defterini çıkarıp bir süre karıştırdı, sonra bana yüzyirmi ruble borcu olduğunu belirtti.

- "Nasıl ödemeli..." diye söylendi. "Bu parayı talere çevirtmeli. Neyse, şimdilik, şu yüz taleri alın. Kalanını sonra veririm."

Sesimi çıkarmadan aldım parayı.

- "Böyle konuştum diye de gücenmeyin lütfen." dedi. "Çok alıngan olduğunuzu biliyorum... Bütün bunları sizi uyarmak için söyledim. Buna hakkım var sanıyorum..."

*

* *

Yemek vakti çocuklarla eve döndüğümde bir sürü atlıyla karşılaştım. Bizimkiler, bilmem neredeki bir harabeyi gezmekten gelmişlerdi. Pırıl pırıl iki kupa araba ile çok güzel atlar. Mademoiselle Blanche, Mariya Filipovna, Polina aynı arabaya, Fransız, İngiliz, bizim General de atlara binmişlerdi. Oradan geçenler durup durup onlara bakıyordu. İstenen etki sağlanmıştı ama, General gene de sevinçli değildi. Getirdiğim dört bin frankla, bir de kendilerinin buldukları parayla yaklaşık yedi-sekizbin frankları olmuştu. Gelgelelim, bu para Mille, Blanche'a yetmezdi ki!

Blanche annesiyle birlikte bizim otelde kalıyordu; o Fransız da öyle... Uşaklar ona "Kont Hazretleri" diyorlardı. Blanche'ın annesi de kendine "Kontes Hazretleri" dedirtiyordu. Kimbilir, belki gerçekten kontla kontestiler.

Yemekte bir araya geldiğimizde Kont'un beni tanımamazlıktan geleceğini biliyordum. General de bizi tanıştırmayı, hiç değilse beni ona tanıtmayı düşünemezdi elbette. Ama, Kont Hazretleri Rusya'da bulunmuştu. *uçitel*'lerin (x) kayda değmeyen kişiler olduklarını biliyordu. Aslında, beni çok iyi tanırdı o. Doğrusunu söylemek gerekirse çağırılmadan gitmiştim sofraya; General beni unutmuştu besbelli; yoksa, kesinlikle çağırılırdım.

Çağırılmadan geldiğim için General'in memnun olmadığı bana bakışından belliydi. İyi yürekli Mariya Pilippovna hemen bir yer gösterdi ama, aslında, beni Mister Astley'in orada bulunuşu kurtarmıştı. Hiç yadırgamadan hemen karışmıştım topluluğa.

Bu ilginç İngiliz'le Polonga'da karşılaşmıştım ilk kez. O zaman gene bizimkilerin peşinden geliyordum. Trende karşılıklı oturmuştuk. sonra, şu son iki hafta içinde biri Fransa'da, öbürü İsviçre'de olmak üzere iki kez burun buruna gelmiştik. Şimdi de Ruletenburg'da karşılaşıyorduk ansızın.

Ömrümde onun kadar sıkılgan birini daha görmedim. Aptalca bir çekimserliği var. Kendi de farkında bunun, çünkü hiç de aptal değil. Bununla birlikte, oldukça cana-yakın , uysal biri.

Prusya'daki ilk karşılaşmamızda onu, zorla da olsa konuşturabilmiştim. O yazı Nord-ape'de geçirdiğini, Nijegorodski panayırını görmeyi çok istediğini söylemişti bana. General'le nasıl tanıştığını bilmiyorum ama, Polina'ya sırılsıklam aşık olduğu belliydi. Çünkü, Poline salona girince saçlarının dibine kadar kızarmıştı. Yanına oturuşuma çok

sevinmişti; beni candan biri sayıyordu besbelli.

(x) Rusça: "Öğretmen! Çeviren

Yemekte Fransız, kibarlık taslayan, çevresine tepeden bakan halleriyle, bir hayli kasılmıştı. Oysa, Moskova'da boş gezenin boş kalfası olduğu günleri de hatırlıyorum. Şimdi kalkmış, durmadan, Rusya'nın iktisadi hayatından, dış politikasından söz ediyordu. General arada-bir bu konuşmaya karşı çıkıyordu ama, pek ılımlı bir şekilde. Çünkü, üstünlüğünü yitirmek istemiyordu.

*

* *

Çok ilginç bir ruhsal durum içindeydim.

Daha yemeğin yarısına gelmeden, her zaman kendi kendime sorduğum şeyleri tekrarlamaya başladım gene: Şu General'in peşinde neden sürtüp duruyordum; niçin ayrılmıyordum onlardan?

Arada-bir göz ucuyla Polina Aleksandrovna'ya bakıyordum; ama, onun beni umursadığı bile yoktu. Sonunda, ben de, kızdım, kabalık etmeyi koydum kafama.

Başkalarının konuşmalarına izin almadan, yüksek sesle karışmakla başladım işe. Özellikle, şu Fransız'la takışmak istiyordum.

Birden General'e döndüm, oldukça yüksek bir sesle -sözünü keserek elbette- kelimelerin üstüne basa basa: "Bu yaz, biz Ruslar için otellerde tablidot yemek imkansız." dedim.

General şaşkın şaşkın yüzüme bakakaldı. Ben devam ettim:

- "Kendinize birazcık olsun saygınız varsa, birçok hakaretlere, saygısızlıklara göz yummak zorunda kalacaksınız. Paris'te, Reyn'de, hatta İsviçre'de öylesine çok Polonya'lı, ayrıca onlarla aynı kafada Fransız var ki Ruslara tek kelime bile

konuşturmuyorlar."

Bunları Fransızca söyledim. General aval aval yüzüme bakıyordu. Bu derece ileri gidişime kızması mı, yoksa şaşması mı gerektiğini kestiremediği belliydi.

Fransız, küçümser bir tavırla dudaklarını bükerek: "Anlaşılan, size bir yerlerde iyi bir ders vermişler." dedi.

- "Paris'te önce bir Lehli'yle, sonra da onu savunan bir Fransız subayıyla kavga ettim." dedim. "Ama, Efendi Hazretleri'nin kahvesinin içine tükürmek istediğimi söyleyince Fransızlar'ın çoğu benden yana geçtiler."

General kibirli bir şaşkınlıkla sağa, sola bakınarak: "Tükürmek mi?" diye sordu.

Fransız inanmıyormuş gibi bakıyordu yüzüme.

- "Evet, tükürmek istedim. Tam iki gün işlerimiz gereği, kısa bir süre için bile olsa, Roma'ya gitmek zorunda olduğumdan, pasaportumu vize ettirmek için En kutsal Peder'in Paris'teki elçiliğine gitmiştim. Beni orada elli yaşlarında, kupkuru, sevimsiz bir papaz karşıladı. Dileğimi kibarca ama, ilgisiz bir tavırla dinledikten sonra beklememi söyledi.

"Çok acele ettiğim halde oturup beklemeye başladım. Cebimden, içi Rusya'ya karşı küfürlerle dolu olan Opinion National gazetesini çıkarıp okumaya başladım. Bu arada, birinin, bitişik odadan çıkıp Efendi Hazretleri'nin odasına girdiğini duydum. Beni karşılayan papazın bu adamı selamladığı gözümden kaçmadı. Kendisine ricamı tekrarladım; eskisinden daha soğuk bir tavırla, beklememi söyledi gene.

"Az sonra, Avusturya'lıya benzeyen biri daha geldi. Onun da bir işi vardı sanırım. Bekletmeden hemen yukarıya aldılar. Bu duruma çok içerledim. Hemen papaza yaklaşarak, kararlı bir tavırla, Efendi Hazretleri'nin ziyaretçi kabul ettiğine göre, benim işime de bakabileceğini söyledim.

"Papaz, birden, büyük bir şaşkınlık içinde, birkaç adım geri geri çekildi. Değersiz bir Rus'un nasıl olup da kendini Efendi Hazretleri'nin konuklarıyla bir tutuğuna akıl erdiremiyordu. Bana haraket etmek için bir fırsat bulduğuna sevinmiş gibi, şöyle-bir tepeden tırnağa süzdü, "Efendi Hazretleri'nin senin için kahvesini yarım bırakacağını mı sandın?" diye bağırdı.

"Ben de ondan daha çok bağırarak: "Siz de şunu iyice bilin: Efendi Hazretleri'nin kahvesinin içine tükürürüm ben! Hemen şimdi pasaportumu vize ettirmezseniz kendim giderim yanına!" dedim.

"Papaz, dehşet içinde geri geri çekilerek: "Nasıl?" diye haykırdı. "Hem de yanında kardinal varken ha!"

"Kapıya doğru koşup kollarını yanlara açarak yolumu kesti. Bu görünümüyle, beni içeri bırakmaktansa ölümü göze alacağı belliydi. Bunun üzerine, papaza, "*heretique et barbare*" (x) olduğumu; piskoposmuş, kardinalmış, ya da Efendi Hazretleri'ymiş hiç kimseyi umursamadığımı söyledim. Böylece, gürültüye kolay kolay pabuç bırakmayacağımı belli ettim. Papaz, sonsuz bir nefretle baktı yüzüme, pasaportumu çekti aldı elimden, yukarı çıkardı. Bir dakika sonra vize tamamdı. Bakın işte; görmek ister misiniz?"

Pasaportumu çıkarıp üstündeki Roma vizesini gösterdim.

General: "Ama, doğrusu, siz bunu..." diye konuşmaya başladı.

Fransız gülerek onun konuşmasını kesti.

- "Kendinizi bir tanrı-tanımaz, barbar olarak göstermeniz kurtarmış sizi. *Cela n'etait pas si bete.*" (xx)

- "Elbette ya; yoksa, buradaki o gıkını bile çıkaramayan Ruslar gibi mi davranmalıydım? Bunlar, Rus olduklarını bile inkar edecekler neredeyse! Papazla yaptığım bu kavgayı her yerde anlatınca, Paris'te kaldığım oteldeki herkes daha bir saygı göstermeye başladı bana. Böylece, tablidotta düşmanım olan

şişman Polonya'lıyı gölgede bırakmıştım artık. Fransızlar bile, anlattığım şu öyküyü dinleyince ürpermişlerdi: Bundan iki yıl önce bir adam tanımıştım. Bu adamı 1812 yılında bir Fransız avcı eri yaralamıştı. Erin ateş etmesinin nedeni, sırf, tüfeğini boşaltmak istemesiymiş. Yaralanan bu adam, o zamanlar on yaşında bir çocukmuş. Ailesi Moskova'dan kaçamamış o sıralar.

(x) Tanrı-tanımaz, barbar.

(xx) İyi akıl, doğrusu.

Fransız: "Olmaz böyle bir şey!" diye köpürdü. "Hiçbir Fransız askeri çocuklara ateş etmez!"

- "Etmiş işte!" dedim. "Bunu bana anlatan çok saygıdeğer bir emekli yüzbaşıydı. Yüzündeki kurşun izini gözlerimle gördüm."

Fransız söz kalabalığına boğdu ortalığı. General de onu destekliyordu. Ama, ben 1812 yılında esir düşen General Perovskiy'in "Anılar'ından hiç değilse birkaç satır okumasını salık verdim.

Sonunda, Mariya Pilippovna söze karıştı. Amacı konuyu değiştirmekti.

General çok kızmıştı bana. Çünkü artık Fransız'la birbirimize bağırmaya başlamıştık. Benim Fransız'a çatmam, Mr. Astley'in hoşuna gitmişti sanırım; masadan kalktığımızda karşılıklı birer kadeh şarap içmeyi teklif etti bana.

*

* *

Akşamüstü, her zaman olduğu gibi, Polina Aleksandrovna'yla onbeş dakikalık bir konuşmam oldu. Hep birlikte, garın yanındaki parka gitmiştik. Polina havuz kıyısındaki sırada oturuyordu. Nadenka'yı biraz ilerde oynayan çocukların yanına göndermişti. Ben de Mişa'yı yolladım. Yalnız

kaldık böylece.

İşlerin gidişinden söz ettik, ilkin. Sonra, bir ara, getirdiğim yediyüz altını verdim. Çok kızdı. Paris'ten en az ikibin altın getireceğimi, çünkü rehine verdiğim mücevherlerinin daha çok edeceğini ummuştu.

- "Ne pahasına olursa olsun, daha çok para bulmam gerekiyor; yoksa, mahvolurum!" dedi.

Ben yokken neler olup bittiğini sordum.

- "Petersburg'dan gelen iki haberden başka önemli bir şey yok." dedi. "Önce büyükannenin hasta olduğu, iki gün sonra da, ölmek üzere olduğu haberi geldi."

Polina bir ara sustuktan sonra ekledi:

- "Timofey Petroviç yolladı bu haberleri. Güvenilir biridir. Son, kesin haberi bekliyoruz şimdi."

- "Herkes bunu bekliyor öyleyse?" dedim.

- "Elbette! Hepimiz. Altı aydır buna bağlamıştık umutlarımızı."

- "Siz de mi?"

-" Aslında, onun hiçbir şeyi olmuyorum. General'in üvey kızıyım yalnızca. Ama, vasiyetnamesinde beni de unutmayacağını sanıyorum."

Kararlı bir tavırla: "Sanırım bir hayli para düşecek payınıza." dedim.

- "Doğru, severdi beni." dedi. "Ama, niçin öyle *sanıyorsunuz?*"

Sorusuna bir soruyla karşılık verdim:

- "Markimiz bütün aile sırlarını biliyor galiba, öyle değil mi?"

Yüzüme soğuk, o ölçüde de kızgın bir şekilde baktı:

- "Sizi neden ilgilendiriyor bu?"

- "Nedeni var mı! General ondan borç para almayı başarabilmişti de ondan."

- "Doğru, yanılmıyorsunuz." dedi.

- "Yalnız, cici anneden haberi olmasaydı verir miydi?" dedim. "Farkına vardınız mı, bilmem, sofrada büyükanne için üç kez *babulinka* diye söz etti. Bu ne yakınlık, bu ne sevgi böyle!"

- "Evet, haklısınız. Mirastan bana da bir şeyler kalacağını öğrenince, evlenmek için peşimde dolaşmaya başladı. Bu muydu öğrenmek istediğiniz?"

- "Sizinle evlenmeyi yeni mi istiyor? Oysa, çok daha önceden istiyor sanıyordum ben."

Polina bu sözüme: "Öyle olmadığını siz de çok iyi biliyorsunuz." diye duygulu bir sesle karşılık verdi. Bir dakika kadar sustuktan sonra: "Şu İngiliz'i nereden tanıyorsunuz?" diye sordu.

Sonra, Astley'le olan karşılaşmalarımızı anlattım ona.

- "Çok utangaç, duygulu biri. Size de tutkun sanırım." dedim.

- "Evet." dedi. "Tutkun bana."

- "Fransız'dan da on kat daha zengin sanırım. Hem, gerçekten zengin olduğunu biliyor musunuz Fransız'ın? Hiç kuşkulanmadınız mı ondan?"

- "Hayır. Şatosu falan varmış. Daha dün söyledi General. Bunun böyle olduğunu kesinlikle biliyormuş. Bu kadarı yeter mi sizin için."

- "Sizin yerinizde olsaydım İngilizle evlenirdim." dedim.

Polina: "Neden?" diye sordu.

- "Fransız daha yakışıklı ama, daha aşağılık biri. Oysa,

İngiliz hem daha dürüst, hem on kat daha zengin."

Poline pek soğukkanlı bir halle: "Öyle ama, Fransız da marki." dedi. "Hem, ötekinden daha akıllı."

- "Acaba?"

-" Kesinlikle öyle."

Polina'nın sorularıma içerlediğini, gerek sesindeki, gerekse sözlerindeki sertlikle beni kızdırmak istediğini biliyordum. Bunu hemen söyledim ona.

- "N'apayım! Kızmanız çok hoşuma gidiyor." dedi. "Bana bu çeşit sorular sormanıza izin vermeme karşılık sizi biraz kızdırmışım çok mu?"

- "Size her türlü soruyu sormaya kendimde yetki görüyorum; ücretini de nasıl olursa olsun ödemeye hazırım. Çünkü, benim için hiçbir değeri kalmadı hayatın." diye sakin bir tavırla karşılık verdim.

Polina kahkahalarla güldü:

- "Son kez, Schlagenberg'de, bir sözüm üzerine kendinizi uçurumdan aşağı atmaya hazır olduğunuzu söylemiştiniz; sanırım üçyüz metre falan vardı orası. Bir gün gelecek, o sözü söyleyeceğim size; bu işi de sırf, borcunuzu nasıl ödeyeceğinizi görmek için yapacağım. Sözümden dönmeyecek kadar kişilik sahibi olduğumu bilirsiniz. Sizden nefret ediyorum. Size bu denli katlandığım için nefret ediyorum. Size katlanmak zorunda oluşum da artırıyor bu nefretimi. Ama, bana gereklisiniz şimdi, size katlanmak zorundayım."

Kalkmaya hazırlandı. Çok sinirli konuşmuştu. Son zamanlarda hep böyle sinirli, öfkeli olmuştu.

Her şeyi açıklama fırsatı bulduğum için bunu kaçırmak istemiyordum.

- "İzninizle sorabilir miyim," dedim, "şu Mlle, Blanche da neyin nesi?"

- "Neyin nesi olduğunu siz de biliyorsunuz. Buna ekleyecek başka bir şey yok. Büyükannenin ölümü gerçekleşirse Blanche'ın general karısı olacağı kesin. Çünkü hem o, hem annesi, hem de akrabası olan marki bizim parasız-pulsuz olduğumuzu çok iyi biliyorlar."

- "General abayı yakmış ona, değil mi?" diye sordum.

- "Şimdi önemli olan bu değil." dedi. "Söyleyeceklerimi iyice dinleyin, sakın unutmayın: Şu yediyüz florini alın, gidip benim için rulet oynayın. Ne kadar çok kazanırsanız o kadar iyi benim için. Çok paraya ihtiyacım var."

Nadya'yı çağırdı, gara yakın bir yerde oturan bizimkilerin yanma gitti. Ben de dalgın dalgın yürüyerek, sola dönen ilk sokağa saptım.

*

* *

Kafamın içi karmakarışıktı. Bana rulet oynamamı söylediği anda kafama sanki bir balyoz inmişti. Çok ilginçtir; düşünmem gereken o kadar şeyin arasında, Polina'ya olan duygularımı çözümlemekle uğraşmaya başladım.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Polina'dan uzakta kaldığım iki hafta şimdikinden çok daha rahat geçmişti. Oysa, yol boyunca hep onu düşünmüş, onun özlemini çekmiştim. Düşlerime girmişti. Bir keresinde -İsviçre'de olmuştu bu- düşümde Polina'yla konuşmuş olmalıyım ki, kompartımanda oturanların hepsi gülmüşlerdi bana.

Şimdi, gene aynı şeyi sorup duruyordum kendime:

- "Onu seviyor muyum?"

Bu soruya karşılık vermeye cesaret edemedim. Bir kez daha ondan nefret ettiğimi kendi kendime tekrarladım.

Evet, ondan nefret ediyordum. Bazen öyle anlarım oluyordu ki -genellikle, konuşmalarımızın sonunda oluyordu bu-

gırtlağına sarılıp boğasım geliyordu! Böyle bir şey için seve seve ömrümün yarısını verebilirdim. Yeminle söyleyeyim: Bir hançeri alıp yavaş yavaş göğsüne batırmamı isteseydi, sanırım sevinçle kapardım hançeri. Ama, gene de, Schlangenberg'deki en gözde gezme yeri olan burundayken bana: "Atlayın aşağı!" deseydi hiç düşünmeden, hatta seve seve yapardım bu işi., Biliyordum bunu.

Şöyle, ya da böyle, bu konuda kesin bir karar verilmeliydi. Bunu Polina'da biliyor, kendisinin benim için erişilmez bir varlık olduğunu, umutlarımın hiç gerçekleşmeyeceğini bilmesi de ona ayrı bir haz veriyordu. Yoksa, onun gibi akıllı, ağırbaşlı bir kız benimle böylesine içten bir dost olur muydu?

Bana öyle geliyor ki Polina kölesini adam yerine koymadığı için karşısında çırılçıplak soyunan imparatoriçenin kölesine baktığı gibi bakıyordu bana. O da beni adam yerine koymuyordu.

Şimdi bana bir görev vermişti: Ne pahasına olursa olsun, kumarda kazanmak! Ama, niçin ne kadar zamanda kazanmak gerekiyordu? İçinden pazarlıklı bu kız ne gibi oyunlar tasarlıyordu kafasında?

Bunları düşünecek durumda değildim. Son iki hafta içinde bilmediğim bir sürü olay olduğu da belliydi. Bütün bunları en kısa zamanda anlamam, öğrenmem gerekiyordu. Ama, hiç vakit yoktu şu sırada; hemen rulete gitmeliydim.

II

NE yalan söyleyeyim, bu görevden hiç hoşlanmamıştım. Buraya kumar oynamaya gelmiştim ama, öyle başkalarının adına değil. Başkalarının adına oynamak hoş bir şey değildi.

Oyun salonuna çok sinirli girmiştim. Çünkü durum oldukça şaşırtmıştı beni. Çevremde gördüklerimden tiksinmiştim hemen.

Bütün dünyadaki, özellikle bizim Rusya'daki gazete yazarlarının yaltaklanmalarından nefret ederim. Bahar gelince hep iki şeyden söz ederler: Reyn bölgesindeki rulet salonlarının görkemli görünüşlerinden, bir de kumar masaları üzerinde yığılan altınlardan. Bu iş için para aldıklarını sanmıyorum, dalkavukluk olsun diye yapıyorlar bunu.

Oysa, bu salonların ne görkemi vardır, ne de masaların üstünde altın yığınları. Kimi zaman, bütün bir yaz boyunca -bu yıl olduğu gibi- ilginç bir yabancının da geldiği olur. Bir İngiliz, bir Asya'lı, bir Türk çok para kazanır, ya da yitirir. Bunlar dışında kumar oynayanların tümü küçük parayla, florinlerle oynarlar; bu yüzden de masalarda çok az para bulunur.

Oyun salonuna girdiğimde -hayatımda ilk kez giriyordum- oynamaya bir süre karar veremedim. Aslında, kalabalıktan sıkılırdım. Tek başıma olsaydım, oyun oynamaz, çıkar giderdim.

Ne yalan söyleyeyim kalbim küt-küt vuruyordu, heyecanlıydım. Ruletenburg'dan hiç de geldiğim gibi ayrılamayacağımı biliyordum, kaderimde köklü bir değişiklik olacaktı. Kesinlikle biliyordum bunu.

Rulete bu denli bel bağlamam gülünçtü belki de. Ama, herkes olduğunu çok daha gülünç buluyorum ben. Kişinin elinde zengin olmak için başka bir olanağı yoksa kumar,

sözgelimi, ticaretten daha kötü bir şey mi acaba? Kumarda kazananların oranı yüzde birdir; ama, bana ne bundan?

Bu akşam, durumu bir köşeden izleyecek, oynasam bile, küçük oynayacaktım. Oyunu bilmediğim için kaybetsem bile dokunmayacaktı bana. Önce oyunu öğrenmeliydim. Çünkü, her zaman dikkatle okuduğum ruletle ilgili binlerce yazıya rağmen, rulet masasını görünceye kadar oyunun girdisini-çıktısını bilmiyordum.

*

* *

İlkin, herşey gözüme çok iğrenç göründü.

Oyun masalarına oturmuş, gözlerini para hırsı bürümüş onlarca, belki de yüzlerce insandan söz açmayacağım. Kanımca, en kısa zamanda, çok kazanma hırsında hiç de kötü, aşağılık bir yan yotur.

Küçük oyun oynayan birisi, bir filozofun yanında: "Küçük oynadıktan sonra kumarın ne zararı var!" demiş.

Filozof da: "Oyunun küçük olması tutkularınızın da küçük olduğunu gösterir." demiş.

Karnı tok, sırtı pek, geleceğinden endişesi olmayan bu filozofun düşüncesi gibi düşünceleri her zaman saçma bulmuşumdur. Sanki hırsın küçüğü, büyüğü olurmuş gibi! Kişiden kişiye değişir bu. Milyarder Rothschild'e göre çok küçük olan şey benim için bir servet olabilir.

Kazanma hırsına gelince, insanlar zaten birbirlerini soyup duruyorlar. Bu soyma yalnız rulette olmuyor ki. Para kazanmanın, servet edinmenin iyi ya da kötü oluşu ayrı bir konu. Bunun üzerinde durmayacağım. Çünkü, ben de kazanma hırsına kapılmıştım.

Ne yalan söyleyeyim, salona girer girmez hiç yadırgamadım bu tutkumu. Bu tutku hiç de yabancı değildi bana. Dünyada

kişilerin daha güzel bir şey yoktur. Hem, ne diye kendimizi aldatalım? Boş, budalaca bir çabadır bu! Salondaki gürültü-patırtının en iğrenç yanı, rulet masasında toplanmış kişilerin oyuna karşı duydukları ilgi, önem, hatta saygıydı.

Mauvais genre (x) bir oyunla efendi kişilerin oyunları bu masada açık seçik belli oluyordu. Kumar iki çeşittir: Yüksek tabakanın oynadığı kumar, aşağı tabakanın oynadığı kumar. Bu ayırım pek kesin çizgilerle olmuştu bu salonda. Çok iğrenç, çok aşağılık bir ayırım! Kibar kişi beş, on altın, bazan daha da büyük oynayabilir, sözgelimi; çok zenginse bin frankla bile oynayabilir. Ama, her durumda da sırf oyun olsun, eğlensin, oyunun hazzını duysun diye oynamak zorundadır. Kazancıyla ilgilenemez hiçbir zaman. Kazanırken kahkahalarla gülebilir, çevresindekilere takılabilir, oyunu büyülterek bir kez daha katılabilir, kazancını bir katına bile çıkarabilir. Ancak, bunları talihini denemek için yapar kazanmak için değil. Sözün kısası, bütün bu oyun masalarına, ruletlere, *trente et quarante*'lara (xx), eğlenilsin diye kurulmuş birer ağaç eşya gözüyle bakmak zorundadır. Ortada dönen dolaplardan, oyuncuları soymak için hazırlanan banka oyunlarından haberi bile olmaması gerekir. Bir guldeni ya da bir frangı eli titreye titreye süren şu zavallı oyuncuları kendileri gibi sırf eğlenmek için toplanmış kişiler olarak kabul etmek de kibarlık gereğidir gene.

Aslında, gerçekleri böylesine görmemezlikten gelmek, kişileri böylesine saf kabul etmek, pek kibar-vari bir davranış olurdu. Burada öyle anneler gördüm ki onbeş, onaltı yaşlarındaki kızlarının, dadılarının ellerine birkaç altın sıkıştırıp onları kumar oynamaya gönderiyorlardı. Hanım kızlar kazansalar da, kaybetseler de oyun masasından gülerek kalkarlardı.

(x) Fransızca: Kötü tarz.

(xx) Fransızca: "Otuz ve kırk" adında bir oyun.

*

* *

Bizim General mağrur, ciddi bir tavırla masaya yaklaştı. Uşaklardan biri koşarak bir sandalye getirdi ama, General farkına varmadı bunun. Ağır ağır cüzdanını, cüzdanından da üç yüz altın frank çıkardı. Siyaha oynadı, kazandı. Kazandıklarını almadan masada bıraktı. Yeniden siyah çıktı; bu kez de almadı parayı. Ama, üçüncü kez kırmızı çıkınca tam bin ikiyüz frank ödemek zorunda kaldı. İstifini hiç bozmadan, gülümseyerek kalktı. İçinin kan ağladığından, ödediği paranın iki, üç katını kaybetseydi yüreğine ineceğinden hiç kuşkum yoktu.

Yanımdaki bir Fransız otuz bin frank kadar bir para kazanmış, hemen arkasından da kaybetmişti, gene de heyecanını hiç belli etmemişti; tersine, çok neşeliydi. Öyle ya, gerçek bir kibar kişi varını-yoğunu kaybetse bile, duygularını hiç belli etmez. Para ile kibarlık öylesine ters şeyler ki, paranın sözü bile edilmez. Bu arada, çevresindeki güruhun kabalıklarını da bilmemezden gelmesi gerekir. Bazan da tersine davranmak, sözgelimi, çevredeki bayağılıkları saplı gözlükle incelemek kibarlık sayılır.

Bütün bu kalabalığı, bu pisliği sırf eğlenmeniz için hazırlanmış bir oyun olarak kabul etmelisiniz. Bu kalabalığa siz de katılabilirsiniz. Ne var ki ancak bir gözlemci olduğunuzu, onlarla herhangi bir ilişkinizin bulunmadığını aklınızdan çıkarmamanız gerekir.

Böyle bile olsa, gene de, pek dikkatli bakmaya gelmez; kibarlığa sığmayan bir davranış olur bu. Çünkü görünüm bir kibarın ilgisini çekmez hiçbir zaman.

Bu görünüm incelenmeye değerdi bence. Kendini seyirci, gözlemci değil de, bu güruhun bir parçası kabul edenlere da salık veririm bunu.

Ahlak konusunda kişisel kanımı söyleyecek değilim. Bütün bunları vicdan azabından kurtulmak için söylemiş olabileceğimi kabul edin. Yalnız, bir şey ilgimi çekiyor: Nedense, son zamanlarda davranışlarımı, düşüncelerimi ahlak ölçülerine vurma hastalğına yakalandım... Anlaşılmaz bir duygu var içimde.

Gerçekten de bu kalabalığın pek iğrenç bir görünümü vardı. Masalarda, oyun oynarken hırsızlıkların bile olacağı kanısındayım. Konan paraları kollamakla, hesaplarını yapmakla görevli olan krupiyelere çok iş düşüyordu. Hoş, onlar da ayrı bir alemdi ya! Çoğunluğu Fransız'dı. Ama, rulet oyununu anlatabilmek için inceliyordum. Örneğin, ansızın bir elin uzanıp kazandığınız parayı masanın üzerinden almasının çok olağan bir şey olduğunu anladım. Ondan sonra da bir tartışmadır başlıyordu. İş, giderek, ağız kavgasına dek varıyordu. Gel de ispatla bakalım paranın kimin olduğunu!

Oyun önceden pek karmaşık, anlaşılmaz gibi görünüyordu. Sonradan, hangi renge ne kadar para korsan o kadar kazanılacağını öğrendim. O akşam, Polina Aleksandrovna'nın parasından yüz guldenle oynamaya karar verdim.

Başkasının parasıyla oynamak çok şaşırtıyordu beni. Hiç hoş olmayan bir duyguydu bu, bir an önce bundan kurtulmak istiyordum. Oyuna Polina'nın parasıyla başlayınca talihimin uğuru kaçacağını biliyordum. Kumar masasında talihe güvenmeden olur mu?

Önce beş altın frangı, yani elli guldeni çift numaraya koydum. Rulet döndü, döndü, 13 numarada durdu. Kaybetmiştim!

Oradan çekip gitmek için kendimi zorlarken, bir elli guldeni

de bu kez kırmızıya yatırdım. Amacım bir an önce bu dertten kendimi kurtarmaktı. Kırmızı kazandı!

Kazandığım paranın tümünü gene kırmızıya koydum. Gene kazandım. Toplam dört yüz gulden kazanmıştım. Sonunun nasıl geleceğini düşünmeden iki yüzünü de ortadaki 12 rakamına yatırdım. Üç katını verdiler bana.

Böylece, yüz guldenim sekizyüz gulden olmuştu. İçimi öyle tuhaf, öyle anlatılmaz bir duygu sarmıştı ki kalkıp gitmeye karar verdim. Kendi adıma oynasaydım böyle olmayacağını biliyordum. Ama, sekizyüz guldeni de gene çift numaraya yatırdım. Bu sefer de kazandı, seksen frank ödediler. Kazandığım yüz altmış altını alıp polina Aleksandrovna'yı aramaya koştum.

III

NEDENSE dün oyun hakkında bir tek söz bile etmedi benimle. Kaçıyormuş gibi bir hali vardı. Bunun dışında, tutumunda hiçbir değişiklik olmadı bana karşı. Her karşılaşmamızda küçümseyen, nefret dolu bakışlarla süzüyordu beni. Benden iğrendiğini gizlemek bile istemiyordu, farkındaydım bunun. Yalnız, bana ihtiyacı olduğunu, beni bir şeyler için koruduğunu da gizlemiyordu.

Onun herkese karşı kibirli duruşunu, gururunu bildiğim için, aramızdaki ilişkiler son derece ilginç olmaktaydı. Mesela, kendisini delicesine sevdiğimi biliyor, bu aşkımdan söz etmeme bile izin veriyordu. Zaten beni küçük gördüğünü de böyle belli ediyordu. O tutumuyla: "Bana karşı olan duygularına, söylediklerine hiç önem vermiyorum, hiçbirine kulak asmıyorum." demek istiyordu.

Özel işlerinden söz açardı bana; ama, hiçbir zaman içten olmazdı bu açılmaları. Sonra, beni küçük gören tutumuna birçok incelikler de katardı: Diyelim ki kendisiyle ilgili, ya da onu huzursuz eden bazı şeyleri biliyorum; bilmesem bile, beni köle, uşak gibi kullanacaksa, bir kölenin, uşağın bilmesi gerektiği kadarını anlatırdı bana. Daha sonra, onu üzen bir sorunun beni de üzdüğünü bildiği halde, herhangi bir açıklamada bulunmak içtenliğini göstermezdi. Oysa, bana devrettiği bütün işler, yorucu olduğu gibi, tehlikeli de oluyordu. Bunlar düşünülürse, bana karşı daha içten davranması gerekiyordu. Duygularım, ben, onun üzüldüğünün en az üç katı üzülmeme umurunda bile değildi!

Polina'nın rulet oynamak istediğini daha üç hafta öncesinden biliyordum. Nitekim, kendisinin oynaması ayıp olur diye benim oynamamı teklif etmişti. Söyleyiş tarzından onun sırf kazanmak isteğinde olmadığını, daha önemli bir kaygısı olduğunu

anlamıştım. Yoksa, ne yapsındı parayı! Bu işin içinde bir iş vardı. O gün için bilmiyordum bunu ama, gün gelecek öğrenecektim.

Bana karşı bir köleymişim gibi davranması, kendisine birçok soruyu açık açık sormama olanak veriyordu. Onun gözünde bir köle değeri taşıdığım için, benim bu kaba ilgime kızmayı bile yersiz buluyordu. Soru sormama izin verdiği halde sorularıma karşılık vermiyor, çoğu kez onların farkında değilmiş gibi davranıyordu. Durumumuz böyleydi işte!

*

* *

Dün dört gün önce Petersburg'a çekilen, karşılığı daha gelmeyen telgraftan söz ettik hep. General'in çok kaygılı, dalgın olduğu belliydi. Gene büyükanne sorunu elbette. Fransız da kaygılıydı. Sözgelimi, dün yemekten sonra çok ciddi ciddi, uzun uzun konuştular.

Fransız herkese karşı çok kibirli davranıyordu. Hani, bir atasözü vardır: Yüz verirsen astarını da ister. Fransız da öyle. Polina'ya bile, kabalığa kaçan bir ilgisizlik gösteriyordu ama, istasyona yapılan gezintilere, ya da atla yapılan dolaşmalara seve seve koşuyordu.

Fransız'la General'in ortak birtakım işleri olduğu hakkında birazcık bilgim vardı: Bir zamanlar, Rusya'da ortak bir fabrika kurmak istemişler. Tasarıları suya düşmüş. Bu konuda hala konuşuyolar mı, pek bilmiyorum.

Bundan başka, rastlantı sonucu, bir aile sırrı daha öğrendim: Geçen yıl, General emekliye ayrılırken, açığı olan otuz bir rubleyi ona Fransız tamamlayıp vermiş. Büyük iyilik, gerçekten. Bu yüzden de adam General'i avucunun içine almış. Ama, burada Mlle. Blanche'ın en önde geldiğine eminim. Yanılmadığımı kesinlikle biliyorum.

Kim bu Mlle. Blanche? Tanınmış bir Fransız ailesinden

geldiğini, varlıklı biri olduğunu söylüyorlar. Annesi çok zenginmiş. Bizim Marki'yle aralarında -çok uzaktan- bir akrabalık olduğundan söz ediyorlar. Kardeş çocukları mı ne oluyorlarmış, öyle bir şey. Ben Paris'e gitmeden önce Blance'la Fransız birbirlerine karşı daha resmi, daha nazik, kibar davranıyorlarmış. Şimdi ise akrabalık ilişkileri daha senli-benli görünüyor. Belki de, durumumuzu öylesine bozuk görüyorlardı ki, hiçbir şeylerini bizden gizlemiyorlardı.

Üç gün önce Mr. Astley'in Mlle. Blanche'la annesine nasıl baktığı ilgimi çekti. Onları daha önceden bir yerlerde karşılayıp tanıştığını sanıyorum. Yalnız, Astley öylesine çekingen, utangaç, sessizdi ki sözüne güvenilebilirdi. Bence, o taraklarda bezi yoktu onun. Ama, nedense Fransız pek sessizce selam veriyordu ona selam verirken de yüzüne bakmıyordu. Her hangi bir şeyden çekindiğini sanmıyorum gene de. Öyle olsa, anlaşılırdı.

Peki ama, Blanche neden ilgisizdi ona karşı? Hem, Marki ağzından bir şey kaçırdı dün ne olduğunu şimdi hatırlamıyorum. Söz arasında, Astley'in çok varlıklı olduğunu, bu durumu çok iyi bildiğini söyledi. O zaman Blanche'ın Astley'e bakışını görmeliydiniz!

General pek huzursuzdu. Halasının ölümüyle ilgili telgrafın onun için ne denli önemli olduğu ortadaydı!

Polina'mn benimle konuşmaktan kaçmasına akıl erdiremiyordum. Ben de ona karşı tutumumu değiştirdim. Daha soğuk, daha ilgisiz görünmeye çalışıyordum. Sonunda bana sokulacağını biliyordum. Onun için, dün de, bugün de bütün ilgimi Blanche üzerinde topladım.

Zavallı General yıkıldı sayılır artık! Ellibeş yaşında biri için böylesine bir tutku, böylesine bir sevgi yıkım değil de nedir? Buna bir de dul oluşunu, çocuklarını, varını-yoğunu yitirmiş halini, kapıldığı kadını da ekleyin...

Aslında gerçekten güzel kadın Blanche. Ama, insanı korkutan bir yüzü var desem, ne demek istediğim anlaşılır sanıyorum. Bu gibi kadınlardan oldum olası korkmuşumdur.

Yirmibeş yaşında falan olmalıydı. Boyu oldukça uzun, omuzları geniş, omuz başları yuvarlaktı. Boynu, göğüsleri bütün ilgileri çekecek kadar güzeldi. Sarımtırak esmer bir teni, Çini mürekkeple boyanmış gibi kapkara, gür saçları vardı. Gözleri siyah, gözünün akları sarımtırak, bakışları küstahçaydı. Dişleri bembeyaz, dudakları her zaman boyalıydı; mis gibi de bir koku yayılırdı. İlgileri çekecek kadar şık, zevkli giyiniyordu. Elleriyle ayakları çok güzeldi. Sesi kısık, kadın sesine göre de oldukça kalındı. Bazan kahkahalar atıyor, gülerken de dişlerini gösteriyordu. Çoğu kez -özellikle Polina ile Mariya Pilippovna'nın yanındayken- çevresindekileri küstahça bakışlarla süzüyordu. (Tuhaf bir haber: Mariya Pilippovna Rusya'ya dönüyormuş.)

Kanımca bu Mlle. Blanche pek öyle okumuş-yazmış biri değil. Ne var ki, son derece kuşkulu, kurnaz.Yaşantısının durgun geçmediği belli. Marki'yle olan akrabalığı'mn da uydurma olacağını sanıyorum. "Anne" dediği kadının annesi olduğundan bile kuşkulanıyorum... Gene de bazı söylentilere göre -Berlin'de onlarla ilk tanıştığımız sıralar- kendisinin de, annesinin de hatırı sayılır birkaç aileyle görüştüğü kesindi.

Marki'ye gelince, onun gerçekten marki olduğundan kuşkum olmakla bilikte gerek Moskova'da, gerekse Almanya'nın bazı yerlerinde kibar çevrelerce aranan biri olduğunu herkes biliyor. Fransa'daki durumunu bilmiyorum. Bir şatosu olduğundan söz ediyorlar. Şu iki hafta içinde çok şeyler olacak sanıyorum. Ama, General'le Mlle. Blanche arasında kesin bir karara varılıp varılmadığım bilmiyorum daha. Şimdilik herşey bizim durumumuza bağlı; yani, General'in önlerine koyacağı paraya bağlı. Ömeğin, şu anda büyükannenin ölmediğine dair bir haber gelse, Mlle. Blanche'ın hemen ortadan kaybolacağına kalıbımı

basarım...

Bu denli kötümser oluşuma çok şaşıyorum. Ah, hiç hoşlanmıyorum, iğreniyorum bu hayatımdan! Herşeyi yüz-üstü bırakıp gitsem ne iyi olur! Ama, Polina'yı bırakıp gidemem; çevresinde casusluk yapmadan duramam ki! Casusluk çok kötü bir şey ama, umurumda değil!

*

* *

Astley de dün, bugün bir hayli ilgimi çekti. Evet; Polina'ya aşık olduğu gün gibi ortada. Aşkın etkisiyle duygulu, çekingen, ağır başlı olan birinin bakışları da bazan çok gülünç, o ölçüde de anlamlı oluyordu. Özellikle onun, bakışlarıyla, sözleriyle bir şey belli etmektense yerin dibine girmeye hazır olduğu anlaşılıyor.

Her gezintide Astley'le sık sık karşılaşıyorduk. Yanımızdan, şapkasını saygıyla çıkarıp geçiyordu. Bize katılmak için can attığı apaçıktı. Bununla birlikte, yaptığımız davetleri de hemen reddediyordu. Dinlenme yerlerinde, garda, konserde, havuz başında, her zaman yakınımızda bir yerlerde bulunuyor; nereye gidersek gidelim, parkta, ormanda, Sclangenberg'de ne zaman çevreme bakınsam onu, ya bir yolda ya da bir ağacın arkasında görürüm. Benimle özel olarak konuşmak için fırsat kolluyormuş gibi geliyor bana.

Bugün sabahleyin karşılaştık, aramızda bir iki kelimelik bir konuşma oldu. Bazen pek tuhaf konuşuyor. Kesik cümlelerle, daha "merhaba" bile demeden: "Şey..." dedi. "Mlle. Blanche! Onun gibi çok kadın gördüm ben!"

Sustu. Anlamlı anlamlı yüzüme bakıyordu.

Bu sözleriyle ne demek istediğini, bilmiyorum. Çünkü sorduğumda kurnaz bir gülümsemeyle başını salladı:

- "Laf olsun diye söyledim." dedi. Sonra: "Mlle. Pouline

çiçekleri çok mu seviyor?" diye sordu.

- "Bilmiyorum." dedim. "Hiç bilmiyorum."

Büyük bir şaşkınlıkla: "Nasıl! bunu bile bilmiyorsunuz demek!" diye bağırdı.

Gülümseyerek, gene: "Evet, bilmiyorum. Hiç bilmiyorum." dedim.

- "Hım! Çok önemli bir fikir verdi bu bana."

Başıyla selamladı, yanımdan uzaklaştı. Keyfi yerinde görünüyordu. Aramızda Fransızca konuşuyorduk. Fransızcayı berbat ederek.

IV

ÇOK gülünç, çirkin, anlamsız geçirdik bugünü. Şu sırada gecenin *11'i. Küçücük odamda oturmuş, olanı-biteni* düşünüyorum.

Bu sabah herşey Polina Aleksandrovna için rulet oynamaya gidişimle başladı. Yüzaltmış altın frangını almıştım onun. Yalnız, iki şartım vardı: Birincisi, ortak olmayacaktı, yani kazansam bile karşılığında bana hiç para vermeyecekti; ikincisi, niçin para kazanmak zorunda olduğunu, ne kadar paraya ihtiyacı bulunduğunu akşam bana anlatacaktı. Çünkü bunları, sırf para için yaptığını sanmıyorum. Yalnız, bir şey için çok acele paraya ihtiyacı olduğu belliydi.

Anlatacağına söz verdi, ben de kumar salonuna gittim.

Salonda korkunç bir kalabalık vardı. Çevredekiler gene pek açgözlü, pek hırslıydılar, Rastgele bir masaya yaklaşıp tam krupyenin yanında durdum. Çekinerek, oyuna ikişer, üçer fişle başladım.

Bir yandan da çevremdekileri inceliyordum. Kanımca, hesap-kitap yaparak oynamanın kazanma üzerinde pek az bir etkisi oluyordu. Kimisi önündeki kağıda çıkan renkleri, numaraları işaretliyordu. Ama, bunlar da gene hesap yapmadan oynayan bizler gibi kaybediyorlardı.

Bununla birlikte, şöyle bir kanıya varmıştım: Gerçekten de, belki bir rastlantı, ya da belki bir düzen sonucu, tuhaf bir sıralama oluyordu. İlgimi çekti. Sözgelimi, ortadaki 12'den sonra sondaki 12 kazanıyordu kimi vakit. Diyelim, sondaki 12 iki kez kazandı, hemen sonra da baştaki 12 kazanıyordu. Baştaki 12'den sonra yeniden ortadaki 12'ye geçiyor, üç, dört kez o kazanıyor, sıra yeniden sonuncuya geliyor, iki kez de bu kazanıyor, yeniden sonuncuya geçiyordu. İki kez bu 12 kazanıyor, yeniden başa dönüyor, oradan da üç-kez kazanmak

üzere, ortaya dönüyordu.

Bu iş böyle bir buçuk, iki saat boyunca sürüp duruyordu. Bir, üç, iki; bir, üç, iki. Çok eğlenceli bir şeydi bu! Kimi gün ortaya öylesine ilginç durumlar çıkıyordu ki, sözgelimi, kırmızı sırasını siyaha veriyordu, sonra da bunun tersi oluyordu.

Hiçbir sıra gözetmeden sık sık tekrarlanıyordu bu. Öyle ki, aynı renk üst üste iki, üç el çıkmıyordu. Başka bir gün, ya da gece hep kırmızı kazanıyordu. Bu kazanma, üst üste yirmi ikiye kadar çıkabiliyordu. Uzun süre, bütün gün bile sürüyordu bu durum.

Her sabah vaktini oyun masalarında oyun oynamadan, oturarak geçiren Astler bu konuda çok şey anlattı bana. Bana gelince, son kuruşuma kadar bütün paramı çarçabuk yitirmiştim. Önce yirmi altın koymuş, kazanmıştım. Yeniden koydum, kazandım. Bu durum iki, üç kez tekrarlandı. Öyle sanıyorum ki beş dakika içinde elimde dörtyüz altına yakın para birikmişti.

O sırada çekip gitsem n'olurdu sanki! Öyle olmadı. Anlaşılmaz bir duygu kapladı içimi. Talihime meydan okumak, onunla alay etmek hevesine kapıldım...

Oyunda en çok için verilen dörtbin altını koydum. Kaybettim. Sersem gibi kalktım masadan. Ne olmuştu bana? Anlayamıyordum bunu.

Kaybettiğimi Polina'ya ancak öğle yemeğinde söyleyebildim. O zamana kadar parkta başı-boş dolaştım, durdum.

*

* *

Yemekte, üç gün önce olduğu gibi gene pek heyecanlıydım. Fransız'la Mlle Blanche da bizimle yemek yiyorlardı.

Blanche o sabah oyun salonundaymış, bütün hünerlerimi

görmüş. Bu kez benimle konuşurken sözlerine sanki daha bir dikkat ediyordu. Fransız ise, açıktan açığa, paranın benim olup olmadığını sordu. Bu işe Polina'nın bulaştığından kuşkulanıyordu sanırım. Sözün kısası, bir şeyler dönüyordu ortada! Hiç duraksamadan, yalan attım:

- "Evet, benimdi."

General büyük bir şaşkınlık içindeydi: Nereden bulmuştum bu kadar parayı? Ben de on altınla oyuna başladığımı, her seferinde iki katını kazandığım için altı, yedi elde yaklaşık beş-altıbin gulden kazandığımı, son iki elde ise hepsini kaybettiğimi söyledim.

Olmayacak şeyler değildi anlattıklarım. Konuşurken bir ara Polina'ya bakmıştım ama, yüzünden bir şey anlayamamıştım. Yalanımı yüzüme vurmadığına göre bu sözlerimi onayladığını, onun parasıyla oynadığımı söylememem gerektiğini anladım. Sabahleyin bana verdiği sözü tutup sırrını açıklayabileceğini düşünüyordum. .

General bana gene birtakım öğütlerde bulunacak sanmıştım ama, hiç sesini çıkarmadı. Yüzünde bir heyecan, bir telaş vardı. Belki, kendisi böylesine sıkışık bir durumdayken, benim gibi bir serserinin onbeş dakika içinde bunca altını kaybetmesine içerlemişti.

Sanıyorum, dün akşam Fransız'la büyük bir tartışmaya girişmişlerdi. Odaya girmişler, uzun uzun, kızgın bir halle konuşmuşlardı. Fransız odadan pek sinirli çıkmıştı. Ama, sabahleyin gene geldi General'in yanına. Dünkü konuşmalarına devam ettiler sanıyorum.

Fransız oyunda kaybettiğimi duyunca daha dikkatli olmam gerektiğini öfkeli, acı bir dille söyledi. Neden bilmiyorum, şöyle ekledi ardından:

- "Ruslar ruleti çok oynuyorlar ama, hiç bilmiyorlar bu oyunu."

- " Bence tam tersi: Rulet Ruslar için icat edilmiş bir oyun olmalı." dedim.

Fransız küçümser bir tavırla gülümsedi. Bu söylediklerimde haklı olduğumu tekrarladım. Ama, bu sözlerimle Ruslar'ı savunmuyor, tam tersine, yeriyordum. Bu bakımdan sözlerime inanması gerektiğini belirttim.

Fransız: "Nereden vardınız bu kanıya ?" diye sordu.

-"Uygar Batı insanlarının en büyük özelliklerinden biri sermaye edinme yetenekleridir. Ruslar ise, sermaye edinme bir yana, ellerinde-avuçlarında ne varsa har vurup harman savururlar. Hem de pek anlamsız, çirkin yollar için yaparlar bunu. Herşey bir yana, Rusların paraya çok ihtiyaçları vardır. Bu yüzden, kişiyi biriki saat içinde zengin edebilen rulet gibi oyunlara dört elle sarılırız hemen. Ama, gelişigüzel, rahat oynadığımız için de çarçabuk kaybederiz.

Fransız: "Evet, bir bakıma doğru" dedi.

General sert bir tavırla, kelimelerin üstüne basa basa, söze karıştı:

-"Hayır, doğru değil. Yurttaşlarımız hakkında böyle konuşmanız çok ayıp. Yakışmaz size!"

-"Rica ederim." dedim, "Ruslar'ın kumarla zengin olmaları mı, yoksa Almanlar'ın dürüst çalışmayla para biriktirmeleri mi daha doğru? Bunlardan hangisinin doğru olduğunu bilmiyoruz daha."

General: "Ne aptalca bir düşünce!" diye bağırdı.

Fransız: "Tam Ruslar'a özgü bir düşünce!" dedi.

Bense, gülüyor, onları kızdırmak istiyordum. Yükses sesle, dedim ki:

- "Bir Alman putuna tapınmaktansa bir Kırgız çadırında ömrümün sonuna dek göçebe yaşamaya razıyım. Benim düşüncem, bu."

General iyice sinirlenmeye başlamıştı.

- "Hangi puttan söz ediyorsunuz?" diye haykırdı.

- "Almanların para biriktirme huyundan. Buraya geleli çok

kısa bir süre geçti ama, bu süre içinde görüp öğrendiklerim Tatar damarımın kabarmasına yetti de arttı bile. Şükür Tanrı'ya, böyle bir erdemde gözüm yok benim! Daha dün, bu dolaylarda on verstlik bir yürüyüş yaptım. Tıpkı ahlak dersi veren resimli Alman kitaplarındaki gibi: Her evin eşsiz, namuslu, erdemli bir *Fater*'i (x) var. Öyle dürüst ki, yanına yaklaşılmıyor. Korkudan yanına yaklaşılmayan kişilerden nefret ederim... Her *Fater*'in bir ailesi var, her akşam toplanır yararlı kitaplar okurlar yüksek sesle. Karaağaçların, kestanelerin yaprakları hışırdar durur evin üstünde. Güneşin batışı, bacanın üstündeki leylek... çok duygulu, çok şairane şeyler bunlar.

"General'im, kızmayın bana ama, daha bir dokunaklı anlatacağım. Çok iyi hatırlıyorum: Bu tür yararlı kitaplardan rahmetli babamla annem de okurlardı bana bir ıhlamur ağacının altında... Onun için, çok iyi bilirim bunları.

"Böyle evlerde herkes *Fater*'in kölesidir. Onun emirlerine kesinlikle uyarlar. Hepsi öküz gibi çalışır, Yahudi gibi para biriktirirler. Diyelim ki Fater epeyce gulden biriktirdi, oğlunun bir meslek, ya da çiftlik sahibi yapar hemen. İşte o zaman, kızı drahomasız, sonunda da kocasız kalır. Evin küçük oğlunu da bir iş kampına, ya da askere gönderdi mi, artık kazanılan bütün paralar yığılır durur.

"Bu anlattıklarımda zerrece yalanım yoktur. Çünkü sorup soruşturdum. Bütün bunları sırf namuslu yaşamak için yaparlarmış. Öyle ki, küçük oğul bile kendisinin dürüstlük uğruna satıldığına inanır... Kurbanın sevine sevine kurban olmasına diyecek yok, doğrusu!"

Ya sonra? Sonrası şu: Büyük oğlunun da kendine özgü bir derdi vardır. Yürekten bağlı olduğu, ama birikmiş paraları yetişmediği için evlenemediği bir Amalhen'i var. Ama, bu kızlar da tüm edepleriyle, erdemleriyle beklerler sakin sakin, kurban olmaya içtenlikle rıza gösterirler. Amalhen'in yanakları solar, günden güne çöker.

(x) Almanca: Baba

"Sonunda, aradan yirmi yıl geçince, yeterince paraları olmuştur artık. Erdemli bir biriktirim sonunda elbette. Bu arada, büyük oğul kırk yaşına gelmiştir; Amalhen'se göğüsleri pörsümüş, burnu havuç gibi kızarmıştır. *Fater* gözyaşları, nutuklar arasında onları baş-göz eder... Sonra ölür. Şimdi *fater* olma sırası büyük oğuldadır. Bu olaylar gene aynen tekrarlanır.

"Elli, ya da yetmiş yıl sonra birinci Fater'in torununun elinde yüklüce bir para birikmiştir. Bu parayı biraz daha büyülterek kendi oğluna devrediyor. O da kendi oğluna. Böylece, beş-altı kuşak sonra ortaya bir baron Rothschild, ya da Goppe, Komp... falan çıkıyor.

"Nasıl, yüce bir görünüm değil mi?.. Bir, belki iki yüzyıllık, kuşaktan kuşağa geçen bir çalışma, sabır, akıl, namus, ağırbaşlılık, hesap... bacadalı keylek!.. Daha ne istiyorsunuz? Bundan daha soylu, daha yüce bir şey olamaz. Böyle düşündükleri için, öbür ulusları yargılamaya başlarlar, suçluları, yani kendi gibi düşünmeyenleri hemen damgalarlar.

"Size şunu belirtmek istiyorum: Ya yurttaşların gibi çılgınca yaşar, sürünürüm; ya da rulette zengin olurum. Bir Goppe, bir Komp olmak istemiyorum ben beş kuşak sonra. Para kendime gerekli; para biriktirme işinde bir araç olmak istemiyorum. Saçma şeyler bu söylediklerim belki ama, ne olursa olsun böyle düşünüyorum ben."

General, dalgın bir tavırla: "Söylediklerinizde ne derece haklı olduğunuzu bilemiyorum." dedi. "Ama, çok ileri gittiğiniz de kesin."

Her zamanki gibi, gene sözünü bitiremedi. Bizim General, ne zaman günlük olayların dışında bir konu açılsa, işte hep böyle sözün sonunu getiremiyordu.

Fransız, gözlerini bir noktaya dikmiş, umursamaz bir tavırla dinler görünüyordu. Söylediklerimden bir şey anlamadığı belliydi.

Polina da, kibirli bir vurdum-duymazlıkla, bir yerlere bakıyordu. Sanırım, yalnız bana değil, o gün yemekte konuşulan hiçbir şeye kulak vermiyordu.

V

POLİNA son derece dalgındı. Yemekten sonra, dışarı çıkıp biraz dolaşmak istediğini, birlikte çıkmamızı söyledi. Çocukları alıp parktaki havuzun yanına gittik.

Çok heyecanlı olduğum için ağzımdan aptalca bir soru çıktı: Bizim Marki Degrieux'nin, yani Fransız'ın neden ona arkadaşlık etmediğini, neden onunla hala konuşmadığını sordum.

-"Çünkü alçağın tekidir o!" diye anlaşılmaz bir tavırla karşılık verdi.

Onun Degrleux için böyle bir sözcük kullandığını hiç duymamıştım şimdiye kadar. Öfkesi korkuttu beni. Birşey söyledim.

Epey sonra: "Farkına vardınız mı bilmem, General'le araları iyi değil bugün." dedim.

Polina, soğuk , sinirli bir tavırla: "ille öğreneceksiniz demek?" dedi. "General elinde-avucunda ne varsa hepsini ona rehin verdi. Bunu biliyormusunuz. Büyükanne ölmezse Fransız hepsine sahip çıkacak."

-"Demek, General'in herşeyini rehine koyduğu doğru?.. Bunu ben de duymuştum. Ama, bütün varını-yoğunu verdiğini bilmiyordum.

-"Ne sandınız ya?"

-"Öyleyse Mlle. Blanche'a veda edelim. Bu durumda general karısı olamayacak demektir! Bakın, ne düşünüyorum, biliyor musunuz? General Mlle. Blanche'a sırıl-sıklam aşık. Kız onu bırakırsa General kendini öldürür. O yaştaki bir adam için aşk çok tehlikelidir."

Polina Aleksandrovna, dalgın bir tavırla: "Başıma bir şey gelecek diye ben de korkuyorum" dedi.

-"Hah, tamam işte!" diye haykırdım. "General'le parası için evlenmek istediğini bundan daha iyi hiçbir şey gösteremez. Birazcık kibar olmayı bile gereksiz buldular, hayret!

Büyükanne sorununa gelince, ardı ardına çektikleri telgraflarla "Öldü mü? Öldü mü?" diye sormaları kadar gülünç, iğrenç bir davranış olamaz. Öyle değil mi? Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda, Polina Aleksandrovna?"

-"Hepsi saçma bunların!" diye sözümü kesti öfkeyle. Doğrusu, beni şaşırtan şey, sizin bu kadar sevinçli, rahat olmanız. Niçin seviniyorsunuz? Kumarda benim paramı kaybettiğiniz için mi yoksa?"

-"Oynamam için siz vermiştiniz parayı. Hem sonra, başkaları için, özellikle sizin için oynamayacağımı da belirtmemiş miydim? Her dediğinize uyarın ama, sonucu bilemem. Bundan bir kazanç sağlayamayacağınızı baştan söylemiştim. Kaybettiğiniz bunca paraya üzülüyorsunuz değil mi? Kazanacağımız parayı ne yapacaktınız?"

-"Niçin soruyorsunuz?"

-"Açıklayacağınıza dair söz vermiştiniz bana... Dinleyin beni, şu sıradaki oniki altınım var. Kendim için oynarsam kazanacağımdan kuşkum yok. O zaman, istediğiniz kadar para veririm size."

Polina dudaklarını büktü.

-"Böyle bir teklifte bulundum diye gücenmeyin bana." dedim. "Sizce hiçbir değerim olmadığını öylesine kesin biliyorum ki! Benden para almanızda bir sakınca yok. Vereceğim bu armağan sizi gücendirmemeli, hele sizin paranızı kumarda kaybettikten sonra."

Çabucak bir göz attı bana. Çok sinirli olduğunu görüyordum. Kendisiyle alaylı alaylı konuştuğumu anlayınca gene sözümü kesti:

-"Durumuma üzülmenize gerek yok." dedi. "Ama, o kadar öğrenmek istiyorsanız söyliyeyim. Borcum var. Birinden ödünç para almıştım, bir an önce onu ödemek istiyorum. Kafama, delice bir düşünce saplanmıştı; masadan kârla kalkacağıma yüzde yüz inanıyordum. Bu düşüncenin nereden geldiğini bilmiyordum ama, çok inanıyordum. Kimbilir, belki de önümde başka bir umudum olmadığı için bu düşünceye kapılmıştım."

-"Ya da kazanmanız gerekliydi de ondan. Bu, tıpkı, denize düşenin yılana bile sarılmasına benziyor. Suya düşmeseydiniz, yılana sarılmak düşüncesi gelir miydi aklınıza?"

Polina şaşırmıştı.

-"Peki ama, siz de aynı şeye bağlanıyor musunuz umudunuzu?" diye sordu. "İki hafta önce burada, rulette yüzde yüz kazanacağı hakkında uzun uzun nutuk atan siz değil miydiniz? Size deli gözüyle bakmamı da eklemiştiniz. Bunların hepsi şaka mıydı yoksa? Öylesine ciddiydiniz ki o zaman, şaka yapmış olamazsınız."

Dalgın dalgın: "Evet haklısınız." dedim. Kazanacağımdan gene de kuşkulanmıyorum. Şunu da açıklayayım size: Kendi kendime şu soruyu sorup duruyorum: "Bugünkü oyunda aptalca, budalaca kaybedişim beni neden kuşkuya düşürmedi hiç? Kendim için oynamaya başladığım zaman kazanacağımdan kesinlikle eminim gene de."

-"Böylesine inanmanız neden?"

-"Doğrusunu isterseniz, bilmiyorum. Bildiğim tek şey, kazanmam gerektiği. Başka hiçbir kurtuluş yolum yok. Kazandığıma dair kesin kanım da buradan doğuyor sanırım."

-"Bu kadar inandığınıza göre, sanırım, sizin de kazanmanız gerekli."

-"Bahse girerim ki, gerçekten bir ihtiyaç karşısında olduğumu sanmıyorsunuz, öyle değil mi?" diye sordum.

Polina yavaş, ilgisiz bir sesle: "Bana göre hava hoş!" dedi. "Ne yalan söyliyeyim, evet, ciddi bir derdiniz olabileceğini sanmıyorum. Belki bir derdiniz vardır ama, ciddi olacağına inanmıyorum...Çok derbeder, iradesiz bir insansınız siz. Parayı ne yapacaksınız? O gün bana söylediklerinizin ciddi bir yanı olmadığına eminim."

-"Hah, tamam sırası!" diye sözünü kestim. "Demin borcunuzu ödeyeceğinizi söylemiştiniz. Çok güzel, demek borçlusunuz!

Fransız'a mı yoksa?"

- "Ne biçim sorular bunlar! Bugün hep saçma-sapan konuşuyorsunuz. Sarhoş musunuz yoksa?"

- "Aklıma gelen şeyleri çekinmeden sorduğumu bilirsiniz; bazen çok açık konuştuğumu da. Gene söylüyorum, kölenizim ben. Kölelerden utanılmaz. Köleler de hanımlarını utandırmazlar, gücendirmezler."

- "Saçma bunlar! Sizin bu "kölelik" varsayımınızdan bıktım, usandım artık!"

- "Şunu unutmayın ki, köleniz olmak istediğimden söylemiyorum bunu; elimde olmayan, değiştiremeyeceğim gerçek bir duygumdan söz ediyorum."

- "Açık konuşun, parayı ne yapacaksınız?" diye sordu.

- "Niçin öğrenmek istiyorsunuz bunu?" diye ben de ondan sordum

Polina başını gururla öbür yana çevirdi.

- "Canınız isterse söyleyin!" dedi.

- "Kölelik varsayımımdan sıkılmış olabilirsiniz ama, gene de köleniz olmamı istiyorsunuz. Pekala, öyle olsun. Parayı ne yapacağımı sordunuz, değil mi? Nasıl, ne demek "Ne yapacaksın? Para herşey demektir dünyada!"

-"Anlıyorum ama, bu istek aklınızı oynatmayı gerektirmez ki! Oysa, siz para diye zıvanadan çıkıyor, boş inançlara bel bağlamaya kadar vardırıyorsunuz işi. Bu işin içinde bir iş var. Gizli bir amaç peşinde olduğunuza eminim. Açık konuşun! Böyle istiyorum ben!"

Yavaş yavaş kızıyordu. Böyle ilgiyle sorular sorması benim ise hoşuma gidiyordu.

-"Bir amacım var elbette." dedim. "Nasıl amaç olduğunu açıklayamam size. Yalnız şu kadarını söyleyebilirim: Param olursa bambaşka bir insan olurum; o zaman siz bile beni bir köle olarak göremezsiniz."

-"Nasıl? Nasıl başaracaksızın bunu?" diye sordu.

-"Nasıl mı başaracağım? Demek, kendime bir köle gözüyle

baktırmayacağımı anlamıyorsunuz! Hakkımda duyulan şaşkınlıklardan, kuşkulardan hoşlanmam ben."

-"Kölem olmaktan zevk duyduğunuzu söylüyordunuz demin. Gerçek sanmıştım ben de."

Anlaşılmaz bir hazla: "Demek böyle düşünüyordunuz!" diye haykırdım. "Ah, ne hoş bir saflık! Evet, doğru, size kölelik etmek zevktir. Aslında, kişinin küçülmesinde, alçalmasında bir haz vardır." Sanki sayıklıyormuşum gibi konuşuyordum. "Kimbilir, sırtına indiği zaman derisini kaldıran kamçı da insana aynı hazzı verir belki! Ama, ben daha başka hazlar da tatmak istiyorum. Demin General, sofrada - siz de oradaydınız - bir yılda bana ödeyeceği yediyüz rublenin verdiği yetkiyle epeyce dil döktü. Marki Degrieux de, kaşlarını çatmış, beni süzüyordu. Adam yerine koymadığı belliydi. Yanınızda onu burnundan tutup yerlerde sürümeyi öylesine istiyordum ki!"

-"Ağzı süt kokan çocuklar gibi konuşuyorsunuz. Durumu ne olursa olsun, kişi kendini saydırabilir. Karşınızdakini can düşmanınız bile olsa, soğukkanlı davranmanız sizi küçültmez; yüceltir."

-"Ne parlak sözler bunlar! Diyelim ki, kendimi saydırmasını bilmiyorum; yani, aslında saygıya değer biriyim ama, kendimi saydıramıyorum. Siz de böyle söylemek istemiştiniz, değil mi? Evet, biz Ruslar hep böyleyizdir. Yalnız, niçin böyleyiz, bilir misiniz? Çünkü, Tanrı Ruslar'a doğuştan öyle yetenekler vermiştir ki, bunları belirli bir biçime uydurmaları çok güçtür.

"Burada önemli olan biçimdir. Biz Ruslar bu konuda öyle yetenekliyiz ki, uygun kalıba girebilmemiz için üstün insan olmamız gerekiyor. Gelgelelim, üstün insan az bulunduğu için, bu durum da çok az görülür. Ancak, Fransız'larda, bazı Avrupa'lılarda biçim öylesine göz alıcıdır ki, ahlaksız biri bu maske arkasında güzelce saklanabilir.

"Onların biçime bu kadar önem vermeleri sırf bu yüzden. Bir Fransız'a en büyük hakaretleri yapın, gıkını bile çıkaramaz; ama, burnunun ucuna dokunun, hemen parlar. Çünkü yüzyıllardan beri gelenek olmuş bir kibarlık kuralı sayılır bu.

"Fransız'larda bu biçim çok parlak olduğu için de genç kızlarımız onlara hayrandırlar. Oysa, onlarda biçim falan yoktur bence. Onlar *le coq gaulois* (x) dedikleri horozdurlar. Ama, kadın olmadığım için anlayamıyorum belki, horozlar da iyi olabilir.

"Saçmalamaya başlıyorum sanırım, sık sık uyarın beni lütfen, çünkü size içimi dökmek gereğini duyuyorum. Sonra biçim falan kalmaz bende.

"Yalnız biçim yönünden değil, yetenek yönünden de böyle olduğumu çok iyi bilirsiniz. Kafamda bir tek bile insanca düşünce yok. Dünyada, Rusya'da, ya da burada neler olup bittiğinin farkında değilim. İşte, Dresden'e geldim; geldim ama, Dresden'de neler gördüğümü hatırlamıyorum.

"Kafamın neyle dolu olduğunu biliyormusunuz? Tamamen umutsuz olduğumu, gözünüzde hiçbir değerim olmadığını bildiğim için açık açık söyleyeceğim: Benim için her yerde siz varsınız; gerisi umurumda bile değil! Sizi neden bu kadar çok seviyorum, bilmiyorum. Güzel bir kadın olmadığınızı biliyor musunuz? İnanır mısınız, yüzünüzün güzel olup olmadığını bile bilmiyorum. Yalnız, iyi yürekli olmadığınızı çok iyi biliyorum. Aklınızı kötüye kullanıyor da olabilirsiniz."

-"Belki kötü durumda olduğum için beni parayla satın almak istiyorsunuz?" dedi.

-"Ne zaman böyle bir şeye kalkıştım?" diye bağırdım.

-"Ağzınızdan çıkanı kulağınız duymaz oldu artık. Beni değilse bile saygını satın almak istiyorsunuz."

(x) Galya Horozu

-"Yo, hayır, doğru değil bu! Dedim ya, duygularımı iyi anlatamıyorum. Karşınızda eziyorsunuz beni. Gevezeliklerime kızmayın. Bana neden kızılmıyacağını bilirsiniz: Delinin biriyim ben . Hem, bana göre hava hoş! İsterseniz kızabilirsiniz. Yukarıdaki küçücük odamda, eteğinizin hışırtısını bile düşündükçe heyecandan ellerimi ısıracağım geliyor... Hem,

neden kızıyorsunuz bana? Köleniz olduğumu söylediğim için mi? Yararlanın... yararlanın bu köleliğimden, yararlanın! Sizi günün birinde öldüreceğimi biliyor musunuz? Size olan sevgimin bir gün söneceğinden, ya da kıskançlığımdan değil bu isteğim; sizi çıtır-çıtır yemek tutkusu içimi yaktığı için öldüreceğim. Gülüyorsunuz..."

-"Güldüğüm falan yok, susmanızı emrediyorum!" dedi.

Sesi titriyordu. Öfkeden tıkanacakmış gibi solumaya başlamıştı.

Güzel olup olmadığını bilmiyorum, vallahi. Ama, karşımda böyle dikilip durmasından büyük bir haz duymuşumdur her zaman. Bu yüzden, eskiden beri kızdırırım onu. Belki, o da bunu biliyordu da mahsus kızıyordu. Aklımdan geçenleri söyledim ona.

-"Ne iğrenç şey!" diye bağırdı.

-"Bu sözü de kabul ediyorum." dedim. "Hem, size bir şey daha söyliyeyim mi? İkimizin böyle tek başımıza dolaşmamız çok sakıncalı. Kaç kez sizi dövmemek. için, bir yerinizi kırmamak, ya da gırtlağınızı sıkmamak için kendimi güç tuttum! Ama, eninde sonunda yapacağım bu işi. Beni çıldırtıyorsunuz. Bir rezalet çıkacağından mı korkuyorum acaba? Vız gelir bana sizin öfkeniz! Hiçbir umudum olmadığı halde seviyorum sizi. Sizi öldürdükten sonra belki bin kat daha çok seveceğim. Sizi öldürürsem, kendi canıma da kıymam gerekecek; yalmz, yokluğunuzdan duyacağım acıya daha çok tatmak için uzun süre kıymayacağım canıma.

"Size ilginç bir şey daha söyleyeyim: Her gün biraz daha artan bir aşkla seviyorum sizi, hem de, kimsenin sevemeyeceği kadar. Bu durumda kadere inanmayıp da ne yaparım? Hatırlar mısınız, üç gün önce Schlangenberg'de yanınıza yaklaşarak: "Bana bir tek kelime söyleyin, kendimi şu uçurumdan aşağı atayım!" diye fısıldamıştım? O gün, o sözü söyleseydiniz gerçekten atardım kendimi, Bunu yapabileceğime inanıyorsunuz değil mi?

-"Ne budalaca sözler bunlar!" diye haykırdı.

-"İster budalaca, ister akıllıca sözler olsun, yanınızda durmadan konuşmak, konuşmak, konuşmak istiyorum. Yanınızda tüm gururumu yitiriyorum ama, umurumda bile değil!"

Polina alınmış gibi soğuk bir tavır takındı.

-"Schlangenberg'de neden söylemeliydim o sözü size? Bunun bana yararı dokunmaz ki!"

-"Çok güzel!" diye haykırdım "Sırf beni ezmek için şu" yararı dokunmaz" sözünü kullandınız. İçinizi okuyorum. Yararı dokunmaz diyorsunuz ama, haz duymak da her zaman bir yarardır. Sineği bile olsa ezmekte vahşice, sınırsız bir haz vardır. İnsanoğlu doğuştan sever başkalarını baskı altına almayı, onlara eziyet etmeyi. Siz de seviyorsunuz."

Beni nasıl bir ilgiyle dinlediğini çok iyi hatırlıyorum. O sırada bütün duygularım, aptalca düşüncelerim yüzümden okunuyor olmalıydı.

Evet, o günkü konuşmamız, şimdi yazdığım gibi aynen aklımda. Gözlerim kan çanağına dönmüş, ağzımın kenarında köpükler birikmişti.

Schlangenberg'e gelince, hala yemin edebilirim: O sırada uçuruma atlamamı söyleseydi atlardım hiç çekinmeden! Şakadan, alay olsun diye söyleseydi gene atardım kendimi!

-"Hayır, hayır! inanıyorum size!" dedi.

Bu sözleri, benimle konuşurken bazan takındığı o küçültücü, alaylı, gururlu tavrıyla söylemişti. Vallahi, onu o anda vurabilirdim. Ateşle oynuyordu. Bunu kendisine söylerken de yalan söylemiyordum.

-"Korkak değil misiniz siz ?" diye sordu, birden.

-"Bilmiyorum, korkağımdır belki. Bilmiyorum... uzun süredir böyle bir şeyi hiç düşünmedim.

-"Şu adamı öldürün! dersem öldürür müsünüz?"

-"Kim?" diye sordum.

-"Kimi istersem." dedi.

-"Fransız'ı mı?"

-"Soru sormayın, benim sorduğuma karşılık verin yalnızca. Size kimi gösterirsem... Söylediklerinizin ciddi olup olmadığını öğrenmek istiyorum."

Polina vereceğim karşılığı öyle ciddi bir tavırla, öyle sabırsızlıkla bekliyordu ki, şaşırıp kaldım.

-"Siz de, burada nelerin döndüğünü söyleyecek misiniz bana?" diye bağırdım. "Yoksa, korkuyor musunuz benden? Evdeki bu telaşın ben de farkındayım. Son kuruşuna kadar harcamış, Blanche denen şeytana abayı yakmış deli bir adamın üvey kızısınız siz. Sonra şu Fransız... sizin üzerinizdeki etkisi... Şimdi kalkmış bana böyle ciddi bir şey soruyorsunuz... Ah! işin aslı hakkında bir şeyler bilsem! Çıldıracağım burada! Bana açık konuşacak kadar değer vermekten mi utanıyorsunuz? Benden utanabilir misiniz siz hiç?"

-"Böyle bir şey söylemedim. Size bir soru sordum, karşılığını bekliyorum."

-"Öldürürüm elbette!" diye haykırdım. "Kimi isterseniz öldürürüm. Yalnız, siz böyle bir şey yapabilir misiniz... bunu söyleyebilir misiniz hiç?"

-"Size acımayacağımı mı sanıyorsunuz?" dedi. "Emrimi verip bir kenara çekileceğim. Buna dayanabilecek misiniz? Yok canım, sizin yapacağınız bir iş değil bu. Sonra da, böyle bir emir verdim diye gelir beni öldürürsünüz!"

Bu sözler bir balyoz gibi inmişti kafama. Sorusunu ilkin ciddiye almamış, şaka yollu bir kışkırtma sanmıştım. Polina çok ciddiydi oysa. Düşüncelerini böylesine açığa vurması, üzerine bir hakkı olduğunu kabullenmesi, çekinmeden: "Git mahvol! Sen mahvolurken ben bir kenarda seyirci kalacağım!" diyebilmesi beni şaşırtmıştı gene de.

Sözleri öyle küstahçaydı ki her türlü utanma sınırını aşıyordu sanırım. Bundan sonra nasıl bakacaktı yüzüme? Karşısındakine kondurduğu köleliğin de, onu bir hiç saymanın da sınırını aşmıştı çünkü.

Böyle bir bakış insana benliğini kazandırır. Konuşmamız, tüm anlamsızlığına, saçmalığına karşın gene de içimi titretmişti. -

Birden, kahkahalarla gülmeye başladı. Çocukların oynaştıkları yere yakın bir sırada oturuyorduk. Arabalar tam karşımızda duran yolcuları alıp garın önünden geçen ağaçlıklı yola indiriyorlardı.

- "Şu şişman baronesi görüyor musunuz?" dedi. "Barones Vurgergelm. Üç gün önce geldi. Elinde bastonu olan, kupkuru, uzun boylu adam da, onun kocası. Prusya'lıdır. İki gün önce bizi nasıl süzdüğünü hatırlıyor musunuz? Hemen şimdi gidin, Barones'in önünde durup şapkanızı çıkarın, ona Fransızca bir şeyler söyleyin."

- "Neden?"

- "Schlangenberg'deyken, bir sözümle kendinizi uçurumdan aşağı atacağınıza, emredersem öldürmeye hazır olduğunuza yemin etmiştiniz. Bütün bunların yerine biraz eğlenmek istiyorum, o kadar. Yürüyün, hadi! Başka laf istemiyorum! Baron'un bastonuyla sizi nasıl döveceğini görmek istiyorum."

- "Kışkırtıyorsunuz beni." dedim. "Böyle bir şey yapmayacağımı mı sanıyorsunuz?"

- "Evet, kışkırtıyorum." dedi. "Hadi gidin, böyle istiyorum."

- "Pekala. Delice bir şey bu ama, madem istediniz, gideceğim. Yalnız, General'in, dolayısıyla sizin başınız derde girmez mi? Vallahi, kendimi değil, daha çok sizi, General'i düşünüyorum. Hem, hiç tanımadığım bir kadına durup dururken hakaret etmeye neden var mı?"

Polina, küçümser bir tavırla: "Anlaşıldı!" dedi. "Palavracının tekiymişsiniz! Gözlerinizi kan bürümüştü demin. Demek ki, yemekte içtiğiniz şarabın etkisiymiş. Bunun pek aptalca, saçma bir şey olduğunu, General'in bu duruma kızacağını bilmiyor muyum sanki? Ama şu sırada gülmek istiyorum, o kadar! Hem kadına neden hakaret edecekmişsiniz? O zamana kadar zaten bastonu kafanıza yemiş olursunuz."

Hiç sesimi çıkarmadan kalkıp verdiği görevi yerine

getirmeye gittim. Akıllıca bir iş değildi bu yaptığım elbette ama, geri dönemezdim artık.

Barones'e yaklaşırken içimi bir muziplik duygusunun kapladığını hala hatırlıyorum. Kendimi tutamıyordum artık, sarhoş gibiydim.

VI

O APTALCA olayın üzerinden iki gün geçti işte. Bağırıp çağırmalarla, gürültü-patırtılarla dopdolu iki gün! Her kafadan bir ses çıkıyordu. Bütün bunlara ben yol açmıştım. Bu durum arada-bir epey gülünç de oluyordu hani! Hiç değilse bana öyle geliyordu.

Ne olmuştu bana, hala bilemiyorum. Kendimde değil miydim; yoksa, çıldırdım da ellerimi, kollarını bağlayacakları güne kadar sağa, sola böyle saldırıp duracak mıydım? Bazen aklımı kaçırmış olacağımdan kuşkulanıyorum. Bazen de kendimi çocukluktan okul çağımdan kurtulamadığımı, yaptıklarımın okul haşarılıkları olduğunu sanıyordum.

Polina'nın başının altından çıktı bütün bunlar; bütün suç onun. O olmasaydı ben bu haşarılıkları neden yapaydım? Kimbilir, belki bunları umutsuzluğumdan yapıyordum. Çok sudan bir bahane!

Ama, bu kızda ne var sanki, anlayamıyorum! Güzel olmasına güzel, çok güzel bile sanırım. Bütün erkekleri peşinden koşturabilir. Endamı sülün gibi. Yalnız, biraz zayıf... öyle sanıyorum ki onu ikiye katlamak, ya da bir düğüm yapmak mümkün. Baktıkça insana üzgünlük veren ince-uzun ayakları var. Saçları koyu kızıl, gözleri kedi gözü gibi. Öylesine mağrur, kibirli bakıyor ki o gözlerle!

Aşağı-yukarı bundan dört ay önce -aralarına yeni girmiştim- bir akşam salonda Degrieux ile çok hararetli bir konuşmaya dalmışlardı. bir aralık adama öyle bir baktı ki, şimdi bana baktığı gibi! sanki adama kızıp da bir tokat atmış, sonradan o kızgınlıkla bakıyormuş sanırdınız. işte o akşamdan beri seviyorum onu.

Gene asıl konumuza dönelim biz. Parka giden ağaçlıklı yolda epeyce yürüdüm. Barones'le baron'u beklemeye başladım. Beş adım kadar yaklaşınca şapkamı çıkardım, eğilerek selamladım onları.

Barones'in üzerinde, hatırladığıma göre, etekleri yerlere

değen uzun kuyruklu açık renk bir elbise vardı. Boyu çok kısa, son derece şişman bir kadındı. Gerdanı öylesine sarkık, ensesi öylesine kalındı ki boynu gözükmüyordu. Yüzü kıpkırmızı, gözleri küçük, acımasız, küstahçaydı. Sanki "küçük dağları ben yarattım" dercesine kasıla kasıla yürüyordu.

Baron ise, zayıf, upuzun bir adamdı. Bütün Almanlar gibi çarpık, binlerce de kırışık dolu bir yüzü vardı. Gözlüklüydü, kırkbeş yaşlarında gösteriyordu. Bacakları sanki göğsünün hemen altından başlıyormuş gibi uzundu. Tavuskuşu gibi çalımlı ama, biraz hantal bir görünümü vardı. Kaba yüzündeki koyun gözleri düşünen bir insan hali veriyordu ona.

Bütün bunları üç saniyede kavramıştım.

Şapkamı çıkararak onları selamlamam ilkin pek dikkatlerini çekmedi. Yalnız, Baron kaşlarını hafifçe çattı. Barones ise, yüzer gibi geliyordu üzerime.

Yüksek sesle, her sözcüğün üzerine basa basa: "*Madame baronne, j'ai l'honneur d'etre votre esclave.*" (x) dedim.

Sonra öne eğilerek bir daha selam verdim, şapkamı giydim, Baron'un yüzüne kibarca gülümseyerek yanlarından ayrıldım.

Şapkamı çıkarmamı Polina söylemişti bana. Selam verip şaklabanlık yapmayı kendim eklemiştim. Neden öyle davranmıştım, kimbilir... Dipsiz bir uçuruma tepetaklak yuvarlanıyordum sanki.

Baron şaşkınlıkla karışık bir öfkeyle bana doğru döndü.

- "Heine?" (xx) diye bağırdı.

(x) "Köleniz olmaktan şeref duyarım."

(xx) "Ha?"

Buna "bağırdı" değil de, çığlık attı demek daha doğru olur.

Dönüp birden durdum: Bir yandan da saygılı bir tavırla gülümseyerek beklemeye başladım.

Baron'un çok şaşırdığı belliydi. Kaşlarını çatmıştı; gittikçe sinirleniyordu sanırım. Barones de, bana dönmüş, kızgınlıkla,

şaşkınlıkla yüzüme bakıyordu. Parkta dolaşanlardan kimisi de dönüp dünüp bakıyordu. Bu iş için duranlar bile vardı.

Baron, kızgınlığı, homurdanması bir kat daha artarak gene: "*Hein?*" diye bağırdı.

Baron'un gözlerinin içine bakarak, uzata uzata: "*Jawo-o-ohl*" (x) dedim.

Baron, sanırım, biraz korkmaya başlamıştı. Bastonunu sallayarak: "*Sind Sie rasende?*" (xx) diye haykırdı.

Giyinişim tuhafına gitmiş olmalıydı. Son derece temiz, kibar giyinmiştim; serseriye benzer bir yanım yoktu.

Birden, Ja wohl'u dillerinden düşürmeyen berlin'liler gibi, hem de onlar gibi *O* harfini uzata uzata: "*Ja wo-o-ohl!*" diye avazım çıktığı kadar bağırdım.

Baron'la Barones birden dönüp koşmaya başladılar. Yolda duranlardan kimisi bir şeyler homurdanıyor, kimisi de şaşkın şaşkın yüzüme bakıyordu. Hayal-meyal hatırlıyorum bunları.

Döndüm, hiçbir şey olmamış gibi, Polina Aleksandrova'nın yanına doğru yürüdüm. Daha yüz adım kadar kalmıştı ki Polina'nın yerinden kalkarak çocukların elinden tutup otele doğru yürüdüğünü gördüm.

Otelin kapısında yetiştim ona. Yanına gelince: "Yaptım... söylediğiniz budalalığı." dedim.

- "Eh, n'apalım! Artık öcünüzü alabilirsiniz benden." dedi.

Yüzüme bakmadan merdivenden yukarı çıkmaya başladı.

(x) Almanca: "Evet, efendim!"

(xx) "Çıldırdınız mı siz?"

*

* *

O akşam geç saatlere kadar parkta dolaştım parkı geçip ormana, oradan da bir prensin topraklarına kadar bile yürüdüm. Bir köy evinde yumurta yedim, şarap içtim. Bu ziyafet bana tam

bir buçuk talere mal oldu.

Saat onbirde eve dönebildim ancak. General'in beni çağırdığını söylediler.

Bizimkiler otelde iki dairede kalıyorlardı; yani dört odaya yerleşmişlerdi. Birincisi, içinde bir kuyruklu piyano olan büyük bir salondu. Bitişikte ise General'in çalışma odası vardı.

General beni bu çalışma odasının ortasında ayakta, büyük bir azamet içinde bekliyordu. Degrieux ise, kanepeye yayılmış, oturuyordu.

General, bana doğru dönerek: "Yaptıklarınızı açıklar mısınız bana lütfen?" dedi.

- "Rica ederim, General, doğrudan doğruya konuya girelim." dedim. "Bugün karşılaştığım bir Alman'la aramızda geçen olaydan söz etmek istiyorsunuz sanırım."

- "Bir Alman'la mı? Bu Alman dediğiniz Baron Vurmergelm'dir, önemli bir kişidir! Barones'le birlikte ona da hakaret etmişsiniz."

- "Asla!"

- "Onları korkutmuşsunuz, bayım!" diye bağırdı General.

- "Öyle bir şey yok, ortada." dedim. "Ben daha Berlin'deyken sık sık duyardım şu *Je wohl!* sözcüğünü; iğrenç bir şekilde uzatarak söylerlerdi hem de. Park yolunda bunlarla karşılaşınca nedense birden bu söz aklıma geliverdi, sinirlerim bozuldu... Dahası var: Bu baronesle şimdiye dek üç kez karşılaştım. Her seferinde de, sanki ezilecek bir solucanmışım gibi hep üstüme üstüme geldi. Kabul edersiniz ki benim de bir gururum var. Şapkamı çıkararak kibarca -inanın, gerçekten çok kibar konuşuyordum- *Madame, j'ai l'honneur d'etre votre esclave.*" dedim. Baron bana dönüp de: "*Hein!*" diyince, birden tepem attı: "*Ja wohl*" diye bağırdım. İki kez bağırdım böyle. Birincisinde sakindim, ikincisinde ise olanca gücümle, heceleri uzatarak bağırdım. İşte hepsi bu kadar."

Ne yalan söyleyeyim, bu çocukça anlatışım benim çok hoşuma gitmişti. Bu konuşmayı ilginç bir şekle sokarak

elimden geldiğince uzatmak istiyordum.

Bu durum beni gittikçe sarmaya başlamıştı.

Sonra Fransız'a döndü, Fransızca olarak, başıma zorla bela aradığımı anlatmaya başladı.

Degrieux küçümser bir tavırla dudaklarını bükerek omuz silkti.

- "Rica ederim, böyle bir şey düşünemezsiniz!" diye General'e bağırdım. "Davranışımın çok çirkin olduğunu içtenlikle kabul ediyorum. Yaptıklarıma budalalık, çirkin diyebilirsiniz ama, hepsi bukadar. Hem, çok pişmanım şimdi. Ama, öyle bir durum var ki ortada, kendi gözümde pişmanlık kurtarıyor beni. Son zamanlarda, özellikle şu iki, üç hafta içinde kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Hasta, sinirli, hırçın, bir tuhaf oldum... Birkaç kez, içimi dayanılmaz bir istek bile doldurdu. Gerçekten, birkaç kez Marki Degrieux'ye durup dururken... Söylemeyeyim hadi, belki gücenir. Bu davranışlarım da hasta olduğumu gösteriyor. Barones Vurmergelm bu özürümü dikkate alacak mı acaba? Ondan özür dilemeye kararlıyım. Gene de bunu dikkate almayacağını sanıyorum. Çünkü hukukçuların son zamanlarda bu özürü çok kullandıklarını biliyorum: Avukatlar duruşmalarda savundukları kişilerin suçu işledikleri sırada kendilerinde olmadıklarını, bunun bir hastalık olduğunu söyleyerek savunmaya çalışırlar. sözgelimi: "Öldürdü ama, hiçbir şey hatırlamıyor, kendinde değildi." diyorlar. Düşünün bir kez, General, tıp bile buna "Doğrudur" diyor; böyle bir hastalığın varlığını kabul ediyor. Oysa, Baron'la Barones yaşlıdırlar; Prusya asıllı soylu, zengin kişilerdir... Tıp, adalet dünyasındaki bu yeni gelişmelerden sanırım haberleri bile yoktur. Bu yüzden de açıklamalarımı belki kabul etmezler. Ne dersiniz, General?"

General, öfkesini tutmaya çalışarak sert bir sesle haykırdı:

- "Yeter artık, bayım, yeter! Sizin çocukluklarınızdan kurtulmanın zamanı geldi artık. Barones'le Baron'dan özür dilemeyeceksiniz. Bağışlanmanız için bile olsa onlarla bir araya gelmeniz onlar için küçültücü bir davranış olur. Baron, yakınım

olduğunuzu öğrenince, garda gelip konuştu benimle. İş az kalsın düelloya kadar varacaktı. Başıma ne işler açtığınızın farkında mısınız, sayın bayım? Baron'dan özür diledim, hemen bugün evimden ayrılacağınıza söz verdim... evet, söz verdim!"

- "Bir dakika, bir dakika, General! Sizin söyleyişinizle "Evinizden ayrılmamı" Baron'un kendisi mi istedi?

- "Hayır. Onu yatıştırabilmem için böyle bir söz vermek zorunda kaldım; bu da, onun çok hoşuna gitti. Ayrılacağız, sayın bayım. Buranın parasıyla söze dört Friedrich altını, üç florin borcum var. Buyrun, işte para, işte hesap pusulası. kontrol edebilirsiniz. Gülegüle. Bundan böyle iki yabancıyız artık. Devamlı olarak dert, sıkıntı açtınız başıma. Şimdi otel katibini çağırıp, masraflarınızla hiçbir ilişiğimin kalmadığını, ilgimizin kesildiğini bildireceğim. Gülegüle, efendim!"

Parayı, üzerinde kurşun kalemle hesap yapılmış kağıdı aldım. General'i eğilerek selamladım, son derece ciddi bir tavırla konuştum:

-- "General," dedim, "bu iş böyle sonuçlanamaz. Baron'la aramızda geçen olaya gerçekten üzüldüm. Yalnız, bağışlayın beni, açık konuşacağım, kabahat sözde. Baron'la aramızda geçen olaya siz neden, hangi sıfatla karıştınız? Yakınınız olduğumu söylüyorsunuz, ne demek bu yakınlık? Evinizde yalnızca bir öğretmenim, hepsi okadar. Ne oğlunuzum, ne de vesayetiniz altındayım. Davranışlarımdan hiç kimse sorumlu tutamız sizi. Yasaları azçok bilen biriyim. Yirmibeş yaşındayım, üniversiteyi bitirdim. Soylu bir ailedenim; üstelik, sizinle de hiçbir yakınlığım yok. Ne var ki, size olan saygım davranışlarımla bu denli yakından ilgilenmenizin hesabını sormama engel oluyor."

Sözlerimden çok şaşırmıştı. kolları iki yanadüştü. Sonra birden Fransız'a döndü, acele acele, ner'deyse onu düelloya davet edeceğimi söyledi.

Fransız yüksek sesle bir kahkaha attı.

Degrieux'nün kahkahalarına aldırmadan sözlerimi sürdürdüm:

- "Baron'un yanına koymayacağım bunu. Mademki siz onun şikayetlerini dinleyip ondan yana çıkarak bu işe karışmış bulunuyorsunuz, öyleyse şunu söyleyeyim size. Yarından tezi yok, Baron'a gidip, beni ilgilendiren bir davranıştan dolayı neden başkasına yakındığını, neden beni konuşmaya değer bulmadığının hesabını soracağım, General."

Tam da düşündüğüm gibi oldu. General, yapacağım bu ikinci densizliği duyunca ödü patladı.

- "Ne! Bu belalı işi kurcalamaya devam mı edeceksiniz? diye haykırdı. "Amanallah! Beni ne durumlara soktuğunuzun farkında mısınız? Çok rica ederim, vaz geçin bundan. Yoksa, yenim ederim... Şey... burada da başvurulacak makamlar var. Buna rütbem de... yani rütbeme göre... Baron da elbette.. anlayacağınız, rezalet çıkarmanızı önlemek için sizi tutuklatır, sürdürürüz buradan! Duydunuz mu?"

Öfkeden tıkanacak gibi olmuştu. Gene de, korktuğu her halinden belliydi. Ben adamcağızı iyice çıldırtan bir soğukkanlılıkla devam ettim:

- "General, ortada bir rezalet yokken insanı rezalet çıkarmış diye tutuklamazlar. Baron'la karşılaşmış değilim daha; bu işi nasıl, ne gibi bir durumda yapacağımı da bilmiyorum. Kendime hakaret sayılabilecek bir durumu düzeltmek istiyorum ben, okadar. Davranışlarımdan başkasının sorumlu tutulabileceği iradesiz, zavallı bir çocuk yerine konulmayı hakaret sayarım. Boşuna bukadar heyecanlanıp üzülüyorsunuz."

General'in sesindeki öfke birden yok oldu. Yerini bir yalvarma aldı. Ellerimi tutarak mırıldandı:

- "N'olur... n'olur, Bay Aleksey İvanoviç, bu saçma düşüncelerinizden vaz geçin! Sonu neye varır bu işin, hiç düşündünüz mü? Gene yeni tatsızlıklar! Oysa, buradaki durumumun çok nazik olduğunu, özellikle şu sıralarda çok temkinli davranmam gerektiğini siz de biliyorsunuz. Buradan ayrıldığınızda sizi yeniden evime almaya hazırım. Ben şimdi, şey... sözün kısası... bunun nedenini biliyorsunuz!" Umutsuzca bağırmaya başlamıştı. "Aleksey İvanoviç, Aleksey İvanoviç!"

Kapıya doğru giderken, üzülmemesini bir kez daha rica ettim. Herşeyi tereyağından kıl çeker gibi başaracağımı söyleyerek aceleyle çıktım dışarı.

*

* *

Yurt dışına çıkmış Rus'lardan kimisi çok korkak olur. "Aman, ne diyecekler... Aman, ne gözle bakacaklar..." diye, davranışlarının çirkin kaçacağından korkarlar. Hele biraz tanınmışları, kendilerini bir cendere içindeymiş gibi sıktıkça sıkarlar. Alışılmışın dışana çıkamazlar bir türlü. Otellerde, gezilerde, toplantılarda, yolculuklarda herkes ne yaparsa onu yapmak gereğini duyarlar.

General ise durumunun "çok nazik" olduğunu, bu yüzden temkinli davranması gerektiğini ağızından kaçırıvermişti. Bu yüzden de böyle birden alçalmış, kibirli tavrını değiştirmişti. Gözümden kaçmadı bu elbette. Yarın kararını değiştirip polise falan başvurabilirdi kuşkusuz. Temkinli olmalıydım.

Aslında, General'i darıltmak istemiyordum; amacım, Polina'yı kızdırmaktı. Polina beni öyle açımasız kullanmış, öyle aptalca bir yola sürüklemişti ki! Şimdi gelip bana yalvarmasını, ittiği bu yoldan beni kurtarırken bile yalvarmasını bekliyordum. Yaptığım haylazlıkların ucu ona da dokunabilirdi sonunda.

Öte yandan, yepyeni duygular, istekler belirmeye başlamıştı içimde. Polina'nın gözünde değerimi kendi elimle azaltmış., hiçliği kabul etmiş olmam bu hakkı herkese vereceğim, Baron'un "bastonunu kafama yiyeceğim" anlamına gelmezdi hiçbir zaman. Bunların hepsiyle alay edip benliğimi kurtarmak istiyordum. Göreceklerdi onlar! Muhakkak göreceklerdi! Polina rezalet çıkmasından korkacak yeniden yanına çağıracaktı beni. Ama, çağırmasa bile, benim bir ıslak karga olmadığımı anlayacaktı ya, yeterdi.

*

* *

Merdivende karşılaştığım dadıdan ancak şimdi duyduğum

ilginç bir haber: Mariya Filippovna bu akşamki trenle, tek başına, Karlsbad'a, teyzesinin kızının yanına gitmiş. Ne biçim haber bu? Dadı, Mariya Flippovna'nın çoktandır oraya gitmek istediğini, ancak bunu kimsenin bilmediğini söyledi. Nasıl olur da kimse bilmezdi bunu? Belki de yalnız ben bilmiyordum. Mariya Filippovna'nın iki gün önce General'e ilerigeri söylendiğini de ağzından kaçırmıştı dadı. Anlaşılıyor. Kesinlikle Mlle. Blanche yüzünden. Evet, yakında birşeyler olacak besbelli.

VII

SABAHLEYİN garsonu çağırıp hesabımın ayrı tutulmasını tembih ettim. Oda kiram korkmamı, ya da otelden ayrılmamı gerektirecek kadar yüksek değildi. Tam onaltı altın frankım vardı. Orada da... orada belki zenginlik beni bekliyordu! Şaşılacak şey; rulette daha hiç kazanmadığım halde, zengin olmuşum gibi düşünüyor, davranıyordum. Başka türlüsü de elimden gelmiyordu zaten.

Vaktin erken oluşuna aldırmadan hemen yakındaki İngiltere Oteli'ne, Mr. Astley'i görmeye gidiyordum ki Marki Degrieux odama girdi. Şimdiye kadar olmamıştı böyle bir şey; ayrıca, son zamanlarda bu bayla aramızda hiç iyi değildi, çok gergindi. Beni küçümsediğini hiç saklamıyor, tersine, bu duygusunu açığa vurmak için çaba bile harcıyordu. Ben de ondan hiç hoşlanmıyordum. Türlü nedenler vardı bunun için. Kısacası, nefret ediyordum ondan. Odama gelişi beni çok şaşırtmıştı. Bu gelişin boşuna olmadığını, işin içinde bir iş oluğunu hemen anlamıştım.

İçeri güler yüzle girdi, odamın çok güzel olduğunu söyledi. Şapkamı elimde görünce: "Gezmeye bukadar erken saatte mi çıkıyorsunuz?" diye sordu.

Bir iş için Mr. Astley'e gideceğimi söyledim. Bir ara durakladı, düşündü, yüzünü bir kararsızlık kapladı.

Degrieux de, bütün Fransızlar gibi, işine geldiğinde neşeli, sevimli, işine gelmediği zamanlardaysa son derece can sıkıcı bir adamdı. Fransız'ın doğuştan cana yakın olanı pek azdır; ama, çıkarları olursa hemencecik cana yakın oluverirler. Sözgelimi, duygulu, değişik, kibar bir adam gibi görünmek isteyince bu duygularını son derece çirkin, anlamsız bir şekilde ortaya koyarlar. Gerçek bir Fransız basit, kaba yaradılışlı, dünyanın en tatsız, en sıkıcı yaratığıdır. Bundan dolayı da Fransızlar'dan ancak toy kimseler, bir de Rus kızları hoşlanırlar. Aklı başında, kendini bilen biri bu yapmacık salon nezaketinin, yapmacık

serbestliğin, uydurma neşenin farkına varır hemen.

Degrieux son derece rahat ama, kibar bir tavırla: "Sizi bir iş için rahatsız ettim." dedi. "Açık konuşayım: General'in elçisi, daha doğrusu arabulucusu olarak geliyorum. Rusçayı pek iyi bilmediğim için, dünkü konuşmalarınızdan hemen hemen hiçbir şey anlamamıştım. Sonradan General etraflıca anlattı bana. Ne yalan söyleyeyim..."

- "Ama, beni dinleyin, Bay Degrieux." diye adamın sözünü kestim. "Arabuluculuk görevini yüklenmeniz iyi olmuş. Bunun, için, ben de açık konuşacağım. Evet, *uçitel*'im ben, bu ailenin yakını olmak gibi bir onura erişmeyi hiç düşünmedim, bana bir değer vererek içli-dışlı olmalarını da istemedim. Bu yüzden de işin ayrıntılarını bilmiyorum. Lütfen açıklayın bana siz bu ailenin içine iyicene girdiniz mi? Çünkü, bütün sorunlarıyla öylesine ilgileniyorsunuz ki, tıpkı bu işte olduğu gibi!"

Hoşuna gitmemişti sorum. Kendisi için çok anlamlıydı sorduğum şey. Ama o, ağzından birşey kaçırmamaya çok dikkat ediyordu. Soğuk bir tavırla konuştu:

- "Birtakım işler, özel durumlar birbirimize bağlamıştır General'le beni. Dünkü niyetinizden vazgeçmenizi rica etmem için size yolladı. Gerçekten, çok akıllıca bir düşünceydi o. Ama, bu tasarınızda başarılı olamayacağınızı anlatmamı istedi benden. Hem Baron'un sizi kabul etmeyeceği kesin. Üstelik, ileride rahatsız etmemeniz için de gerekli tedbirleri alacaktır sanırım. Umarım siz de kabul edersiniz bunu. Öyleyse, bu işi uzatmanızın ne yararı var? General ilk fırsatta sizi gene yanına alacağına, bu arada aylığınızın devam edeceğine söz verdi. Sanırım sizin için oldukça kazançlı bir durum, doğru değil mi?"

Soğukkanlı bir biçimde karşıçıktım adamın anlattıklarına. Zira yanıldığını, Baron'un belki de beni kovmayıp anlatacaklarımı dinleyeceğini söyledim. Sonra da, buraya gelmekte asıl amacının bu işe nasıl başlayacağımı öğrenmek olduğunu, bunu çekinmeden anlatmasını rica ettim.

- "E, General bu işle böylesine ilgilendiğine göre ne yapmak istediğinizi de bilmek ister elbette. Olağan bir şey bu." dedi.

Anlatmaya başladım. Degrieux, koltuğa yayılmış, başım biraz benden yana eğmiş, yüzündeki alaycı ifadeyi saklamaya bile gerek duymadan dinliyordu. Zaten her zaman kibirliydi. Konuya ciddiyetle eğildiğimi belirtmeye çalışıyordum.

Baron'un uşağıymışım gibi davranarak işimden atılmama yol açtığım, yaptığından sorumlu tutulmaya, konuşmaya değmeyecek biriymişim gibi doğrudan doğruya benimle ilgili bir işi gidip başkasına anlatmakla gururumu çok incittiğini söyledim.

Bu durumu hakaret kabul ediyordum haklı olarak. Gene de aramızdaki yaş farkını, onun toplum içindeki yerinin benimkinden kat kat üstün olduğunu... (Bunları söylerken, gülmemek için kendimi zor tutuyordum) kabul ettiğim için yeniden düşüncesizce bir iş yapmaktan, yani Baron'un yaptığı bu büyük yanlışlıktan dolayı gelip özür dilemesini istemekten vaz geçtiğimi söyledim.

Bununla birlikte, Baron'dan, özellikle Barones'ten özür dilemeye yetkim olduğunu, çünkü, gerçekten, bir süredir kendimi iyi hissetmediğimi, sinirlerimin bozuk olduğunu anlattım.

Öte yandan, Baron beni dün General'e şikayet etmekle, işten çıkarılmama yol açmış, böylece en büyük hakareti yapmış, bu yüzden Baron'dan, özellikle Barones'ten özür dilememe olanak kalmamıştı. Çünkü Baron'la Barones'ten özür dilersem, herkes gibi onlar da bu işten korktuğumu, yeniden işe alınmamı sağlamak için özür dilediğimi sanacaktı. Bunu da söyledim. Bu yüzden. Önce Baron'un benden özür dilemesini istemek zorunda kaldığımı, bunun yalnızca bu görünüşü kurtarmak gereği olacağını, söz gelimi, beni küçük düşürmek istemediğini söylemesinin yeter olabileceğini söyledim. Bunları yaparsa bütün içtenliğimle benim de onlardan özür dileyeceğimi ekledim.

- "Anlayacağınız, bağlı olan elimi-kolumu çözmesini

bekliyorum Baron'dan." diye bitirdim sözlerimi.

Fransız: "Aman efendim, bu ne kuruntu, bu ne yüce duygu!" diye atıldı. "Ne diye özür dileyecekmişsiniz? Şunu kabul edin Bay... bütün bunları sırf General'i kızdırmak için yapıyorsunus... Ama, belki de özel bir amacınız vardır... *mon cher monsieur?.. Pardon, j'ai oublie votre nom, Monsieur Aleksis?.. N'estce pas?*" (x)

- "Kusura bakmayın, ama, size ne bundan, mon cher Marquis?"

- "*Mais le general..*" (xx)

- "Ne olmuş General'e? Dün özel bir durumdan söz ediyordu... Pek telaşlıydı... Söylediklerinden birşey anlamadım."

Marki, Degrieux, öfkeli, öfkeli olduğu kadar da yalvaran bir sesle: "Gerçekten de çok özel bir durumu var." dedi. "Siz Mlle. De Cominges'i tanır mısınız?"

- "Yani Mlle. Blanche'ı mı?"

- "Evet, Mlle. Blanche De Cominges... *et madame sa mere.* (xxx) General... düşünün bir kere... general seviyor onu, hatta... hatta, burada evlenmeleri bile mümkün. Tam bu sırada bir rezalet, bir olay olursa..."

- "Ortada, onlann evlenmelerine engel olacak bir rezalet, bir olay göremiyorum ben."

(x) "Sayın bayım... bağışlayın, adınızı unuttum. Bay Aleksis, değil mi?"

(xx) "Ama, General..."

(xxx) "Annesi hanımefendi..."

- "Ama, *le baron est si irascible, un caractere prussien, vouz savez, enfin il fera une querelle d'Allemand.*" (x)

- "Olan bana olur o zaman, size değil. Çünkü artık General'in evinden kopmuş durumdayım." dedim. Elimden geldiğince saçmalamaya çalışıyordum. "Demek Mlle. Blanche'la General'in evlenmeleri kesinleşti artık? Ne bekliyorlar peki? Yani, herkesten, hiç olmasza ev halkından, bizden bunu niçin sakladıklarını öğrenmek istiyorum."

- "Size anlatamam bunu... evet, kesin... şey... siz de biliyorsunuz ki Rusya'dan haber bekliyorlar; General'in önce işlerini yoluna koyması gerekiyor..."

- "A, a! aanladım! La Babulinka!"

Degrieux nefretle baktı bana.

- "Sözün kısası," diyerek sözümü kesti; kibarlığınıza, aklınıza, inceliğinize güveniyorum... Sizi seven, bir evlat gibi bağrına basan insanları gücendirmezsiniz sanırım."

- "Aman, efendim, insaf edin, kovuldum ben!" dedim. "Şimdi öksüz kalmış gibiyim. Siz ise, bu işi gerçekten değil de sırf durumu kurtarmak için yaptığımı söylüyorsunuz. Biri size gelip de "Kulağınızı çekmek istemiyorum ama durumumu kurtarmak için izin verin de çekeyim! dese, ne dersiniz? bu da aşağı yukarı aynı şey, değil mi?"

Degrieux, sert, kibirli bir tavırla, söylendi:

- "Mademki öyle, mademki söz dinlemek istemiyorsunuz, başka tedbirler alacağımızdan kuşkunuz olmasın. Burada toplum güveni için kurulmuş yerler vardır. Hemen bugün bile sürerler sizi. *que diable! Un blanc-bec comme vous* (xx) Baron gibi önemli birini düelloya çağırsın! Sizi bu durumda rahat bırakacaklarını mı sanıyorsunuz? Emin olun, burada hiç kimsenin sizden korktuğu falan yok! Buraya kadar geldiysem

---

(x) "Baron çok sinirlidir. Tam bir Prusya'lı. Sonunda nasıl olsa Alman usulü bir kavga çıkarır."

(xx) "Şu işe bakın hele! Sizin gibi toy bir delikanlı..."

kendiliğimden, sırf General'i üzdüğünüz için geldim. Baron'un, uşağına emir verip sizi kapıdışarı attırabileceğini düşünemiyor musunuz?"

Son derece soğukkanlı, karşılık verdim:- "Aslında, kendim gitmeyeceğim oraya. Yanılıyorsunuz. Bay Degrieux, sizin sandığınızdan daha kibar bir şekilde sonuçlanacak herşey. Şimdi Mister Astley'e gidiyorum, aracı, yani *second*'um (x) olmasını rica edeceğim ondan. Beni sever o, teklifimi geri çevireceğini sanmıyorum. Baron'la görüşmeye o gidecek, kabul edileceğinden de hiç kuşkum yok. ben *subalterne* (xx) bir mevkideyim, kimsenin koruması altında olmayan bir *uçitel*'im. Ama, Mister Astley su katılmamış bir lordun yeğenidir. Herkes biliyor bunu zaten. Lord Pibrok'un kendi de burada şimdi. Baron'un Mister Astley'i kibarca karşılayıp dinleyeceğinden hiç kuşkunuz olmasın. Dinlemeyecek olursa Mister Astley bunu kendine hakaret sayıp -İngilizler'in çok inatçı olduğunu bilirsiniz- başka birini yollayacaktır kendi yerine. Önemli kişilerden dostları çoktur onun. Hesaplarınızın doğru çıkmayacağını anladınız, değil mi?"

Fransız gerçekten de ürkmüştü, çünkü bu söylediklerim olmayacak şeyler değildi. Yeniden bir olay çıkarmak elimdeydi.

Yalvarmaklı bir sesle: "Çok rica ederim, vazgeçin bu işten!" dedi. "Yeni bir olay çıkarmak niyetindesiniz! Siz, benliğinizi kurtarmak değil, olay çıkarmak istiyorsunuz! Dediğim gibi, bu belki de eğlenceli, zekice bir davranış olacak..."

Kalkıp şapkamı aldığımı görünce sözünü kısa kesmek zorunda kaldı.

- "Herneyse... Birinden iki satırlık bir pusula getirmiştim size. Buyrun, okuyun. Karşılık yazmanızı beklememi söylediler." Cebinden, katlanıp mühürlenmiş bir kağıt parçası çıkararak bana uzattı.

(x) Düello tanığı.

(xx) İkinci sınıf, aşağı.

Kağıtta Polina'nın elyazısıyla şunlar yazılıydı:

Bu işi uzatmak niyetinde olduğunuzu görüyorum. Öfkelendiğiniz için çocuk gibi davranıyorsunuz. Ama, ortada birtakım özel durumlar var, bunları belki sonra açıklarım size. Çok rica ederim, bu işten vazgeçin. Çok aptalca şeyler bunlar! Bana gereklisiniz siz, emrimde olduğunuzu da kendiniz söylemiştiniz Schlangenberg'i hatırlayın. Sözümü dinlemenizi rica ediyorum... İsterseniz, emrediyorum, diyebilirim.

Polina'nız.

Ek: Dünkü olay için bana gücendiyseniz özür dilerim, suçumu bağışlayın.

Mektubu okuyunca birden gözlerim karardı, dudaklarım kurudu, zangır zangır titremeye başladım. Körolasıca Fransız, sanki bu şaşkın, perişan halimi görmemek için, yapmacık bir alçakgönüllülükle başını başka yana çevirdi. Yüzüme karşı kahkahalarla gülseydi çok daha iyi olurdu!

- "Pekala." dedim. "Bayana söyleyin, merak etmesin."

Birden aklıma geldi, sesimi yükselterek sordum:

- "Yalnız, söyler misiniz, bu pusulayı daha önce neden vermediniz? İpe-sapa gelmez bir yığın söz edeceğinize, işe bu pusulayı vermekle başlasaydınız ya... Çünkü bunu vermek için geldiğiniz belli."

- "Ah, amacım... Sabırsızlığımı bağışlayın. Ama, niyetinizi öğrenmek istemiştim de... Hem, bu mektupta ne yazılı olduğunu bilmediğim çin, ne zaman olsa verebileceğimi düşünüyordum."

- "Anlıyorum. Mektubu, son koz olarak saklamanızı söylediler size. Beni kandırmış olsaydınız vermeyecektiniz bu pusulayı. Öyle değil mi? Açık konuşun bay Değrieux!

Yüzüme tuhaf tuhaf baktı, temkinli bir tavırla: "Peut-etre." (x) dedi.

Şapkamı aldım. Oda, beni başıyla selamladı, çıkıp gitti. Dudaklarında alaylı bir gülüş varmış gibi geldi bana. Başka ne beklenirdi ondan!

*

* *

Merdivenden inerken: "Hele dur, Fransız bozuntusu! Seninle hesaplaşmam bitmedi daha!" diye mırıldanıyordum.

Kafama bir şeyle vurmuşlardı sanki, hiçbir şey düşünemiyordum. Kafamın içi karmakarışıktı. Temiz havaya çıkınca kendimi biraz toparladım.

Biriki dakika sonra herşeyi açıklıkla düşünmeye başlamıştım. Kafamda iki düşünce belirdi: Birincisi, dün, böylesine saçma söz arasında savrulan çocukça, olmayacak tehditler ortalığı birbirine katmaya yetmişti! İkincisi, şu Fransız'ın Polina üzeindeki etkisi neydi öyle? Adamın birtek sözüyle herşeyi yapıyor, bana mektup yazıyor, rica bile ediyordu.

Aslında, aralarındaki ilişki ta baştan beri, onları tanıdığım günden beri kafamı kurcalamaktaydı. Ama, şu son zamanlarda Polina'nın Fransız'dan nefret ettiği, hatta onu küçümsediği, Fransız'ın ise Polina'nın yüzüne bile bakmadığı, kaba davrandığı da gözümden kamamıştı. Bu durumun farkındaydım. Polina'nın kendisi açıkça söylemişti bu Fransız'dan ne denli nefret ettiğini. Oldukça anlamlı bir itiraftı bu. Demek ki adam kızı avucunun içine iyice almıştı, istediği gibi oynatıyordu...

(x) "Selki"

VIII

BURADA Gezinti Yeri dedikleri, iki yanında kestane ağaçları bulunan yolda benim İngiliz'le karşılaştım. Beni görünce: "O!" diye haykırdı. "Ben de size geliyordum. Siz da bana geliyordunuz sanırım. Sizinkilerden ayrıldınız demek?"

Şaşırmıştım.

- "İlk önce, söyleyin bakayım nereden biliyorsunuz bunu?" dedim. "Hemen yayıldı mı yoksa?"

- "Yo, hayır, yayılan bir şey yok daha." dedi. "Aslında, yayılacak bir şey de yok. Kimse bundan söz etmiyor."

- "Öyleyse siz nereden biliyorsunuz?" diye sordum.

- "Biliyorum işte... Bir rastlantı sonucu öğrendim." dedi. "Şimdi siz nereye gideceksiniz buradan? Ben sizi sevdiğim için size geliyordum."

- "Çok iyisiniz, Mister Astley!" dedim. Bir yandan da onun bu haberi nereden duymuş olabilecegini de düşünüyordum. "Kahvemi içmedim daha, siz de içmediniz sanırım. Garın yanındaki kahveye gidelim. Oturup sigaralarımızı içerken hepsini anlatırım size... siz de bana, elbette!"

Kahve yüz adım kadar ötedeydi. Oturduk, kahvelerimizi getirttik. Ben bir sigara yaktım, Astley istemedi. Gözlerini bana dikip dinlemeye hazırlanmıştı.

- "Hiçbir yere gitmiyor, burada kalıyorum." diye başladım.

Astley'i görmeye giderken, Polina'ya olan aşkımdan ona söz etmeye hiç niyetim yoktu. Hiç konuşmamıştık onunla bu konuda. Hem, çok sıkılgan biriydi o. Polina'nın onu daha ilk günden etkilediğini biliyordum; gene de kızın adını hiç ağzına almıyordu. Nedense orada, Astley donuk bakışlarını üzerime dikince, Polina'ya olan aşkımı bütün ayrıntılarıyla anlatmak

isteğiyle doldum.

Tam yarım saat anlattım. Aşkımı ilk kez anlattığım için büyük bir haz duyuyordum! Arada-bir yüzünün değiştiğini görüyordum. O zaman, inadına, üstüne basa basa anlatıyordum. Yalnız bir tek şey için pişmanlık duyuyorum şimdi. Fransız hakkında biraz ileri gitmiştim sanırım.

Astley, karşımda kıpırdamadan, tek bir söz söylemeden, gözlerini gözlerime dikmiş, öylece dinliyordu. Söz gelip Fransız'a dayanınca, birden lafımı ağzıma tıkarak, konu dışına çıkmaya yetkim olup olmadığını sordu. Her zaman ilginç sorular yöneltirdi böyle.

- "Haklısınız, korkarım ki buna hakkım yoktu." dedim.

- "Peki, şu Marki'yle Polina hakkında tahminden öte bir şey söyleyebilir misiniz?" diye sordu.

Astley gibi çekingen birinin böylesine kesin bir soru sorması gene şaşırttı beni.

- "Hayır, hiçbir şey söyleyemem." dedim. "Kesinlikle hiçbir şey."

- "Öyleyse, bunlardan değil bana söz açmak, içinizden geçirmeniz bile doğru değil."

- "Pekala, pekala!" diye sözünü kestim. "Kabul ediyorum. Ama, asıl sorun bu değil şimdi."

Bunun üzerine, dünkü olayı tüm ayrıntılarıyla anlattım ona. Polina'yla çıkışımı, Baron'la olan serüvenimi, işime son verilmesini, General'in korkaklığını, hepsini, hepsini anlattım bir bir. Sonunda, Degrieux'nin bugün beni görmeye gelişini de anlattım, Polina'nın gönderdiği pusulayı gösterdim.

- "Siz bundan ne anlam çıkarıyorsunuz?" diye sordum. "Düşüncenizi öğrenmek için geliyordum size. Bana sorarsanız şu Fransız bozuntusunu öldürebilirim... gerçekten yaparım bunu!"

- "Ben de." dedi. Polina'ya gelince... İnsanın hiç sevmediği kimselerle ilişki kurmak zorunda kaldığı olur, bilirsiniz. Sizin için de, belki bambaşka, hiç bilmediğiniz bir durum yaratmıştır bu ilişkiyi. Kanımca, elinizden geldiği kadar sakin olmalısınız. Polina'nın dünkü tutumu gerekten çok tuhaf. Sizi başından savmak istediği, Baron'un bastonunun altına yolladığı için değil... Baron'un elindeki bastonu neden kullanmadığına da aklım pek ermedi ya. Böyle bir davranış, böylesine... hoş bir kıza yakışmadığı için tuhaf geliyor bana. O alaycı isteğini sizin harfi harfine uygulayacağınızı sanmamıştır belki."

Astley'in yüzüne dik dik baktım.

- "Bakın, ne diyeceğim... Siz bu durumu bana gelmeden önce de biliyordunuz. Hem kimden öğrendiğinizi de söyleyeyim mi? Polina'nın kendinden!"

Astley yüzüme büyük bir şaşkınlık içinde bakıyordu. Sonra gene eski soğukkanlı tavrını takınıp alçak sesle konuştu:

- "Gözleriniz parlıyor, bakışlarınızdan kuşku okunuyor. Ama, kuşkunuzu açığa vurmaya hiç hakkınız yok. Size bu hakkı tanımıyorum, sorunuza da karşılık vermiyorum!"

- "Pekala, yeter artık!" diye bağırdım. "İstemez!"

*

* *

İçimde anlaşılmaz bir duygu vardı. Bu düşüncenin nereden aklıma geldiğini ben de bilmiyordum. Polina benim için bir sır perdesi ardındaydı. Bu yüzden, ona olan aşkımı Astley'e anlatırken söyleyecek pek bir şeyim olmadığını gördüm, şaşırdım. Herşey hayal ürünü, anlaşılmaz, tutarsızdı. Güçlükle, tıkanırcasına konuşabildim:

- "Pekala, pekala! Şu sırada öyle yorgunum ki, hiçbir şey düşünemiyorum. Gene de, çok iyi bir insansınız siz. Şimdi başka bir konuya geçiyorum. Ama, sakın bana akıl vermeye

kalkışmayın. Yalnızca, ne düşündüğünüzü öğrenmek istiyo -rum..."

Biraz sustuktan sonra yeniden aldım:

- "Ne dersiniz? General neden bukadar korktu acaba? Ne diye budalaca bir davranışım bu denli büyütüldü? Öyle ki, Degrieux bile işe karıştı. Çünkü, pek önemli işlerde boy gösterir o. Odama kadar geldi... işe bakın siz! Yalvardı, yakardı bana! Üstelik, saat daha dokuzdu geldiğinde; belki, daha da erken. Polina'nın mektubu vardı elinde. İnsan kendi kendine şunu soruyor: Öyleyse Polina bu mektubu saat kaçta yazdı? Belki bu iş için onu yatağından kaldırmışlardır! Bütün bunlar gösteriyor ki Polina, benden özür dileyecek kadar bu adamın esiri. Öyleyse, bu iş neden ilgilendiriyor Polina'yı? Niçin bunlarla bu derece ilgileniyor? Ne diye bir barondan bu denli korkuyorlar? Sonra, General'in Mlle. Blanche De Cominges'le evlenmesi de ne oluyor? Dediklerine göre, bu evlenme onları çok özel bir durumda bırakıyormuş... Peki ama, bukadarı pek özel olmuyor mu? Ne dersiniz? Gözlerinizden okunuyor benden daha çok şey bildiğiniz!"

Astley gülümseyerek başını salladı:

- "Gerçekten de bu konuda sizden daha çok şey biliyorum sanırım." dedi. "Bütün bu işler Mlle. Blanche'ın başının altından çıkıyor. Hiç kuşkum yok bundan."

- "Ne olmuş Mlle. Blanche'a?" diye sabırsızlıkla sordum.

Birdenbire, bu sayede Polina'yla ilgili birçok şeyler öğrenebileceğim umuduna kapılmıştım.

- "Bence, Blance'ın şu sıralarda Baron'la, Barones'le yüz yüze gelmemesi, özellikle utandırıcı bir karşılaşmadan kaçınması gerekir."

- "Evet... sonra?"

- "Blanche, iki yıl önce, bu mevsimi gene Ruletenburg'da

geçirmişti. O zamanlar ben de buradaydım. Soyadı De Cominges değildi daha. Annesi Dul Bayan De Cominges de yoktu ortalıkta; adından söz edilmiyordu hiç değilse. Degrieux... Degrieux da yoktu daha. Akraba olmadıkları gibi, daha yeni tanıştıklarına da eminim. Adamın Marki Degrieux olması bile, sanıyorum ki, pek yeni. Onu başka bir adla tanıyan bir akrabam var burada."

- "Ama, çevresi çok geniş; kalburüstü kimseler..."

- " O olabilir elbette. Blanche'ın da öyle bir çevresi olabilir. Ne var ki, iki yıl önce Blanche şehirden çıkması hakkında polisten bir yazı almıştı. Bütün bunlar da Barones'in şikayeti üzerine olmuştu."

- "Nasıl?"

- "Buraya geldiğinde yanında bir İtalyan prensi vardı. Prensin adı da tarihi bir isimdi sanırım. Barberini gibi bir şey. Adam çok varlıklıydı. Çünkü pırlantalarla, yüzüklerle süslüydü. Hem de gerçek pırlanta! Çok hoş bir kupa arabayla dolaşıyorlardı. Hatırladığıma göre, Blanche önceleri çok güzel *trente et quarante* oynuyordu. Sonra talihi birden dönmüştü. Hiç unutmam, bir gece oldukça yüklü bir para kaybetmişti. *Un beau matin,* (x) Prens'in atlarla arabayla birlikte ortadan kaybolması işin tuzu-biberi oldu. Gırtlaklarına kadar borçlanmışlardı otele. Genç kadın şimdi Barberini soyadını bırakıp birden Mlle. Zelma olmuştu. Son derece unutsuz bir durumdaydı. Otelde çok ağladı, sızladı, saçını-başını yoldu.

"Aynı otelde Polonya'lı bir kont da kalıyordu. Yolculuğa çıkan bütün Polonya'lılar konttur ya! Saçını-başını yolan, lavantalı güzel elleriyle bir kedi gibi yüzünü tırmalayan bu kadın kontun ilgisini çekti. Oturup konuştular. Akşam yemeğine kadar Mlle. Zelma yatışmıştı. Gece gara indiler kol kola. Mlle. Zelma'nın kahkahaları ortalığı gene çınlatıyordu. Şimdi eskisinden daha bir serbest davranıyordu. Rulet masasına

sokularak omuzlarıyle kendine bir yer açan o ruletçi kadınlardan oluvermişti birden. Bu tür kadınlar arasında bir kibarlık belirtisidir bu omuz atmak. Kuşkusuz, siz de fark etmişsinizdir, bunu?

- "A, evet! " dedim.

- "Aslında, fark etmeye bile değmeyen bir davranıştır. Temiz, ağırbaşlı aileler, bu gibilerden hoşlanmıyorlarsa da bu

---

(x) "Günün birinde"

kadınlar hiç eksilmezler buradan. Hiç olmazsa, masada her gece bir bin franklık bozdururlar. Ama, paraları suyunu çekince idare hemen sepetler onları. Zelma'nın parası vardı daha ama, talihi gittikçe azalıyordu. Bilmem dikkatinizi çekti mi: Bu tür kadınlar iradelerini elden bırakmadıkları için genellikle kazanırlar oyunda, biraz da talihlidirler.

"Anlatacaklarım bitiyor sayılır. Günün birinde Kont da kayıplara karıştı, Prens geldi. Zelma o akşam oyun salonuna yalnız geldi. Bu kez kimse ilgilenmedi onunla. İki gün içinde bütün parasını kaybetti. Son altınını da kaybedince şöyle-bir çevresine bakındı. Tam yanıbaşında, kendisine dikkatle, son derece de öfkeli bakan Baron Vurmergelm'i gördü. Ama, onun bakışındaki tiksinmeyi fark etmedi. O tür kadınlara özgü bir gülümsemeyle Baron'a yaklaşarak, kırmızıya on altın koymasını rica etti; kendi yerine, elbette. İşte bu olaydan sonra Barones'in başvurusu üzerine polisten oraya bir daha uğramamasını bildiren kağıdı aldı.

"Bütün bu ayrıntıları nereden bildiğimi merak ediyorsunuzdur. Ona da anlatayım: Bir akrabamdan, Bay Fider'den öğrendim. Kendisi o akşam Zelma'yı arabasıyla Ruletenburg'dan alıp Spa'ya götürmüş. Durumu şimdi anlıyorsunuz, değil mi? Blanche, iki yıl önce olduğu gibi, gene polisten öyle kağıt almamak için General'le evlenmek istiyor

olabilir. Hem, artık kumar oynamıyor. Kumarcılara faizle para verecek kadar zengin oldu sanıyorum. Böylesi daha çok işine geliyor. Zavallı General ona çok borçlanmış besbelli. Belki de Degrieux de borçludur. Ama, ortak olabilirlir Degrieux'yle.

"Durum böyle olunca, Blanche'ın hiç olmazsa evleninceye kadar şu Baron'la Barones'in dikkatlerini yeniden üzerine çekmek işine gelmez. Kısacası, içinde bulunduğu koşullar böyle bir rezalete elverişli değil. Onlarla aynı evde kaldığınız için davranışınız büyük bir gürültü koparabilirdi. Üstelik, Blanche her gün General'le, ya da Polina'yla kol kola dolaşıyor. Herşeyi anlıyorsunuz şimdi, değil mi?"

- "Hayır, anlamıyorum!" diye haykırdım.

Yumruğumu masaya öylesine indirmiştim ki, garson telaş içinde koşarak geldi. Çok sinirlenmiştim.

- "Söyler misiniz, Bay Astley, mademki Blanche De Cominges'in ne mal olduğunu biliyordunuz, neden General'le evlenmek istemesine ses çıkarmadınız, ya da hep kol kola dolaştığı Polina'yı, hiç olmazsa beni uyarmadınız? Buna nasıl göz yumabiliyorsunuz?

Astley buna büyük bir soğukkanlılıkla karşılık verdi:

- "Ne diye sizi uyaracaktım sanki? Elinizden birşey gelmezdi ki. Hem, neyi haber verecektim? General belki onu benim tanıdığımdan daha çok tanıyordur. Ama, gene de yanına alıp geziyor, üvey kızı Polina'yla dolaşmasına da izin veriyor. Tam anlamıyla zavallı bir adam o.

"Dün onları gene birlikte gezerken gördüm. Blanche çok güzel bir ata binmişti. Degrieux ile şu bücür Rus prensi de yanlarındaydı. General al bir atla arkadan geliyordu. Sabahleyin ayaklarının ağrıdığını söylüyordu ama, atın üstündeki duruşu hiç de fena değildi. O sırada, birden, onun çok zavallı bir adam olduğunu düşündüm.

"Hoş, bunlar beni hiç ilgilendirmez ya aslında... Polina'yla

tanışalı daha pek az oldu... Ama, daha önce de size söylemiştim ya..." Asteley burada birden kendini toparladı. "... sizi candan sevdiğim halde bana bazı konularda soru sormanıza izin verememem..."

Ayağa kalkarak: "Bukadarı yeter." dedim. "Durumu şimdi çok daha iyi anlıyorum. Blanche'la ilgili her şeyi Polina da biliyor ama, Fransız'dan ayrılamadığı için Blanche'la dolaşmaya katlanıyor. Emin olun, bundan başka hiçbir şey Blahche'la kol kola dolaşmaya, ya da Baron'a dokunmamam için bana yalvarmaya razı edemezdi onu. Herkesin boyun eğmek zorunda kalabileceği bir etki var bu işte! Üstelik, Baron'un üzerine beni salan kendisiydi. Hayallah, içinden çıkılmaz bir iş bu!"

- "Yalnız şu iki noktayı unutuyorsunuz: Birincisi, Blahche De Cominges General'in nişanlısıdır. İkincisi Polina General'in üvey kızıdır. Biri kız, öbürü erkek iki kardeşi daha var. Çılgın babaları bu çocuklarla hiç ilgilenmiyor. Duyduğuma göre, annelerinden kalan parayı da har vurup harman savurmuş."

- "Evet, evet!" dedim. "Haklısınız! Çocukları bırakıp gitmesi onlar için bir yıkım olmuştur. Gene de yanlarında kalırsa onları koruyabilir, belki biraz da birşeyler kalmasını sağlayabilir. Evet, evet, çok haklısınız! Ama, gene de, gene de! A! şimdi anlıyorum bunları Babulinka'yla neden bu denli ilgilendiklerini!"

Astley: Kiminle?" diye sordu.

- "Moskova'daki o kocakarıyla. Hani, birtürlü ölmeyen, her gün ölüm haberi sabırsızlıkla beklenen kocakarı var ya."

- "Elbette ki ilgilenecekler onunla. Herşeyin kökeninde o miras yatıyor! Mirasa kavuşunca General evlenecek, Polina kurtulacak, Degrieux de..."

, "Evet, Degrieux de?" diye sordum.

- "Degrieux de alacağını alacak elbette." dedi. "Zaten sırf bunun için kalıyor burada."

- "Yalnız bu mu? Yalnız bunun için mi kalıyor burada sanıyorsunuz?"

Astley, inatçı bir tavırla: "Bütün bildiklerim bu kadar!" deyip sustu.

- "Ama, benim daha bildiklerim var!" dedim, öfkeyle. "Bir de mirastan haklarını alır almaz Polina'nın gelip kollarına atılmasını bekliyor" Bütün kadınlar böyledir. En mağrurları bile sonunda aşağılık bir köle olurlar! Polina'nın elinden, çıldırasıya sevmekten başka bir şey gelmez! Özellikle, yalnız basmakalıp düşüncelere daldığı zaman bakın ona. Kader'in elinde zavallı bir tutsağa, lanetlenmiş bir bedbahta benzer o zaman! Yaşayımın, tutkunun her türlü felaketlerinden payını alacak gibidir. O!.. Şey... kim çağırıyor beni?" Birden sesimi yükseltmiştim. "Kim çağırıyor beni? Birisi: "Aleksey İvanoviç!" diye bağırdı, duydum. Bir kadın sesi bu! Siz de duyuyor musunuz... duyuyor musunuz?"

*

* *

Farkında olmadan kahveden çıkmış, otele doğru yürüyorduk. Hayli yaklaşmıştık.

Astley: "Evet, bir kadın sesi duydum ama, kimi çağırdığını bilmiyorum." dedi. "Ha, şimdi anladım sesin nereden geldiğini." Eliyle bir yeri gösteriyordu. "Şu koca koltukta oturan kadın bağırdı. Bakın... Birsürü uşak merdivenden yukarı çıkarıyor onu. Bavullarını da arkasından taşıdıklarına göre, yeni gelmiş olmalı."

- "İyi ama, ne diye çağırıyor beni?" İşte gene çağırıyor. bakın, bakın! El sallıyor bize!"

- "Evet, el sallıyor, ben de görüyorum." diye onayladı Astley.

Kadın otelin taraçasından avaz avaz bağırıyordu:

- "Aleksey İvanoviç!.. Aleksey İvanoviç!.. Aman, ne salak herif!"

Koşarak çıktık yukarıya. Taraçaya çıktığımda... şaşkınlıktan donup kaldım olduğum yerde.

IX

BÜYÜKANNEYDİ bu! Büyük bir şamatayla gelen, tekerlekli koltuğunda oturmuş olarak, çevresinde kadınlı-erkekli birsürü hizmetçiyle merdivenleri çıkan -bavulları da arkasından geliyordu- bu varlıklı müşteriyi en küçüğünden başgarsonuna kadar otelin adamları kapıdan karşılamışlardı.

Evet, bu debdebenin, azametin sahibi misafir oydu... büyükanne! Herkesi korkudan titreten, varlıklı, toprak sahibi, Moskova hanımefendisi, telgraf üstüne telgraf çekerek sağlık durumu yakından izlenen, ama birtürlü ölmeyen yetmişbeşlik Antonida Vasilyevna Tarasyeviçna... Bize tepeden inme bir baskın yapmıştı!

Evet, beş yıldır ayakları tutmadığı için koltukta oturuyordu ama, her zamanki gibi canlıydı, dimdikti; bağırıp çağırarak da herkesi haşlıyordu...

General'in evinde öğretmenliğe başladığım günden beri, topu topu iki kez görmüştüm onu. İkisinde de tıpkı böyleydi, hiç değişmemişti. Karşısında aptal aptal durmakta olan ben, bu şaşkınlığımda haklıydım. O ise daha merdivenden yukarı çıkarken yüz adım öteden, o keskin bakışlarıyla beni görmüş, adımla da çağırmıştı. Bir kez duyduğu adı bir daha hiç unutmazdı çünkü.

"Bunun mu ölmesini bekliyorlardı?" diye geçirdim içimden. "Mirasına konacaklardı ha!.. Hepimiz, otelde kim varsa hepsi ölür de gene buna birşey olmaz! Ya bizimkilerin hali ne olacak şimdi? General'imizin durumu ne olacak? Otelin altını üstüne getirecek bu kadın!"

Büyükanne hala bağırıyordu bana:

- "Ne o? Şapşal şapşal yüzüme ne bakıyorsun? Selam-sabah yok mu? Burnun büyüdü de tenezzül mü etmiyorsun yoksa?

Tanımamışsındır belki de, ha?"

Sonra, yanında getirdiği fraklı, beyaz boyunbağlı, ak saçları tepesinde pembe bir boşluk bırakan yaşlı uşağına döndü:

- "Gördün mü, Potapıç, tanıyamadı beni! Öyle ya, öbür dünyaya yolladılar beni! Telgraf üstüne tegraf çekip, ölüp ölmediğimi soruyorlardı! Bütün bunların hepsini biliyorum, hepsini! Ama, ben, gördüğün gibi, sapasağlamım!"

Biraz kendime gelmiştim. Gülümsedim.

- "Rica ederim, Antonida Vasilyevna," dedim, "ne diye sizin kötülüğünüzü isteyeyim! Şaşırdım yalnızca... Şaşırmamak da elde değil hani... böyle, ansızın..."

- "Şaşılacak ne var bunda? Kalktım, geldim işte. Trenle yolculuk rahat oluyor, hiç sarsmıyor. Geziden dönüyordun değil mi?"

- "Evet, gara kadar gitmiştim."

Çevresine bakınıp: "Burası çok güzel." dedi. "Hava sıcak, ağaçlar gür. Hoşuma gitti. Bizimkiler içeride mi? General de burada mı?"

- "A, evet! Sanırım bu saatte hepsi içeridedirler."

- "Burada da saatle yatıp kalkıyorlar demek? Desene ki kendilerini ağıra satıyorlar... Bir de araba edinmişler işittiğime göre. *Les seigneurs russes* (x), aşağı kurtarmaz elbette! Sıfırı tüketince soluğu Avrupa'da alıyorlar. Praskovya (xx) da onlarla mı?"

- "Evet, Polina Aleksandrovna'da burada."

- " Ya o Fransız bozuntusu?.. Neyse, kendim gidip bakarım. Hadi, Aleksey İvanoviç, düş önümüze. Doğru General'in yanına... Sen nasılsın, rahat mısın burada?"

(x) Fransızca: "Rus kişizadeleri."

(xx) Polina adının başka bir söylenişi.

- "Eh, şöyle-böyle, Antonida Vasilyevna." dedim.

- "Sen de, Potapıç, şu salak katibe söyle de güzel, rahat bir daire ayırsın bana; pek yukarıda olmasın. Eşyaları hemen taşıyın oraya. Ne diye başıma üşüştü bu adamlar? Kaç kişi taşıyacak beni? Ne köle ruhlu herifler!"

Gene bana döndü:

- "Yanındaki kim?" diye sordu.

- "Bu, Mister Astley." dedim.

- "Nasıl Mister Astley."

- "Yolculuğu seven bir tanıdığım. General'le de tanışıyorlar."

- "İngiliz bu. Gözlerini bana dikip sus-pus oluşundan belli. Ama, İngilizleri severim ben. Hadi, beni doğru onların dairesine çıkarın. Nerede onlar?"

Büyükannenin koltuğunu kaldırdılar. Otelin geniş merdiveninden yukarı önden ben çıkıyordum. Alayımızın çok görkemli bir görünüşü vardı. Gelip geçenler duruyor, dönüp şaşkın şaşkın bize bakıyorlardı.

Bu içmelerde bizim otel en iyisi, en pahalısı, en kibarı olarak kabul ediliyordu. Merdivenlerde, koridorlarda kibar bayanlara, mağrur İngiliz'lere sık sık rastlayabilirdiniz.

Bizi gören herkes aşağı iniyor, yeni gelen bu kadının kim olduğunu otel katibinden soruyordu. Adamcağız da çok şaşırmıştı. Soranlara onun bir yabancı, *une russe, une contesse, grande dame* (x) olduğunu, geçen hafta *la grande-duchesse de N*'nin kaldığı daireyi tuttuğunu söylüyordu.

Çevreyi asıl etkileyen, büyükannenin koltukta bile emretmeye alışık oturuşuydu. Yaşlı kadın karşılaştığı herkesi tepeden tırnağa sözdükten sonra, onun kim olduğunu soruyordu bana.

(x) Fransızca: "Bir Rushanımı, bir kontes, bir hanımefendi."

İri-yarı bir kadındı büyükanne koltuğunda otururken bile uzun boylu olduğu anlaşılıyordu. Sırtı tahta gibi dümdüzdü, koltuğunun arkasına yaslanmadan oturuyordu. Ak saçlı başını her zaman dik tutuyordu. Yüz çizgileri sertti. Bakışlarından çevresini küçümsediği, kendisine sonsuz güven duyduğu okunuyordu. Bakışlarının, davranışlarının yapmacık olmadığı belliydi. Yetmişbeş yaşında olduğu halde, yüzü pek öyle bozulmamıştı. Dişleri bile hemen hemen sağlamdı. Üstünde siyah bir entari, başında beyaz bir başörtü vardı.

Astley, merdivenden yukarı yanım-sıra çıkarken, bir ara: "Çok ilginç bir kadın bu." diye fısıldadı.

İçimden: "Büyükannenin telgraflardan haberi var; Degrieux'yi de iyi tanıyor ama, Blanche hakkında bir şey bilmiyor daha sanırım..." diye geçiriyordum.

Bu düşüncelerimi Mister Astley'e de söyledim.

Günahkar adam! Ne saklayayım, biraz sonra General'in odasına bir bomba gibi düşmemizin uyandıracağı şaşkınlık aklıma geldikçe seviniyordum. İçimde bir şey kıvıl kıvıl ediyordu sanki. Neşeyle, en önden gidiyordum.

Bizimkilerin dairesi üçüncü kattaydı. İçerdekileri geldiğimizden haberdar etmeden kapıyı ansızın ardına kadar açtım.

Törenle taşıdılar büyükanneyi. Hepsi, sözleşmiş gibi General'in odasında toplanmışlardı. Saat tam 12'ydi; sanırım bir gezi için tasarı hazırlıyorlardı. Kimisi arabaya, kimisi de ata binecekti. Tanıdıklardan birkaçı daha çağırılmıştı bu gezintiye. Polina, General, çocuklardan başka, çocukların dadıları, ayrıca Degrieux ile Blahche binici kıyafetinde, annesi Bn. De Cominges, bücür prens, şimdiye kadar ilk kez onlarla gördüğüm bir Alman turisti de oradaydılar.

Büyükannenin koltuğunu odanın tam ortasına, General'den üç adım öteye bıraktılar. Ah! manzarayı hiç unutamayacağım!

Biz odaya girerken General bir şeyler anlatıyor, Degrieux onun söylediklerini doğruluyordu. Şunu da belirtmeliyim ki üç gündür Blahche ile Degrieux'nin bücür prense büyük bir yakınlık gösterdikleri gözden kaçmıyordu. Bu işi *a la barbe du pauvre general* (x) yapıyorlardı. toplulukta yapmacık, neşeli, candan bir aile havası vardı.

*

* *

Büyükanneyi görünce General afalladı, sözü yarıda kaldı. Bir Amerikan kertenkelesinin yuvasından fırlamış gözleriyle bakıyordu sanki. Öylesine büyülenmişti.

Büyükanne de General'i, hiç ses çıkarmadan, bir şey söylemeden süzüyordu. Ama ne mağrur, meydan okuyan, alaylı bakıştı o! Bu sessizlik içinde belki on saniye kadar birbirlerini bakıp durdular.

İlk önce şaşkınlıktan taş gibi donup kalan Degrieux'nin yüzünü sonradan bir kaygı kapladı. Blahche kaşlarını kaldırmış, ağzı bir karış açık, tuhaf tuhaf büyükanneye bakıyordu. Prens'le Alman turist bu manzarayı şaşkınlıkla izliyorlardı.

Polina'nın bakışları da şaşkınlık doluydu. Önce kağıt gibi bembeyaz oldu, sonra yüzünü kan bürüdü.

Evet, herkes için felaketti bu! Bakışlarımı büyükanneden onlara, onlardan büyükanneye gezdirip duruyordum. Astley her zamanki gibi resmi tavrıyla bir köşeye çekilmiş, sakin sakin duruyordu.

Sonunda büyükanne bozdu sessizliği:

- "İşte geldim!" dedi. "Telgrafım yerine kendim geldim! Ne o, hiç beklemiyordunuz beni, değil mi?"

Zavallı General: "Antonida Vasilyevna... halacağım!.." diye

kekeledi. "Peki ama, nasıl oldu bu?"

Büyükanne bir süre daha konuşmasaydı, zavallı adama belki de inme inecekti.

(x) Fransızca: "Zavallı General'in burnunun dibinde."

- "Ne demek, nasıl oldu? Trene binip geldim. Tren ne güne duruyor sanki? Öbür dünyayı boylayıp mirasımı size bıraktığımı sanıyordunuz hepiniz, değil mi? Buradan telgraf üstüne telgraf çektiğinizi biliyorum. Düşünüyorum da, sanırım epeyce para harcamışsındır bu telgraflara. Çünkü ucuza çekilmez telgraf buradan. Ben de ayakları vurdum omuzuma, geldim işte. Bu o Fransız mı? Marki Degrieux'ydi sanırım?"

Degrieux hemen atıldı:

- *"Oui, madame, et croyez, je suis si enchante.. votre sante... c'est un miracle... vous voir ici... une surprise charmante..."* (x)

- "Öyle, öyle... *charmante*! senin ne şeytan olduğunu iyi bilirim..." Küçükparmağını gösterdi. "Şukadarcık bile inanmam sözlerine.

Sonra, Blahche'ı göstererek: "Bu da kim?" diye sordu.

Elinde kırbacı, binici kıyafetiyle, bu Fransız kadın şaşırtmıştı onu besbelli.

- "Buralı mı?" diye de ayrıca sordu.

Bu sorusuna ben karşılık verdim:

- "Bu Mlle. Blahche De Cominges, bu da annesi Mme. De Cominges. Aynı otelde kalıyorlar."

Büyükanne teklifsizce sorup duruyordu.

- "Evli mi kızı?"

Saygılı bir tavır takınarak mahsustan alçak sesle: "Mlle. De Cominges evlenmemiştir daha." dedim.

- "Neşeli biri mi?"

Soruyu anlayamamıştım.

- "Yani somurtkan mıdır, demek istiyorum. Rusça biliyor mu? Degrieux Moskova'da bizde kalırken çat-pat bir şeyler öğrenmişti.

(x) "Evet, hanımefendi, inanın çok sevindim, sağlıkdurumunuz... bu bir mucize... Sizi burada görmek... ne hoş, beklenmedik bir şey!"

Mlle. Blahche'ın Rusya'da hiç bulunmadığını söyledim.

Büyükanne birden ona doğru dönerek: "Bonjour!" dedi.

Blanche kibar bir tavırla eğildi.

- "Bonjour madame!" dedi.

Ama bu alçak gönüllülük perdesi arkasında büyükannenin sorularını yadırgadığı belli oluyordu.

- "Sevsinler seni!.. Gözlerini de indirdi, kıpır kıpır duruyor! Ne mal olduğu belli, oyuncu kızlar gibi tıpkı. Bu otelde, alt katta kalacağım ben de."

Sonra birden General'e döndü:

- "İster memnun ol, ister olma; seninle komşu olacağım."

- "O! halacağım! İçtenliğime inanın... Çok memnun oldum."

General biraz kendine gelmişti. Gerektiği zaman yerinde, mağrur, etkili konuşmayı becerebildiği için çenesi açılmıştı şimdi:

- "Sağlığınızın iyi olmayışı bizi öylesine şaşırtmış, perişan etmişti ki... Öylesine umutsuz telgraflardan sonra, şimdi birden bire..."

Büyükanne hemen onun kesti sözünü:

- "Hadi sen de! Yalan söylüyorsun, yalan!"

General büyükannenin bu sözünü duymamazlıktan gelerek

sesini yükseltti, çabuk çabuk konuşmaya başladı.

- "Nasıl oldu da böyle bir yolculuğu göze aldınız? Kabul edin ki, sizin yaşınızda, sağlık durumunuz böyleyken... üstelik, ansızın gelivert eniz... Sanırım şaşkınlığımızı anlatabiliyorum. Ama, öyle memnun oldum ki!.. Hepimiz el ele verip, size..." General'in yüzünde içten, sevinç dolu bir gülümseme belirmişti. "... var gücümüzle burada çok güzel günler geçirtmeye çalışacağız..."

- "Yeter artık, bırak bu boş lafları! Her zamanki gibi gene çenen düştü. Nasıl yaşayacağımı ben kendim bilirim. Ama, sizden de kaçacak değilim, kin tutmam ben. Nasıl olup da geldiğimi soruyorsun. Şaşacak ne var bunda? Basbayağı geldim işte. Neden bu denli şaşırdığınızı anlamadım gitti. Merhaba, Praskovya. Ne alemdesin bakayım?"

Polina yaklaştı, geldi.

- Merhaba; Büyükanne. Yolculuğunuz uzun sürdü mü?" diye sordu.

- "İşte, hepsinden daha akıllıca bir soru. Hepiniz ağzınızı açmış, ah-vah edip duruyorsunuz! Bak, dinle, yavrum: Yattım, yattım, uzun süre tedavi ettiler. Sonunda bıktım, doktorları kovdum. Nikolay Kilisesi'nin emanetçisini çağırdım. Geçenlerde hasta bir köylü kadını kuru ot tozuyla iyileştirdiğini söylüyorlardı. Beni de iyiliştirdi. Önce bir güzel terledim, üçüncü gün kefeni yırttım. Arkasından, benim Alamanlar gene üşüştüler başıma. Gözlüklerini takıp başladılar akıl vermeye: "Efendim, şimdi bir de Avrupa'daki içmelere gitseniz, şöyle bir hava alsanız birşeyciğiniz kalmaz!" dediler. "Neden gitmeyeyim?" diye sordum kendi kendime. Dur-Jaziginlerimiz kıyameti kopardılar: "Aman efendim, bu uzun yolculuğa nasıl dayanırsınız!.." Laf mı bu şimdi! Bir gün içinde hazırlığımı tamamladım. Geçen hafta cuma günü kızı, Potapıç'ı, uşak Fedor'u alıp çıktım yola. Yalnız, Fedor'u Berlin'den geri yollayın. Bu denli kalabalığa pek gerek yoktu. İstesem tek başıma da gelebilirdim. Ayrı bir kompartıman tutardım. Her

istasyonda bir sürü hamal var, hangisine yirmi kapek versen, istediğin yere taşır seni."

Durdu, odanın içine göz gezdirdi.

- "Daireniz pek güzelmiş, doğrusu! Bütün bunları hangi parayla yapıyorsunuz, iki gözüm. Herşeyin rehinde çünkü. Yalnız şu Fransız'a bile bir sürü borcun var! biliyorum ben, hepsini biliyorum!"

General birden çok bozuldu.

- "Halacığım, ben... şey, doğrusu, çok şaşıyorum, halacağım... İşlerimi, kimsenin yardımı olmadan da yapabilirim... Kazandığımdan çoğunu harcamıyorum ki... Hem, biz burada..."

- "Gelirinden çok harcamıyor musun? Demek öyle! Tanrı bilir ya, çocukların da hiçbir şeyini bırakmayıp yemişsindir. Onların vasisi olacaksın sözde!"

General öfkelenmişti.

- "Bundan sonra... bu sözlerinizden sonra..." dedi, "ne diyeceğimi bilemiyorum..."

- "Elbette bilemezsin ya! Rulet masasının yanından hiç ayrılmadığına kalıbımı basarım. Bütün paranı verdin mi?"

General öylesine kızmıştı ki öfkesinden tıkanır gibi olmuştu.

- "Rulet! ben mi? Şu mevkiimle... ben ha? Kendinize gelin, halacağım. Salığınız daha düzelmedi sanırım."

- "Hadi or'dan,sen de! Yalan söylüyorsun, yalan! Kumar masasından ayıramazlar seni. Hepsi yalan! Şu ruletin ne biçim bir şey olduğuna gidip bakacağım bugün. Praskovya, buranın gezilecek, görülecek yerlerini bana anlat. Aleksey İvanoviç bana gösterir oraları. Sen de gidilecek yerlerin adlarını yaz, Potapıç."

Gene birden Polina'ya döndü.

- "Görmeye değer yerler var mı burada?" diye sordu.

- "Bir şato harabesi var yakında... Sonra, Schlangenberg."

- "Nedir bu Schlangenberg? Koruluk gibi bir yer mi?"

- "Hayır, koruluk değil, bir dağdır bu *pointe*'ı orada..."

- "Nasıl şeymiş şu *pointe?*"

- "Dağın en yüksek noktası, dört-bir yanı çevrili bir yer. Eşsiz bir manzara seyredersiniz oradan."

- "O dağa koltukla mı çıkacağım? Taşıyabilirler mi beni?"

- "O! taşıyacak adam bulunur." dedim.

Bu arada Fedosya, dadı, General'in çocukları "hoşgeldiniz" demek için büyükanneye yaklaştılar.

- "Yo! öpüşmeye gerek yok! Çocuklarla öpüşmeyi sevmem ben; çünkü hepsi de sümüklü olur bunların. E, sen ne alemdesin, Fedosya?"

Fedosya: "Burada çok, çok iyimi anacağım Antonida Vasilyevna." dedi. "Ya siz nasılsınız, anacağım? Sağlığınız konusunda çok kaygılandık."

- "Bilirim, temiz yüreklisindir sen."

Yeniden Polina'ya döndü.

- "Bunlar da kim, konuğunuz mu hepsi?" diye sordu. "Şu gözlüklü bacaksız da kim?"

Polina, fısıldayarak: "Prens Nilskiy, Büyükanne." dedi.

- "A, Rus mu? Rusça bilmiyor sanmıştım ben? Belki duymamıştır söylediklerimi! Az önce Mister Astley'i görmüştüm."

Bakındı. Onu köşede yeniden görünce: "Merhaba, Mister Astley!" diye seslendi.

Astley sessizce selam verdi.

- "Bana hoş, güzel bir şey söylemeyecek misiniz? Birşeyler söyleyin bana, hadi! Polina, söylediklerimi sen onun diline çeviriver."

Astley, söyleyeceklerini önceden hazırlamış gibi, ciddi bir tavırla: "Sizinle tanıştığıma çok sevindiğimi, sağlığınızın iyi oluşuna çok memnun olduğunu belirtmek isterim." dedi.

Polina bunları büyükanne'ye çevirdi. O da, bundan çok hoşnut olduğunu belirtti.

- "Şu İngilizler hep böyle güzel konuşurlar." dedi. "Onun için, çok severim İngilizler'i. Fransızlar gibi şirret değillerdir."

Yeniden Astley'e döndü.

- "Uğrayın bana." dedi. "Sizi sıkmamaya çalışırım. Bu söylediklerimi çevir ona, Polina. Bu otelde, aşağıda kaldığımı söyle!"

Astley'e dönüp parmağıyla işaret ederek birkaç kez: "Burada, aşağıda, anladınız mı? Aşağıda, aşağıda!" diye üsteledi.

Astley'e bu davetten çok memnun kalmıştı.

Büyükanne Polina'yı dikkatle keyifli bir bakışla süzdü.

- "Seni severim, Praskovya." dedi. "Bunların hepsinden daha iyisindir sen! Gelgelelim, çok terssindir, çok! Ben de öyleyimdir ya! Dön bakayım... Bu saç senin mi, yoksa takma mı?"

- "Hayır, Büyükanne, kendi saçım."

- "Çok iyi. Şu yeni moda çok aptalca bir şey. Hiç hoşlanmıyorum. Çok güzelsin. Erkek olsaydım vurulurdum sana. Niçin evlenip gitmiyorsun? Eh, gideyim artık ben. Birazcık dolaşmak istiyor canım. Trende git, git... canım çıktı."

Sonra General'e döndü.

- "Kızgınlığın geçmedi mi hala?" diye sordu.

General, sevinçle: "Rica ederim, halacağım, neden kızayım! Anlıyorum, sizin yaşınızda elbette..." diye kekelemey başladı.

Degrieux bana yaklaştı:

- "*Cette vieille est tombee en enfanca.*" (x) diye fısıldadı.

Büyükanne General'le konuşmasını sürdürüyordu:

- "Buradaki herşeyi görmek istiyorum. Aleksandr İvanoviç'i bana bırakır mısınız?"

- "A! istediğiniz kadar, ama ben de... Polina da, Marki Degrieux de... hepimiz size arkadaşlık etmeyi çok isteriz..."

Degrieux, son derece tatlı bir gülümsemeyle, atıldı:

- "*Mais, Madame, cela sera un plaisir.*" (xx)

- "*Plaisir*'miş. Çok gülünçsün sen, iki gözüm!"

Sonra birdengene General'e döndü:

(x) Bu kocakarı bunamış."

(xx) "Bu, bizim için zevktir, hanımefendi."

- "Sana para verecek değilim." dedi. "Hadi, şimdi benim daireye. Nasıl bir yermiş, görmeliyim. Sonra da hep birlikte gezmeye gideriz. Hadi, kaldırın beni!"

Büyükanne'yi yeniden kaldırdılar. Hep birlikte, koltuğun ardından, merdivenleri inmeye başladık. General, başına bir balyoz yemiş gibi, sarsak sarsak yürüyordu. Degrieux birşeyler düşünüyordu. Mlle. Blahche önceleri kalmak istiyordu ama, sonra, nedense, bize katılmaya razı oldu. Prens de onun ardından geldi. General'in odasında yalnızca o Alman'la Bn. De Cominges kaldılar.

X

İÇMELERDE -sanırım bütün Avrupa'da bu böyledir- otel müdürleriyle başgarsonlar müşteri yerleştirirken onların isteklerine göre değil de, kendi kişisel görüşlerine, izlenimlerine göre daire ayırırlar. Şunu da söylemeliyim: Bu tutumlarında pek da yanılmazlar.

Büyükanne'ye otelin en pahalı, en zengin dairesini vermekle biraz ileri gittiler sanırım: Dayalı-döşeli dört oda, banyo, hizmetçiler için ayrı bir oda falan. Gerçekten de o dairede bir hafta kadar önce bilmem hangi *grande-duchesse* kalmıştı. Kendine ayrılan dairenin değeri daha iyi anlaşılsın diye durum hemen açıklandı gelen müşteriye.

Büyükanne'ye bütün odaları gezdirdiler. O da, bütün dikkatiyle inceledi her yeri. Bu gezide ona dazlak kafalı, orta yaşlı başgarson eşlik ediyordu.

Oteldekilerin Büyükanne hakkında neler düşündüklerini bilmiyorum ama, çok önemli, hele çok zengin biri olduğunda birleştiklerinden hiç kuşkum yok. Otel defterine hemen: "*Madame la generale Princesse de Trassevitcheva* (x) diye kaydettiler. Oysa, Büyükanne'nin prensesliği falan yoktu. Sanırım trende kiralanan özel kompartıman, birsürü gereksiz bavul, çanta, sandıklar bu izlenimi uyandırmıştı. Koltuğu, sert, keskin sesi, konuşması, çekinmeden sorular, itiraz kabul etmeyen tuhaf soruları... kısacası, duruşundan konuşmasına kadar herşeyi bu etkiyi tamamlıyordu.

Odaları dolaşırken, Büyükanne birden koltuğunu yere koyduruyor, saygılı ama, için için de korkan bir tavırla kendini

---

(x) "General hanımı Prenses Taraseviçeva"

izleyen otel katibine beklenmedik sorular soruyordu. Fransızca

soruyordu sorularını. Yalnız, bu öylesine bozuk bir Fransızcaydı ki söylediklerini yeniden Fransızcaya çevirmek zorunda kalıyordum. Örneğin konusunu İlkçağ masallarından alan bir tablonun önünde birdenbire durarak: "Kimin resmi bu?" diye sordu.

Otel katibi bocalayarak, bir kontesin resmi olabileceğini söyledi.

- "Nasıl oluyor da bilmiyorsun? Burada çalışıyorsun da bilmiyorsun ha? Ne diye asmışlar buraya öyleyse? O şaşı gözleri kafanda ne diye taşıyorsun peki?"

Otel katibi bütün bu sorulara olumlu bir karşılık veremiyor, veremeyince de iyice bocalıyordu.

Büyükanne bu kez Rusça: "Amma da salak adam ha!" dedi.

Yola devam ettik. Aym şey, Saksonya çinisinden bir heykelin önünde de oldu. Büyükanne, uzun uzun inceledikten sona, hemen dışarı atılmasını emretti, nedense. Daha sonra yatak odasındaki halının değerinin ne olduğunu, nerede dokunduğunu sorarak otel katibini iyice terletti. Katip bütün bunları öğrenip kendisine bildireceğini söyledi.

Büyükanne: "Ne eşek şeyler!" diye mırıldandı. Bu kez de kafasına karyola takıldı.

- "Şu örtünün süsüne bakın hele! Kaldırın onu!"

Kaldırdılar örtüyü.

- "Daha, daha... iyice kaldırın! Yastıkları da... Yastık kılıflarını da. Döşeği de kaldırın! dedi.

Hepsini alt-üst ettiler. Büyükanne hepsini bir bir gözden geçirdi.

- "Tahtakurusu yok neyse ki! Yatak takımlarını olduğu gibi kaldırıp benimkileri sersinler. Benim yastıkları koysunlar. Benim gibi yaşlı bir kadın için çok şatafatlı burası; sıkılırım ben. Aleksey İvanoviç, çocuklarla dersin bitince sık sık uğra

bana."

- "Dünden beri General'in evinde çalışmıyorum artık." dedim. "Otelde kendi adıma kalıyorum."

- "Ne biçim iş bu?"

- "İki gün önce buraya bir Alman Baronla eşi geldi Berlin'den. Dün gezintideyken onlarla Almanca konuştum. Berlik'liler gibi kibar konuşamamışım..."

- "Ne çıkar bundan?"

- "Baron bunu kendine hakaret saymış, General'e söylemiş. O da beni işten çıkardı dün."

- "Baron'a küfür falan mı ettin yoksa? Hoş, etsen de zararı yok ya!"

- "Hayır, efendim. Tam tersine: Baron bana hakaret etti; bastonunu kaldırdı..."

Büyükanne birden General'e döndü:

- "Sen de, pısırıklılığın yüzünden, öğretmenine karşı böyle kaba davranılmasına göz yumdun ha! İşinden de attın, üstelik! Aptalsınız siz, hepiniz aptalsınız!"

General biraz mağrur, biraz da senli-benli bir tavırla: "Siz üzülmeyin, halacığım! İşlerimi düzeltmesini bilirim ben." dedi. "Hem, Aleksey İvanoviç olayı biraz yanlış anlattı size."

Büyükanne, bana dönerek: "Peki, sen nasıl katlandın bu hakarete?" diye sordu.

Elimden geldiğince alçak gönüllü, sakin bir tavırla: "Baron'u düelloya davet edecektim ama, General engel oldu." dedim.

Büyükanne General'e: "Neden engel oldun?" diye sordu.

Sonra otel katibine döndü.

- "Hadi, çek arabanı sen, oğlum!" dedi."Çağırdığımız zaman gelirsin. Ağzım açıp karşımda durma öyle. Şu adamın Nümberg'li suratı da öyle sinirime dokunuyor ki."

Adam, Büyükanne'nin övgüsünü anlamadan, selam vererek çıktı.

General, gülümseyerek: "Rica ederim, halacığım, düelloya nasıl razı olabilirdim?" dedi.

- "Peki ama, neden razı olmayacakmışsın? Erkekler tıpkı horozlara benzerler, dövüşürler hep. Hepiniz allahlıksınız. Dediğim gibi, Rus'luğu da rezil ediyorsunuz. Hadi, kaldırın beni! Potapıç, iki hamal bul hemen, konuş, pazarlık et iyice. Burada hazır beklesinler hep. İkiden çok olmasın. Beni yalnız merdivenden inip çıkarken taşıyacaklar. Sokakta, düz yerlerde görevleri koltuğu itmektir. Böylece anlat onlara. Paralarını da peşin ver, daha saygılı olurlar. Potapıç, sen hep yanımda olacaksın Aleksey İvanoviç, sen de şu Baron'u göster bana. Göreyim hele ne menem fon-baronmuş bu! Rulet nerede oynanıyor burada?"

Rulet salonlarının gar binasında olduğunu söyledim. Arkasından gene birsürü soru başladı: Kaç oyun salonu var? Oynayanlar çok mu? Bütün gün oynarlar mı? Nasıl oynanır bu oyun?

Bütün bunların açıklanması uzun süreceğinden kendi gözleriyle görmesinin daha iyi olacağını söyledim.

- "Öyleyse, doğru oraya götür beni!" Düş önüme, Aleksey İvanoviç!" dedi.

General kaygılanmıştı.

- "Nasıl olur, halacığım! Bunca yol yorgunluğundan sonra dinlenmeyecek misiniz hiç? diye sordu.

Telaşlı görünüyordu. Yanındakiler de, bozulmuşlar, birbirlerine bakışıp duruyorlardı. Gara, Büyükanne'yle birlikte gitmeye çekiniyor,belki de utanıyorlardı. Kadın, herkesin içinde, o kendine özgü tuhaf davranışlarda bulunabilirdi. Oysa, ona her yerde arkadaşlık edeceklerini kendileri söylemişlerdi.

- "Ne diye dinlenecekmişim? Yorulmadım ki; tam tersine, beş gündür oturuyorum boyuna. Sonra, gidip içmelerin kaynaklarını görürüz, şifalı sulara bakarız. Ondan sonra da... nasıldı o... hani sen söylemiştin ya, Praskovya... *Pionte* miydi, neydi?"

- "*Pointe*, büyükanne."

- "Neyse, işte o. Başka neler var burada?"

Polina şaşırmıştı, hemen karşılık veremedi:

- "Çok şey var, Büyükanne'ciğim." dedi.

- "Sen de birşey bilmiyorsun ya!"

Oda hizmetçisine döndü:

- "Marfa, sen de benimle geleceksin." dedi.

General birden telaşlandı.

- "Ama, halacığım, ne yapacak orada o? Olmaz öyle şey! Potapıç'ı bile içeri almazlar belki."

- "Saçma! Hizmetçi diye odaya tıkalı mı kalsın yani! O da insan. Bir haftadır yollardayız, onun da canı birşeyler görmek ister. Böyle yerlere benden başka kiminle çıkabilir? Tek başına çıkamaz, dünyada!.."

- "Ama, halacığım..."

- "Bizimle gelmeye utanıyor musun yoksa? Gelme, efendim, bur'da kal, yalvaran yok sana, General Hazretleri.. Ben de bir general karısıyım... Hem, kuyruk gibi peşime takılmasanız daha iyi. Aleksey İvanoviç yanımda ya. Her yeri gezdirir bana."

Ama, Degrieux hepbirlikte Büyükanne'yle gidilmesinde direniyordu. Onun yanında bulunmanın kendileri için büyük mutluluk olduğunu birkaç cümleyle anlattı. Sonunda hep birlikte yola çıktık.

Markı boyuna General'e fısıldayıp duruyordu:

- "*Elle est tombee en enfanca; seule, elle fera des betises...*" (x)

Konuşmanın sonunu duyamadım. Marki'nin daha birtakım düşünceleri olduğu belliydi. Belki de yeni yeni umutlara kapılmıştı,

---

(x) "Bunamış bu kadın; tek başına biralay densizlik eder."

*

* *

Gar beşyüz metre kadar ötedeydi. Önce park yolundan yürüdük; sonra, yana saparak, gara geldik.

Kafilemizin yürüyüşü oldukça dikkatli çekiyordu ama, ağırbaşlı, ciddi tutumuyla da General'in endişelerini dağıtmıştı. Ciddiydik gerçekten. İçmelere hasta, kötürüm olanların gelmesi çok olağan birşeydi. Yalnız, General gara girmeye çekiniyordu. Kötürüm, üstelik yaşlı bir kadının rulet salonunda ne işi vardı?

Polina'yla Blanche tekerlekli koltuğunda iki yanında yürüyorlardı. Blanhche gülümsüyor, neşeli görünüyordu Büyükanne'ye içtenlikle, cilveler bile yapıyordu. Sonunda Büyükanne onun gönlünü almak için bir iki tatlı söz seylemek zorunda kaldı.

Koltuğun öbür yanında yürüyen Polina, yaşlı kadının ardı-arkası kesilmeyen sorularına karşılık vermekle yükümlüydü.

- "Şu geçen kimdi? Arabayla geçen kadın kim? Kent büyük mü? Bahçe büyük mü? Ne ağaçları bunlar? Şu dağların adı ne? Kartal var mıdır üstlerinde? Ne gülünç bir çatısı var şu evin değil mi?"

Biz Astley'le yan yana yürüyorduk. Bir ara, kulağıma eğilerek, bugün çok şeyler olabileceğini fısıldadı.

Potapıç'la Marfa koltuğun ardından geliyorlardı. Potapıç frakını giymiş, beyaz boyunbağını takmıştı. Marfa, kırk yaşlarında, al yanaklı, saçları ağarmaya yüz tutmuş bir kızdı. O gün sırtında basma bir entari, başında başörtü, ayaklarında gıcır gıcır öten keçi derisinden çizmeler vardı. Büyükanne sık sık dönüp konuşuyordu onlarla.

Degrieux'yle General biraz geride kalmışlar, hararetli hararetli konuşuyorlardı. General pek keyifsiz görünüyordu. Degrieux ise çok kararlı bir tavırla konuşuyordu. General'e cesaret veriyor, birtakım öğütlerde bulunuyordu belki de. Büyükanne biraz önce "Sana para vermeyeceğim!" diye bir söz

kullanmıştı ya, Degrieux bu söze belki inanmıyor, böyle bir şey olamaz sanıyordu. General ise, halasını çok iyi tanıyordu. Degrieux'yle Blanche'ın birbirlerine birkaç kez göz kırptıklarını fark ettim.

Prens'le Alman turisti yolun öbür ucunda gördüm bir ara; sonunda, bizden ayrılıp başka bir yere gittiler.

*

* *

Gardan içeri girişimiz pek görkemli oldu. Bunda da, tıpkı otelde olduğu gibi, kapıcılar, uşaklar Büyükanne'yi saygıyla kapıdan karşıladılar. Bakışlarında durumu pek yadırgamışlar gibi bir anlatım vardı.

Büyükanne ilkin bütün salonları gezmek istedi. Gördüklerinden kimisini beyendi, kimisiyle hiç ilgilenmedi; kimisiyle de inceden inceye sorular soracak kadar ilgilendi.

Sonunda, oyun salonuna geldik. Kapalı kapının önünde nöbet tutan uşak, şaşırmış gibi, birden kapıyı ardına kadar açtı.

Büyükanne'nin oyun salonuna girişi oradaki kalabalık üzerinde olağanüstü bir etki yaratmıştı. Rulet masalarının, salonun sonundaki *trente et quarante* oynanan masanın çevresinde birkaz sıra halinde belki yüzelli, ikiyüz kişi toplanmıştı. Ön sırayı tutmuş olanlar yerlerini kaptırmamaya çalışıyorlardı. Çünkü, bir oyuncunun son meteliğine kadar kaybetmeden masadan kalkması gelenek dışıydı. Oyuna katılmayanlar masada boşuna yer kaplayamazlardı.

Masaların çevresinde sandalyeler vardı ama, oyuncuların pek azı otururdu. Özellikle, kalabalık olduğu zaman hiç kimse oturmazdı; çünkü ayakta durulunca daha çok yer kazanılır, hem de oyuna para sürmek daha kolay olurdu. Arka sıralarda duranlar birinci sıradakilere iyice sokulmuş olurlar. Çünkü sıra kendilerine gelecektir. Ama, sıraları gelinceye kadar gene arada-bir kollarını uzatıp bir numaraya para koyarak oyuna katılırlar. Üçüncü sıradakiler bile yaparlar bu işi. Bu yüzden, beş-on dakikada-bir "Para senindi, benimdi!" diye,

anlaşmazlıklar bile çıkar. Ama, gar polislerinin görev duygularına diyecek yoktur, doğrusu.

Gene de sıkışıklığın önüne geçilemez; çünkü, kurum bu kalabalığın artmasını ister. Nedenli kalabalık olursa okadar çok kazanır çünkü. Masanın çevresinde oturan "krupye" dedikleri sekiz memur gözlerini ayırmazlar bu paralardan. Hesabı bunlar görür, bir anlaşmazlık çıkarsa kararı bunlar verir. Tartışma uzarsa polisten yardım isterler.

Polisler sivil giyimlidir; salonun şurasında-burasında, müşteriler arasında dolaşır dururlar. Polisler özellikle hırsızları, yankesicileri kollarlar. Çünkü bu tür kişilerin "icra-i sanat" etmeleri için rulet salonlarından daha uygun yer olamaz. Hırsızlık her yerde yapılır, gerçekte; cepten çalınır, kilit altından çalınır; ama, bir de yakalanırsa işin sonu çok kötü olur. Burada ise çalmak daha kolaydır. Oyuna başlamak gerekir önce. Sonra, hiç çekinmeden, başkalarının kazandığı paraları alır, rahatlıkla cebe atarsınız. Baktınız ki tartışma çıktı; biriki bağırıp çağırmaya, heyecanlanmaya, paranın sizin olduğunu savunmaya başlarsınız... Hırsız işinin ehliyse, tanıklar da kesin bir şey söyleyemezlerse -para çok değilse elbette- bu parayı cebe indirebilirsiniz.

"Para çok değilse" dedim. Çünkü gerek krupyelerin, gerekse oyuncuların gözleri bu paraların üzerindedir. Para küçükse, sahibi patırtı çıkarmaktan utanarak tartışmayı sürdürmek istemez, uzaklaşır oradan. Hırsız yakalanınca cezası salondan dışarı atılmaktır.

Büyükanne bütün bunlara uzaktan, yaban bir ilgiyle bakıyordu. Hırsızların dışarı atılışları pek hoşuna gitmişti. *Trente et quarente* ile pek okadar ilgilenmedi; ruleti, yuvarlanan küçük topu pek sevdi. Sonunda, oyunu daha yakından görmek istediğini söyledi.

Nasıl oldu bilmiyorum: Salonda görevli garsonlarla paraları suyunu çektiğinden boş kalan birkaç Polonya'lı, masada, krupyenin hemen yanında boş bir yer buldular Büyükanne'ye. Koltuğunu oraya sürdüler.

Oynamayıp oyunu kenardan seyreden birçok kişi -bunların çoğu aileleriyle gelmiş İngiliz'lerdi- Büyükanne'yi görmek için oyuncuların arkasından uzanıp uzanıp bakıyorlardı. Saplı gözlüklerin hepsi ona doğru çevrilmişti. Krupyeler de bayağı umutlanmışlardı: Böylesine anlaşılmaz müşteriden olağanüstü şeyler beklenebilirdi. Yetmişbeşlik, kötürüm bir kadının, böyle, masaya oturup kumar oynaması oralarda rastlanır türden bir şey değildi.

Masaya ben de sokuldum, Büyükanne'nin tam yanında durdum. Potapıç'le Marfa kalabalık arasında bir yerlerde kaldılar. General, Polina, Degrieux, Blanhche seyirciler arasındaydılar.

Büyükanne ilkin oyuncuları incelemeye başladı. Kulağıma eğilerek kısa kısa cümlelerle sorular soruyordu:

- "Bu adam kim? Şu kadın kim?"

Masanın bir ucunda oynayan genç bir adamdan pek hoşlanmıştı. Delikanlı büyük parayla oynuyor, boyuna da kazanıyordu.

Yanındakilerin fısıldaşmalarından anladığımıza göre delikanlının önünde kırkbin altın franktan daha çok bir para vardı. Üstelik, bunların hepsi da kazançtı. Yüzü bembeyazdı; gözleri alev alev, elleri titriyordu. Hiç düşünmeden oynuyor, elini yığına daldırıp aldığı paraları saymadan herhangi bir numaraya koyuyor, her seferinde de kazanıyordu. Önündeki para yığını gitgide büyüyordu. Çevresinde fır dönen garsonların kimi altına sandalye sürüyor, kimi de başkaları rahatsız etmesin diye çevresine kimseyi yaklaştırmıyordu. Bütün bunları bahşiş koparabilmek için yapıyorlardı elbette. Kazanan bütün oyuncular ellerini ceplerine sokar, çıkan paranın tümünü ona-buna dağıtırlar çünkü.

Genç adamın yanına bir Polonya'lı sokulmuş, kulağına telaşlı telaşlı bir şeyler söylüyordu. İleride bir teşekkür koparabilmek umuduyla ona hangi numaraya oynaması gerektiğini söylüyor olmalıydılar. Genç adam bunlara kulak bile

asmıyor, gelişigüzel oynuyordu; kazanıyordu da. Kendinde değildi sanki.

Büyükanne birkaç dakika seyretti onu, sonra dirseğiyle beni dürtüp telaşla mırıldandı:

- "Söyle ona, söyle ona, bütün paralarını alıp uzaklaşsın buradan. Kaybedecek, hepsini kaybedecek şimdi!" Yaşlı kadın tıkanacak gibi konuşuyordu. "Potapıç nerede? Potapıç'ı gönder ona." diyor, bir yandan da beni dürtüp duruyordu. "Hadi, söyle ona, söyle. Şu Potapıç da ne cehenneme gitti."

Sonra, doğrudan doğruya genç adama bağırdı:

- "*Sortez! Sortez!* (x)

Büyükannenin kulağına eğilerek salonda böyle bağırmanın değil, yüksek sesle konuşmanın bile yasak olduğunu, krupyelerin hesaplarını yaparken şaşırabileceklerini, bu yüzden bizi dışarı atabileceklerini söyledim.

- "Hayallah!" diye söylendi. "Mahvolacak zavallı! Kendi istedi bunu... Bakamıyorum ona, sinirlerim bozuluyor. Aptal adam!"

*

* *

Büyükanne başını öfkeyle öte yana çevirdi. O yanda solda, masanın öbür ucunda, yanında bir cüce bulunan genç bir kadın ilgileri üzerine çekiyordu. Kimdi bu cüce? Kadının akrabası mıydı, yoksa dikatleri çekmek için mi yanında taşıyordu onu, bilmiyorum.

Bu kadını daha önce de görmüştüm. Her gün saat birde gelip masaya oturuyor, saat tam ikide de gidiyordu. Hiçbir zaman bir saatten çok oynamıyordu. Herkes tanıyordu onu artık. Geldiğinde hemen bir koltuk veriyorlardı ona. Çekinmeden birkaç altın, birkaç da binlik çıkarıp oynuyordu. Önündeki kağıda hangi sayıların uğurlu olduklarını yazardı boyuna.

(x) "Çıkın! Çıkın!"

Oldukça büyük oynuyordu. Her gün bir, iki, en çok üçbin frank kazanıp hemen gidiyordu.

Büyükanne bu kadını uzun uzun seyrettikten sonra, bana döndü.

- "Bak, işte şu kadın kaybetmez!" dedi. "Kaybedecek göz yok onda! Tanıyor musun onu? Kimin nesiymiş?"

- "Fransız." diye fısıldadım. Şu bildiğimiz kadınlardan, sanırım."

- "Yüzünden belli. Anasının gözü bir kadın. Şimdi sen bana her dönüşün ne demek olduğunu, paranın nasıl sürüleceğini anlat bakayım!"

Büyükanne'ye para koyma çeşitlerini, *rouge et noir, pair et impair, manque et passe* gibi deyimleri elimden geldiğince açıkladım.

Büyük bir ilgiyle dinliyordu. Anlamadığı yerleri yeniden soruyor, hepsini aklında tutmaya çalışıyordu. Aslında, bu oyunun her kuralını oyun içinde gösterdiğim için öğrenmesi çok kolay, çabuk oluyordu. Büyükanne hepsini öğrenmişti sanırım.

- "Peki, şu *zero* da neyin nesiymiş?" diye sordu. "Şu kıvırcık saçlı krupye az önce "*Zero!*" diye bağırdı, sonra da masadaki bütün paraları kendi önüne çekti. Bu kadar paranın hepsini kendine mi aldı? Ne demek oluyor bu şimdi?"

- "*Zero* demek kasanın kazanması demektir, Büyükanne. Top sıfıra düşünce paranın tümü kasada kalır. Evet, bir el daha çevrilir ama, kasa ödemez bu parayı.."

- "Amma da iş ha! Ben birşey alamaz mıyım?"

- "Hayır, Büyükanne. Yalnız, paranızı sıfıra koymuşsanız,

sıfır da çıkmışsa o zaman size koyduğunuz paranın otuzbeş katını öderler."

- "Otuzbeş katını mı dedin? Sık sık çıkar mı şu *zero*? Öyleyse bunların hepsi de aptal! Neden *zero*'ya oynamıyorlar!"

- "Otuzaltıda-birdir şu olasılık, Büyükanne!"

- "Saçma! dedi. Sonra: "Potapıç, Potapıç!" diye seslendi. Vazgeçti. "Dur, dur... yanımda para varmış... İşte!"

Cebinden, ağzına kadar tıka-basa dolu bir para çantası çıkardı. İçinden bir altın frank aldı.

- "Al şunu, *zero*'ya koy hemen." dedi bana.

- "Büyükanne," dedim. "daha şimdi çıktı *zero*. Uzun süre çıkmaz bir daha. Hem, çok parayla oynuyorsunuz, biraz bekleyin hiç olmazsa."

- "Gevezeliği bırak da, ne diyorsam onu yap!"

- "Siz bilirsiniz ama, akşama kadar çıkmayabilir. Bin kez oynasanız gene de çıkmayabiliyor. Çok görülmüştür böylesi."

- "Hadi or'dan! Saçma laflar bunların hepsi! Kuştan korkan darı ekmez... Ne o? Kayıp mı ettik? Yeniden koy!"

İkinci altını da kaybettik. Üçüncüye sürdük.

Büyükanne oturduğu yerde duramıyor, kenarlara çarpıp dönen yuvaklaktan gözlerini alamıyordu. Üçüncüyü de kaybettik.

Büyükanne heyecanlanıyor, yerinde kıpır-kıpır kıpırdıyordu. Bir aralık, krupye *zero* yerine "Trente six" diye bağırınca masaya bir yumruk bile indirdi.

Büyükanne kızmıştı artık.

- "Vay canına be!" dedi. "Ne zaman çıkacak şu *zero*? Öleceğimi bilsem gene de *zero*'nun çıkmasını bekleyeceğim. Şu kıvırcık saçlı başkurupye denen adam bir dolap çeviriyor bence! Aleksey İvanoviç, iki altın birden koy! Öylesine az sürüyoruz

ki, *zero* çıksa bile doğru-dürüst birşey kazanamayacağız."

- "Büyükanne!"

- "Koy, koy, hadi! Senin değil bu paralar!"

İki altın frank sürdüm. Top uzun bir süre döndü. Sonunda, yuvalar üzerinde zıplamaya başladı. Büyükanne soluk bile almıyor, iki eli arasına aldığı ellerimi sıkıyordu durmadan. Birden bir "çat!.."

Krupye: "*Zero!*" diye bağırdı.

Büyükanne sevinçle ışıldayan yüzünü birden bana çevirdi.

- "Gördün mü, gördün mü!" diye haykırdı. "Ben sana söylemiştim! İki altın sürmemi sanki Tanrı emretti! Ne kadar para alacağım şimdi? Neden vermiyorlar? Potapıç, Marfa! Nereye gittiler bunlar? Nereye kayboldu bizimkiler? Potapıç, Potapıç!"

- Büyükanne, sonra bakarız onlara." diye fısıldadım. "Potapıç kapının yanında, içeri bırakmıyorlar onu. Bakın, paranızı veriyorlar işte. Alın!"

Büyükanne'nin önüne, mavi bir kağıda sarılı ağırca bir para çıkını attılar. İçinde elli altın vardı. Ayrıca yirmi altın daha saydılar açık olarak. Hepsini Büyükanne'nin önüne çektim kepçeyle.

Krupye: "*Faites le qeu, messieurs! Faites le qeu, messieurs! Rien ne va plus!*" (x) diye oyuncuları para sürmeye teşvik ediyordu. Bir yandan da ruleti döndürmeye hazırlanıyordu.

Büyükanne heyecanlanmıştı.

- "Baylar! Çok geciktik! Hayallah! gene çevirmeye başlayacaklar! Hadi koy! Çabuk koy!"

Bir yandan da var gücüyle beni dürtüyordu.

- "İyi ama, hangi numaraya oynamalı, Büyükanne?"

- "*Zero*'ya, *zero*'ya! Gene *zero*'ya! Mümkün olduğu kadar

çok sür! Nekadar paramız var? Yetmiş frederik mi? Hiç acımam paraya, yirmi frederiği birden koy."

- "Kendinize gelin, Büyükanne! Bazan ikiyüz elde-bir bile çıkmaz bu *zero*! İnanın, varınızı-yoğunuzu kaybedersiniz burada."

- "Gene saçmalama, lütfen! koy! Çenen amma da düştü ha! Ne yaptığımı biliyorum ben!"

Heyecandan titremeye başlamıştı.

(x) "Haydi, baylar! Oynayın! Oynayın!"

- "*Zero*'ya oniki altından daha çok para konmaz bir kere, Büyükanne. Onu da koyuyorum işte!"

- "Nasıl oynanmazmış! Bana yalan mı söylüyorsun yoksa?"

Büyükanne bu kez de, ruleti çevirmeye hazırlanan krupyeyi dirseğiyle dürterek: "Bayım, bayım!" dedi. "*Conbien zero? Douze? Douze?*" (x)

Büyükanne'nin ne demek istediğini Fransızca anlattım krupyeye. Adam beni kibarca doğruladı:

- "*Qui, madame.*" (xx)

Sonra, öteki numaralara dörtbinden çok oynanamayacağını söyledi.

- "N'apalım, sen de oniki altın koy, öyleyse!"

Krupye: *Le jeu est fait!*" (xxx) diye bağırdı.

Tekerlek döndü. Otuz kazandı. Kaybetmiştik!

Büyükanne: "Bir daha! Bir daha! Bir daha! Bir daha sür!" diye bağırıyordu.

Ses etmiyordum artık. Omuzlarımı silkerek oniki altın daha sürdüm. Uzun süre döndü tekerlek. Büyükanne tekerleği izlerken bayağı titriyordu. Şaşkın şaşkın ona bakarken "Gene

zero çıkacağını mı düşünüyor acaba?" diye geçiriyordum içimden. Kazanağına, hemen şimdi "*zero*" diye bağıracaklarına ne denli inandığı ışıl ışıl yanan gözlerinden belliydi.

Küçük top yuvarlağa girdi.

Krupye: "*Zero!*" diye bağırdı.

Büyükanne kibirli bir tavırla bana döndü:

- "Nasıl mış!" diye haykırdı.

(x) "Sıfıra ne kadar? Oniki? Oniki?"

(xx) "Evet, bayan."

(xxx) "Oyun oynandı!"

Kendimin de bir kumarbaz olduğumu o zaman anladım. Ellerim, ayaklarım titriyor, başım dönüyordu. On elde üç kez sıfır gelmesi çok az rastlanan bir olaydı.

Aslında bu pek şaşılacak bir olay değildi. Daha geçen gün üç kez art arda çıktığına tanık olmuştum bu *zero*'nun. Bugünkü olay üzerine, kazanan her numarayı önündeki kağıda yazan bir oyuncu, dün *zero*'nun topu topu bir kez kazandığını söyledi.

En büyük parayı Büyükanne kazandığı için hesabım büyük bir titizlikle, saygıyla yaptılar. Tam dörtyüz yirmi altın, yani dörtbin florin, bir de yirmi frederik kazanmıştı. Dörtbin florini banknot, kalanını da altın olarak ödediler.

Büyükanne artık Potapıç'ı çağırmıyordu. Aklı başka yerdeydi çünkü. Beni dürtüklemeyi bile bırakmıştı. Görünüşte titremiyordu ama, için için titrediği belliydi. Nişan alıyormuş gibi, gözlerini ileri dikmiş, hiç kımıldamıyordu.

- "Alaksey İvanoviç! Şu adam bir yerlere dörtbin florin sürebileceğimizi söylemişti bir ara. Al şu dörtbini, kırmızıya oyna hepsini.

Vazgeçirme çabalarımın boşa gideceğini biliyordum.

Yuvarlak dönmeye başladı.

Krupye: "*Rouge!*" diye bağırdı.

Yeniden kazandığımız dörtbin florinle, kazancımız sekizbin oldu.

Büyükanne, bir komutan tavrıyla: "Dörtbinini buraya, bana ver! kalan dörtbini de gene kırmızıya oyna!" dedi.

Yeniden sürdüm dörtbini.

Krupye: "*Rouge!*" diye bağırdı.

- "Hepsi oniki bin eder! Ver bana hepsini. Altınları şu çantaya koy, banknotları da sen sakla. Yeter bu kadar! Otele gidelim! Çekin koltuğu bakalım!"

IX

KOLTUĞU kapıya, salonun öbür ucuna doğru sürdüler. Büyükanne çok sevinçliydi. Bizimkiler hemen çevresine yığıldılar, kutlamaya başladılar.

Büyükanne'nin davranışları nedenli anlaşılmaz olursa olsun, bugünkü başarısı hepsini örtmüş. General'in onun akrabası olmasından utanmasına artık gerek kalmamıştı. General Büyükanne'yi karşısında bir çocuk varmış gibi babacan, hoşgörülü bir tavırla gülümseyerek kutladı.

Bununla birlikte, ötekiler gibi o da şaşkınlık içindeydi.

Herkes Büyükanne'den söz ediyor, onu gösteriyordu. Çoğu, yüzünü görmek için, önünden bile geçiyordu. astley bile salonun bir köşesinde tanıdığı iki İngiliz'e ondan söz ediyordu. Seyircilerin içinden bir kaç kibirli bayan Büyükanne'ye garip bir yaratıkmış gibi bakıyorlardı. Degrieux övgüler, gülücükler yağdırıyordu:

- "*quelle victoire!*" (x) diyordu.

Blanche cilveli cilveli gülümseyerek atıldı:

- "*Mais, madame, cetait du feu!*" (xx) dedi.

- "Evet, bir oturuşta onikibin florin kazanıverdim. Hangi onikibin! Altınlarda var daha. Altınlarla onüç bini bulur. Bizim paramızla ne ediyor hepsi? Altı bin falan tutar mı?"

Yedibini geçeceğini, şimdiki değeriyle sekizbini bile bulabileceğini söyledim.

(x) "Bu ne zafer!"

(xx) "Ama, hanımefendi, ateşle oynamaktı bu!"

- "Şaka değil, sekizbin bu! Siz de burada boşu boşuna oturun bakalım, allahlıklar! Potapıç, Marfa, gördünüz mü?"

Marfa ezilip büzülerek: "Anacığım, nasıl oldu bu?" dedi. "Sekizbin ruble, ha?"

- "Alın bakalım, ikinize de beşer altın!"

Potapiç'la Marfa Büyükanne'nin ellerine sarıldılar.

- "Hamallara da birer altın vermeli... Aleksey İvanoviç, birer altın ver şunlara. Bu garson ne diye önümde yerlere kadar eğiliyor? Öteki de öyle. Beni kutluyorlar mı yoksa? Onlara da birer altın ver."

Eski-püskü bir redingotla alacalı-bulacalı yelek giymiş bıyıklı biri koltuğun yanına sokuldu. Şapkasını arkasında gizliyordu. Dalkavukça bir gülümsemeyle, kırıtarak, kekeledi:

- "*Madame la princesse... un pauvre expatrie... malheur continuel... les princes russes sont si genereux...* " (x)

- "Ona da bir altın ver. Hayır, hayır, iki altın ver. Bu gidişle arkası kesilmeyecek sanırım. Hadi gidelim artık. Kaldırın şu koltuğu, gidiyoruz.

Birden Polina Aleksandrovna'ya döndü:

- "Praskovya, sana yarın bir elbiselik kestiririm. Şunu da Mlle.. neydi adı.. Blanche mıydı neydi, işte ona da alırım. Söylediklerimi ona Fransızcaya çevir, Praskovya!"

Blanche, Marki Değrieux ile General'le alaylı alaylı bakıştıktan sonra aynı gülümsemeyle, sanki duygulanmış gibi, öne doğru eğildi.

- "*Merci, madame.*" dedi.

General bu durumdan bozulmuş olmalıydı. Dışarı çıkmamıza sevindiğini sanıyorum.

Büyükanne'nin aklına birden çocukların dadısı geldi.

(x) "Prenses Hazretleri... Zavallı bir gözmenim... Ardı ardına gelen felaketler... Rus prensleri öyle eliaçık olurlar ki!"

- "Fedosya durumu öğrenince ne şaşıracak kimbilir!.. Ona da bir elbise almalı. Aleksey İvanoviç, hişt! Aleksey İvanoviç, şu dilenciye sadaka ver."

Yoldan kılıksız, kambur bir adam geçiyor, bize bakıyordu.

- "Belki dilenci değildir. Serserinin biri olabilir, Büyükanne." dedim.

- "Ver, ver! Bir gulden ver ona!"

Gidip verdim parayı. Adam şaşkın şaşkın yüzüme baktı. Sonra hiçbir şey demeden parayı aldı. Leş gibi şarap kokuyordu.

- "Ya sen, Aleksey İvanoviç, talihini denemeyecek misin?"

- "Hayır, Büyükanne."

- "Gözlerin alev alev yanıyordu ama... gördüm."

- "Deneyeceğim, Büyükanne; ama, daha sonra."

- "Doğrudan *zero*'ya oynayacaksın! Gör bak, kazanacaksın! Nekadar paran var?"

- "Bütün param yirmi altın, Büyükanne."

- "Az. İstersen elli altın borç verebilirim sana. Şu desteyi al işte!"

Birden General'e döndü:

- "Sana zırnık yok, iki gözüm, boşuna bekleme!"

General yıldırım çarpmış gibi oldu ama, kendini tuttu, birşey söylemedi.

Degrieux, kaşları çatık, General'in kulağına eğilerek, fısıldadı:

- "*que diable, cest une terrible vieille!*" (x)

Büyükanne: "Dilenci, dilenci... bak bir dilenci daha!" diye bağırdı. "Aleksey İvanoviç, ona da bir gulden ver!"

(x) "Vay canına! ne korkunç bir kocakarı bu!"

Bu kez de, etekleri yerlerde sürünen mavi bir redingot giymiş, elinde upuzun bir baston, tahta bacaklı, ak saçlı bir ihtiyar çıkmıştı karşımıza. Asker emeklisine benziyordu. Ben parayı verirken bir adım geri çekildi, kızgın kızgın yüzüme baktı.

- "*Was ist's, der Teufel!*" (x) diye elini salladı. Sonra bize: "Hadi, yürüyün!" dedi. "Çok acıktım! Hemen bir yemek yeriz.

biraz dinlenirim, sonra gene oraya gideriz."

- "Gene mi oynamak istiyorsunuz, Büyükanne?" diye haykırdım.

- "Ne sandın ya? Siz pinekliyorsunuz diye ben de oturup sizi mi seyredeceğim?

Degrieux koltuğa yaklaştı.

- "*Mais, madame, les chances peuvent tourner, une seule mauvaise chance et vous perdrez tout... surtout avec votre jeu... c'etait terrible!*" (xx)

Blahche hemen atılarak o cırlak sesiyle, haykırdı:

- "*Vous perdrez absulument!*" (xxx)

Büyükanne: "Size ne yani? Sizin paranızla oynamıyorum ya! Kaybedersen kendi paramı kaybederim!" dedi.

Sonra bana döndü:

- "Ya şu Mister Astley nerede acaba?" diye sordu.

- "Garda kaldı, Büyükanne."

- "Yazık! Çok iyi birine benziyor."

(x) Almanca: "Bu da ne böyle, yahu?"

(xx) "Ama, hanımefendi, talih dönebilir. Bir terslik kazandığınız bütün paraları kaybettirebilir size... hele sizin oyununuzla... korkunç bir şey bu!"

(xxx) "Yüzde-yüz kaybedeceksiniz."

*

* *

Otele döndüğümüzde, Büyükanne hemen katibi çağırdı, nasıl kazandığını anlatarak ona epeyce övündü. Sonra Fedosya'yı çağırdı, üç altın verdi ona. Yemeği getirmesini söyledi.

Yemekte Fedosya'yla Marfa nasıl hizmet edeceklerini bilemiyorlardı.

Marfa durmadan dil döküyordu:

- "Size bakıyordum da, anacığım, Potapıç'a: "Hanımefendi ne yapmak istiyor acaba?" diye soruyordum. Masanın üzerinde ne çok, ne çok para vardı öyle, amanın! Ömrümde okadar çok parayı bir arada görmemiştim. Çevrenizde hep baylar vardı. Kimi oturuyor, kimi ayakta. Potapıç'a bukadar bayın neden topladığını sordum.Tanrı'nın yardım etmesi için yakarıp duruyordum içimden. Kalbim ha durdu, ha duracak... titreyip duruyordum. "Yardımlarını esirgeme ondan, Tanrı'm!" diyordum. Kazandınız işte. Hala titriyorum, anacığım, öyle titriyorum ki!..

Büyükanne gene bana döndü:

- "Aleksey İvanoviç, yemekten sonra, saat dörtte, hazırlan, oraya gideceğiz. Şimdilik, gülegüle. Bana bir doktor göndermeyi unutma, n'olur!"

Sersem gibi çıktım Büyükanne'nin yanından. Şimdi bizimkilerin durumu ne olacaktı? Olaylar nasıl gelişecekti? başta General olmak üzere, hepsinin daha ilk şaşkınlıktan kurtulamadıklarını görüyordum.

Büyükanne'nin ölümü, bunun sonucunda konacakları mirası beklenirken birden kendisinin çıkagelmesi bütün tasarıları, bütün umutları öylesine yıkmıştı ki, yaşlı kadının rulette gösterdiği başarıları büyük bir şaşkınlık, hepsini birden sarsan bir durgunluk içinde düşünüyorlardı. Oysa bu ikincisi ilkinden daha önemli sayılabilirdi. Çünkü, Büyükanne, General'e para vermeyeceğini iki kez söylemesine rağmen, kimbilir, belki tüm umutlar kaybolmamıştı gene de.

General'in bütün işlerini yürüten Degrieux gibi General'in her işiyle ilgilenen Blanche da -işin ucunda general karısı olmak, büyük bir mirasa konmak vardı- evet, Blanche da, umudunu yitirmiş olsaydı, anlayışsız, soğuk, kibirli Polina'nın tersine, Büyükanne'nin gözüne girmek için her türlü cilveyi yapardı.

Gelgelelim, şimdi, Büyükanne rulette böyle bir para kazandıktan sonra, inatçı, başına buyruk, dediğine yapan, *tombee en enfance* (x) Bir kadın olduğu anlaşıldıktan sonra

herşeye gerçekten kaybolmuş gözüyle bakmak yerinde olurdu. Çünkü kumarda varını-yoğunu verebilirdi bu kadın.

Tanrı günahlarımı bağışlasın, içimden alaylı alaylı gülerek şöyle düşünüyordum: "Demin Büyükanne'nin masaya attığı her altın General'in yüreğine bir bıçak gibi saplanıyor, Degrieux'yi ise çileden çıkarıyordu. Blanche'ı da elindeki yağlı kuyruğu kaçıracağı korkusu çılgına çeviriyordu."

Şunu unutmamak gerek: Büyükanne, kazanmanın verdiği sevinçle, ona-buna para dağıtırken, yoldan geçenleri bile dilenci sanıp para verirken General'e: "Sana zırnık yok, iki gözüm, boşuna bekleme!" demesi, onun ne kadar kararlı olduğunu gösteriyordu. Durum tehlikeliydi! Çok tehlikeli!

*

* *

Bütün bunları, Büyükanne'den ayrıldıktan sonra, geniş merdivenlerden en üst kattaki küçük daireme çıkarken düşünmüştüm.

Tam anlamıyla merak içindeydim. Gerçi oyunun oyuncularını birbirine bağlayan en önemli bağların neler olduğunu anlamıştım ama, bu oyunun bütün sırlarını bilmiyordum daha.

(x) Bunamış.

Polina, o güne kadar, bana hiç de içten davranmamıştı. Doğrusu, arada-bir -farkına varmadan- açılmadı değil; ama, çoğu kez, sözünü bitirdikten sonra anlattıklarını ya şakaya boğar , ya da yalan söylenmiş gibi bir tavır takınırdı. Benden çok şeyler sakladığını biliyorum!

Şimdi, ne olursa olsun, bu esrarlı, gergin durumun sona ereceğini seziyordum artık. Son bir sarsıntı herşeyi bitirecek, açıklığa kavuşturacaktı.

Durumumun bu olaylarla çok yakından ilgili olduğunu bildiğim halde, geleceğimi hiç düşünemiyordum. İlginç bir durumum vardı: Bütün param topu topu yirmi altındı;

yurdumdan uzak, işsiz, evsiz-barksızdım; hiçbir umudumda yoktu. Gene de umursamıyordum bunları!

İşin içinde Polina olmasaydı, durumun sonucuna katıla katıla gülebilirdim. Ama, polina düşündürüyordu beni. Ortada onun geleceği vardı, seziyordum bunu.

Hayır, ne yazık ki beni kaygılandıran onun geleceği değildi, Amacım onun sırlarını öğrenmekti. Bana gelip de: "Seni seviyorum!" deseydi ne iyi olurdu! Yok, bu olamayacaksa, o zaman... O zaman ne istiyebilirdim başka?

Ne istediğimi biliyor muydum sanki? Aklım başımdan gitmişti; onun yanında olmak, bir pervane gibi, saçtığı ayladan ömrümün sonuna kadar ayrılmamak istiyordum. Başka bir bildiğim yoktu! Onu bırakıp gidebilir miydim hiç!

Onların kaldığı kata çıkınca sanki bir şey dürttü beni. Başımı çevirince yirmi-yirmibeş adım kadar ötede, kapıdan çıkmakta olan Polina'yı gördüm.

Beni bekliyormuş gibi bir hali vardı. bana baktı, eliyle yanına çağırdı.

- "Polina Aleksandrovna... "

- "Yavaş!" dedi.

- "Şaşılacak şey..." diye fısıldadım. "Sanki biri dürtmüş gibi oldu. Başımı çevirince de sizi gördüm! Bir elektrik akımı geçti sanki!"

Sanırım söylediklerimi duymadı bile. Ciddi bir tavırla, acele acele konuştu:

- "Şu mektubu alın, gidip Mister Astley'in kendisine verin! Hemen şimdi, lütfen. Karşılık yazmasını beklemeyin. O kendisi..."

Sözünü tamamlamadı.

Şaşkınlık içinde: "Mister Astley'e mi?" diye sormuşum.

Polina ise, odasına çoktan girmiş, kapıyı kapatmıştı bile.

- "Aha! demek mektuplaşıyorlar!" diye düşündüm.

Elbette ki hemen Astley'i aramaya koştum Önce otele

uğradım; orada yoktu. Sonra gara gittim, bütün salonları dolaştım; gene yoktu. En sonunda, canım sıkkın, umutsuzluk içinde otele dönerken atla dolaşmaya çıkmış kadınlı-erkekli bir İngiliz topluluğunun arasında gördüm onu.

İşaret ettim, yanıma geldi. Mektubu verdim. Birbirimizin yüzüne bile bakamamıştık. Bana öyle geliyorki, Astley atını mahsus hemen sürmüş, uzaklaşmıştı.

Beni perişan eden kıskançlık mıydı acaba? Çok kötü bir ruhsal yapı içindeydim. Ne için mektuplaşmak istediklerini bile öğrenmek istemiyordum. Demek ki, Polina'nın da bir sırdaşı vardı!

Astley'le arkadaş olabileceklerini düşündüm. Böyle olduğu apaçıktı aslında. Bunu nasıl başarmıştı? Ortada bir aşk var mıydı? "Kesinlikle yok böyle bir şey!" diyordu aklım. Ama, böyle durumlarda aklın dediği yeterli olmuyordu her zaman. Ne olursa olsun bu durumun da açıklığa kavuşması gerekiyordu. İşler gitgide çatallaşıyordu.

*

* *

Tam otele giriyordum ki, kapıcıyla katip önüme çıkarak, General'in dairesinden beni aradıklarını, üç kez adam yollayıp nerede olduğumu sordurduklarını, hiç zaman geçirmeden General'in odasına gitmem gerektiğini söylediler. Ruhsal durumum çok daha bozuldu.

General'in çalışma odasında, kendisinden başka, Degrieux ile Blanche da vardı. Kızın yanında annesi yoktu. Aslında, annesinin uydurma bir anne olduğunu biliyordum. Blanche'ın onu kukla gibi oynatmasından belliydi bu. Blanche önemli işlerde tek başına davranırdı. Annesinin sözde kızının işlerinden haberi olduğunu pek sanmıyorum.

Odadakiler heyecanlı heyecanlı birşeyler konuşuyorlardı. Şimdiye kadar hiç yapmadıkları halde, o gün kapıyı bile kilitlemişlerdi. Kapıya yaklaşınca Degrieux'nin küstah, alaylı konuşmasını, Blanch'ın arsız, kudurgan haykırmalarını, sanırım kendini savunmaya çalışan General'in de acıklı sesini duydum.

Ben içeri girince hepsi toparlandı, seslerini alçalttılar.

Marki Degrieux saçlarını düzeltti; yüzündeki öfkenin yerini, o çok kızdığım iğrenç, yapmacık Fransız gülümseyişi aldı. Bitkin, ezgin bir durumda olan General ise heybetli bir tavır takındı ama, bunu bir robot gibi yapmıştı. Yalnız Blanche yüzünü değiştirmedi; sustu, sabırsızlık okunan bakışlarını yüzüme dikip bakmaya başladı.

Yeri gelmişken şunu da belirteyim: O güne kadar bana karşı son derece ilgisizdi; selamımı bile almaz, varlığımdan habersizmiş gibi davranırdı.

General, sesinde ince bir sitemle, "Aleksey İvanoviç," diye söze başladı, "izninizle, şunu söyleyeyim ki... doğrusu tuhaf, çok tuhaf... kısacası, bana, aileme karşı olan tutumunuz... çok tuhaf!"

Degrieux öfkeli, küçümser bir tavırla onun sözünü kesti: Herşeyi onun yönettiğinden kuşkum yok!

- "*Eh! ce n'est pas ça. Mon cher monsieur, notre cher general se trompe*" (x) Ben size şunu söylemek istiyorum..." (Degrieux'nin sözlerini artık Rusça olarak geçireceğim buraya.) "... yani sizi uyarmak, aha doğrusu rica etmek istiyor... onu mahvetmemenizi diliyor sizden... evet, mahvetmemenizi! Bu deyimi bile bile kullandım."

- "Peki ama, efendim nasıl?" diye sözünü kestim.

- "Rica ederim, siz bu kocakarıya... *cette pauvre terrible vieille...*" (xx) diye kekeledi. Dili dolaşıyordu. "... nasıl söyleyeyim... yol gösterici oldunuz. Ama, burada soyarlar onu. Nesi var, nesi yoksa alırlar elinden! Demin siz de gördünüz nasıl oynadığını, yanındaydınız! bir kaybetmeye başlarsa inadından, öfkesinden oynar da oynar. Çünkü bu durumlarda insan oyundan kendini alamaz. Sonra da... sonra da..."

General: "O zaman bütün ailemizi mahveder!" diye atıldı. "Benimle ailem onun tek mirasçısıyız. Bizden daha yakın akrabası yok. Size açıkça söylüyorum işte: Durumum bozuk, hem çok bozuk. Siz de bunun böyle olduğunu bir ölçüde biliyorsunuz ya... Kumarda büyük bir para, ya da tüm servetini

kaybederse -Tanrı korusun!- çocuklarımın hali ne olur?" General burada Degrieux'ye baktı. "Ben ne olurum?" bunu sorarken de, küçümser bir tavırla sırtını dönen Blanche'a baktı. sonra bana döndü: "Aleksey İvanoviç, kurtarın bizi, n'olur, kurtarın!"

- "Peki ama, ,General'im, nasıl? Elimden ne gelir benim? Beni kim dinler?" dedim.

- "Onu yalnız bırakın. Oyunda yardım etmeyin." dedi.

- "O zaman bir başkasını bulur!" diye bağırdım.

Degrieux gene araya girdi:

(x) "Hayır, hayır; öyle değil,sayın generalimiz yanılıyorlar."

(xx) "Bu korkunç kocakarı..."

- "*Ce n'est pas ça, ce n'est pas ça, que diable!*" (x) Hayır, bırakmayın, bırakmayın; yola getirmeye çalışın, oynamaktan vazgeçirin onu... Başka şeylerle oyalayın. Hiç değilse, daha çok para kaybetmesine engel olun. Ne bileyim ben, birşeylerle oyalayın onu işte!"

- "Peki ama, nasıl yapacağım ben bunu? Bu işi siz bir deneseniz, Bay Degrieux?" dedim.

Bunu söylerken elimden geldiğince saf görünmeye çalışmıştım.

O sırada Blanche'ın Degrieux'ye ateşli bir bakışla, bir şey sorar gibi bir göz attığını gördüm. Degrieux'nin yüzünde tuhaf, içten bir anlam belirmişti.

- "Ne yazık ki şimdi istemez beni!... sonra..." diyordum.

Degrieux, birden Blanche'a anlamlı anlamlı baktı.

- "*Oh! mon cher M. Alexis, soyez si bon!*" (xx)

Bunu söyleyen Blanche'ın kendisiydi! Tatlı bir gülümsemeyle bana doğru birkaç adım atarak, ellerimi tuttu, olanca gücüyle sıktı.

Şeytanlar alsın seni! O iblis suratı nasıl da değişivermişti birden! Yüzü hemencecik yalvaran, sevimli, yaramaz bir çocuk

hali almıştı. Konuşmasının sonunda, ötekilerden gizli, çapkınca bir gözkırptı bana. Beni yıkmak mı istiyordu acaba? Yaptığı iğrenç, hem çok iğrenc bir şeydi ama, o sırada hiç de yadırgamadım.

Arkasından general atıldı; evet, tam anlamıyla atıldı:

- "Bağışlayın beni, Aleksey İvanoviç. sizinle böyle konuşmamalıydım demin. Söylemek istediğim şey bu değildi aslında... Rica ediyorum, yalvarıyorum size, biz Ruslar gibi önünüzde eğiliyorum... Yalnız siz kurtarabilirsiniz bizi! Ben de,

---

(x) "Öyle değil, öyle değil, be yahu!"

(xx) "Ah, Bay Aleksis'çiğim, n'olur, yapı bu iyiliği bize!"

Mlle. Blanche De Cominges de yalvarıyoruz size... Anlıyorsunuz durumumuzu, değil mi, anlıyorsunuz?"

Blanche'ı göstererek yalvarıyordu. Çok acınacak bir durumu vardı.

Tam o sırada kapıya üç defa vuruldu. Saygılı bir eldi kapıyı çalan. Açtılar kapıyı. Koridora bakan garsondu bu. Birkaç adım arkasında Potapıç duruyordu. Büyükanne yollamıştı onları. Acele beni çağırıyormuş

Potapoç: "Kızdılar!" diye fısıldadı.

- "Saat daha üç buçuk!" dedim.

- "Uyumamadılar birtürlü. O yana, bu yana dönüp durdular. Sonra birden kalkıp koltuğu istediler. Arkasından sizi bulmamızı emrettiler. Merdiven başında bekliyorlar şimdi."

Degrieux: "*quelle megere!*" (x) diye bağırdı.

Büyükanne'yi gerçekten, merdiven başında bekler buldum. Ortalarda yokum diye sabırsızlandığı belliydi. Saat dörde kadar bekleyememişti.

Beni görünce: "Hadi, kaldırın!" diye bağırdı.

Rulet salonunun yolunu tuttuk gene.

(x) "Ne cadı!"

XII

KADINCAĞIZ son derece sabırsız, sinirli bir hava içindeydi. Aklını *rulete takdığı belliydi*. Ruletten başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Çok da dalgın görünüyordu. Sabahki gibi yolda gördüğü herşeyi sormuyordu artık.

Yalnız, bir ara, yanımızdan hızla geçen, zengin bir kupa arabasını görünce elini kaldırarak: "Bu ne, kimin bu?" diye sordu.

Gene de, verdiğim karşılığı duymadı sanıyorum. İkide-bir sert, sabırsız el-kol hareketleri yapıyordu.

Gara yaklaşırken uzaktan Baron-Barones Wurmergelm'leri gösterim kendisine. Dalgın bir bakışla o yana baktı, ilgisiz bir tavırla: "Ya!" diye mırıldandı.

Sonra, arkadan gelen Potapıç'la Marfa'ya döndü.

- "Ne diye takıldınız peşime? Her defasında yanıma alacak değilim ya sizi! Hadi, dönün!" diye kızdı.

Sonra bana döndü:

- "Sen varsın, yeter!" dedi.

Garda, Büyükanne'yi bekliyorlarmış. Krupyenin yanındaki eski yerini gene hemen hazırladılar.

Bana öyle geliyordu ki, masanın kazancıyla, zararıyla ilgilenmiyor gibi görünen bu krupyeler, aslında, kasanın zarara girmesini istemiyorlardı. Kendilerine oyuncu çekmek, kuruluşun kazanmasını sağlamak görevi verilmiş sanırım. Bunun için, primler, ödüller alırlar. Ne olursa olsun, Büyükanne'yi yolunacak bir kaz gibi gördükleri kesindi.

Bundan sonra artık olaylar bizimkilerin ileri sürdükleri gibi gelişti.

Bakın, nasıl oldu anlatayım:

Büyükanne daha oturur oturmaz hemen *zero*'ya saldırdı elbet. Oniki altın koymamı söyledi. Koydum. Bundan sonra bir kere, bir kere daha koydum ama, birtürlü gelmiyordu *zero*.

Büyükanne sabırsızlık içinde dürtüp duruyordu beni:

- "Koy, gene koy!"

Sonunda, hırsından dişlerini gıcırdatarak: "Nekadar kaybettik? diye sordu.

- "Oniki kez para koyduk, Büyükanne. Tam yüzkırk dört altın kaybettik. Size söyledim, Büyükanne, belki akşama kadar... lütfen..."

- "Sus!" diye sözümü kesti. "Oyna gene *zero*'ya. Kırmızıya da bin gulden koy. Al şu banknotu."

Kırmızı kazanmış, sıfır gene kaybetmişti. Neyse ki bin guldeni kurtarmıştık hiç olmazsa.

- "Gördün mü, gördün mü!" diye fısıldadı. "Kaybettiğimiz paraları hemen hemen geri aldık. *Zero*'ya yeniden koy; on el daha oynar kalkarız."

Öyle diyordu ama, daha beşinci elde canı sıkıldı.

- "Bırak şu başbelası *zero*'yu! Kırmızıya dörtbin gulden oyna bakalım!" diye buyurdu.

- "Büyükanne! Çok olur bu, ya kırmızı çıkmazsa?.." diye yalvardım.

Az kalsın dövüyordu beni. Aslında, itip kakmaları bile dövmekten farksızdı ya.

Yapacak başka şey yoktu. Sabahtan kazandığımız dörtbin guldenin hepsini birden koydum kırmızıya. Tekerlek dönmeye başladı. Büyükane, kazanacağından yüzde-yüz emin, öylece vakur, sakin bir tavırla oturuyordu koltuğunda.

Krupyenin sesi duyuldu:

- "*Zero!*"

Büyükanne ne olduğunu anlayamadı önce. Sonra, krupyenin masadaki parayla birlikte, koyduğumuz dörtbin guldeni de önüne çektiğini görünce, uzun süre çıkmayan, hemen hemen ikiyüz altınımızı yutan *zero*'nun, mahsus yapıyormuş gibi, ancak şimdi, ondan vazgeçtiği, ona küfür bile ettiği sırada çıktığını anlayınca ellerini birbirine vurarak bir çığlık attı. Bu

çığlığı bütün salondan duyulmuştu. Gülenler bile vardı.

- "Hayallah! Şu uğursuz *zero*'nun yaptığı işe bak hele! Durdu durdu da ne zaman çıktı; Ne baş belası şey!

Sonra öfkeyle bana saldırdı:

- "Hep senin yüzünden! Senin yüzünden oldu hep! Sen vazgeçirdin beni!"

- "Büyükanne, ben size mantığın gerektirdiğini söyledim. Talihiniz yoksa ben n'apayım!"

- "Sana gösteririm ben talihi" diye söylendi. "Defol yanımdan!"

- "Hoşça kalın, Büyükanne!" dedim, gitmeye davrandım.

- "Aleksey İvanoviç, Aleksey İvanoviç, dur gitme!" diye haykırdı. "Nereye gidiyorsun? Ne olmuş yani? Hemencecik kızıyorsun! Aptal! Hadi, kızma, kızma artık, budalalık bendeydi! Söyle bakalım şimdi: Ne yapayım?"

- "Size artık birşey söyleyemem, Büyükanne. Sonra beni suçluyorsunuz. Kendiniz oynayın; ben yalnızca istediğiniz yere para koyarım."

- "Hadi, hadi! Madem öyle, kırmızıya dörtbin gulden koy bakayım! İşte cüzdan, al!"

Cebinden cüzdanını çıkarıp bana verdi.

- "Hadi, çabuk al, içinde tam yirmi bin altın ruble var. "

- "Aman, Büyükanne! Bu kadar çok para... " diye kekeledim.

- "Ya paramı geri alırım, ya da ölürüm. Koy!"

Koyduk. Kaybettik.

- "Koy, koy... sekizbin koy!"

- "Olmaz, Büyükanne, en çok dörtbin koyabiliriz."

- "Dörtbin koy öyleyse!"

Bu kez kazandık. Büyükannenin keyfi yerine gelmişti.

- "Görüyor musun? Görüyor musun?" diye beni dürtüp duruyordu. "Yeniden dörtbin koy!"

Koyduk. Kaybettik. Sonra iki el daha koyduk. Gene kaybettik.

- "Büyükanne, oniki bin kaybettik." dedim.

- "Görüyorum, hepsi gitti." diye mırıldandı.

Aşırı kızgınlığın verdiği bir sessizlik içindeydi.

- "Görüyorum oğlum, görüyorum. Eh! ya batarım, ya çıkarım... Dörtbin gülden daha koy."

Sanki birşeyler düşünüyormuş gibi önüne bakarak söylemişti bunları.

- "Para kalmadı, Büyükanne." dedim. "Cüzdanda yalnız yüzde-beş faizli tahviller var; para yok."

- " Çantamda?"

- Bozuk paralar var, Büyükanne."

Kararlı bir tavırla: "Sarraf var mı burada?" diye sordu. "Tahvilleri paraya çevirebileceğimi söylemişlerdi bana."

- "Var, hem de istemediğin kadar çok sarraf var burada." dedim. "Ama, bu işte zararımız çok olur. Yahudiyi bile ürkütür bu zararımız!"

- "Saçmalama! Zararımı çıkaracağım! Götür beni. Çağır şu ahmakları!"

Koltuğu çektim, hammallar geldi, gardan ayrıldık.

Büyükanne: "Çabuk, çabuk! Daha çabuk!" diye emirler veriyordu. "Yol göster şunlara. Aleksey Ivanoviç, kestirmeden gidelim... Uzak mı daha?"

- "İki adım ötede, Büyükanne."

Parktan kestaneli yola çıktığımız sırada bizimktilerle karşılaştık: General, Degrieux, Blanche'la annesi. Polina Aleksandrovna'yla Mister Astley aralarında yoktu.

Büyükanne: "Hadi, hadi, hadi! Çekilin yolumdan!" diye bağırdı. "Ne duruyorsunuz öyle? Sizinle kaybedecek zamanım yok!"

Arkadan yürüyordum. Degrieux bir ara yanıma sokuldu.

- "Sabah kazandıklarının üstüne oniki bin gulden daha kaybetti. Şimdi de yüzde-beşlik tahvilleri bozdurmaya gidiyoruz." diye fısıldadım.

Degrieux ayağını hırsla yere vurdu, durumu iletmek için hemen General'in yanına koştu. Biz büyükanne'yi hemen oradan uzaklaştırdık.

General, son derece sinirli bir halle, yanıma yaklaştı:

Ben de, gene alçak sesle: "Siz bir denesenize!" dedim.

General toltuğa yaklaştı.

- "Halacığım! Halacığım... biz şimdi... biz şimdi..." Sesi titriyordu. "... birkaç at kiralayıp şehre gideceğiz... Görmeye değer yerler var... Pointe falan... sizi de çağırmaya geliyorduk!"

Zavallı General umutsuzluk içinde devam ediyordu:

- "Çok güzel ağaçlar var orada... Çay içeriz..."

Degrieux, Büyükanne'ye olan nefretini gizlemeye çalışarak: "*Nous boirons dulait, sur l'herbe fraiche.*" (x) dedi.

Du lait, de l'herbe fraiche... işte, Paris burjuvası için en büyük mutluluk. Bilindiği gibi, "*nature et la verite!*" (xx) üzerine bütün bildikleri budur!

Büyükanne: "Sen de, sütün de yerin dibine batsın!" diye bağırdı. "Hoşlanıyorsan git kendin zıkkımlan! Benim karnımı ağrıtır. Üstüme varmayın demiştim size! İşim var benim!"

- "Geldik, Büyükanne!" dedim. "Burası işte!"

(x) "Yemyeşil çimenler üzerindesüt içeriz."

(xx) Doğa ile gerçek"

Özel bir bankanın önünde durmuştuk. Tahvilleri bozdurmak için içeri girdim, Büyükanne girmedi. Degrieux, General, Blanche kararsızlık içinde, bir kenarda duruyorlardı. Büyükanne kızgın kızgın bakınca gara doğru yürümeye başladılar.

Tahvilleri öyle düşük bir değer verdiler ki, kendi başıma karar veremedim, Büyükanne'ye danışmak için çıktım.

Ellerini birbirine vurarak: "Ah, haydutlar!" diye bağırdı. "Neyse, hadi Önemli değil! Bozdur gitsin! Dur, dur! Şu bankeri bana çağır sen!"

- "Katiplerden birini çağırsam olur mu, Büyükanne?"

- "Katip olsun, hepsi bir. Ah, haydutlar!"

Katip kendisiyle yaşlı, kötürüm bir kontesin görüşmek istediğini söyledim de ancak öyle çıktı dışarı. Büyükanne bağırıp çağırdı adama; Rusça, Fransızca, Almancayı birbirine karıştırarak uzun süre pazarlık etti onunla. Rusça söylediklerini Fransızcaya çevirerek yardım ediyordum arada-bir.

Ciddi tavırlı katip bir bana, bir Büyükanne'ye bakarak başını sallayıp duruyordu. Ayrıca, Büyükanne'yi merakla da süzüyordu. Kaba bir davranış sayılırdı bu elbette. Sonunda gülümsedi.

Büyükanne: "Hadi defol!" diye bağırdı. "Param gözüne, dizine dursun! Bozdur bari, Aleksey İvanoviç, n'apalım. Vaktimiz olsaydı başka birine giderdik..."

- "Başka yerlerde bu parayı da vermezlermiş, katip öyle söylüyor, Büyükanne." dedim.

Tahvillere nekadar para verdiler, hatırlamıyorum ama, kazıklandığımızı iyi biliyorum. Altın, banknot olarak oniki bin florin vermişlerdi bana. Büyükanne'ye götürdüğüm zaman kolunu salladı.

- "Hadi, hadi!" dedi. "Saymana gerek yok! Çabuk, hadi... çabuk, gidelim!"

Gara yaklaşırken: "Bir daha o uğursuz *zero*'ya da, *kırmızıya* da zırnık bile koymayacağım!" diyordu.

Bu kez ufak oynamasını sağlıyordum; talihi dönerse büyük oynayacağını söylüyordum. Ne var ki Büyükanne çok heyecanlıydı. İlkten küçük oynadığı halde sonra sonra işi büyütüyordu.. On, ya da yirmi altın kazanınca hemen beni dürtüyordu:

- "Bak, işte! Gördün mü ya" diyordu. "Kazandık işte! On altın yerine dört bin koysaydık şimdi dört bin kazanmış

olacaktık. Ne çıkar bu kadarcıktan! Hep senin yüzünden, hep!"

Onun bu berbat oyununu gördükçe sinirleniyordum. Sonunda hiç sesimi çıkarmamaya, oyununa karışmamaya karar verdim.

Degrieux çıkageldi birden. Öbür üçü de oradaydı. Blanche annesini alarak bir köşeye çekilmiş, o bücür Prens'le cilveleşiyordu. General'i adam yerine koymadıklarını açıktan açığa belli ediyorlardı. Yüzüne bile bakmıyordu onun.

Zavallı General! Renkten renge giriyor, sinirleniyor, Büyükanne'nin oyununu bile izleyemiyordu. Sonunda Blanche'la bücük dışarı çıktılar, General de peşlerinden fırladı.

Degrieux, Büyükanne'nin kulağı dibine kadar sokulup sesini elinden geldiğince tatlılaştırarak: "*Madame; madame!* Böyle oynamak olmaz... Hayır, hayır, olmaz... Hayır!" dedi.

Rusçayı kafasını, gözünü yara yara konuşuyordu.

Büyükanne birden ondan yana döndü.

- "Peki, nasıl oynanırmış? Hadi, öğret öyleyse!" dedi.

Degrieux, birden, Fransızca anlatmaya başladı. Çabuk çabuk konuşuyordu. Talihin dönmesini beklemek gerektiğini söyleyerek birtakım sayılar üzerine hesaplar yapmaya başladı... Büyükanne hiçbir şey anlamadı.

Degrieux söylediklerini çevirmem için ikide-bir yüzüme bakıyor, parmağı ile masayı dürterek birşeyler gösteriyordu. Sonunda eline bir kalem alarak üzerinde bir takım hesaplar yapmaya başladı.

Büyükanne'nin sabrı tükenmişti.

- "Hadi, çek arabanı bur'dan, Tanrı'nı seversen!" dedi. "Saçma bunların hepsi! *Madame, madame* demekten başka bir bildiğin yok. Defol!"

Marki Degrieux: "*Mais, madame...*" diye, o incecik sesiyle, açıklamalarını, hesaplarını sürdürüyordu gene.

Büyükanne bana döndü:

- "Peki, bir kere de onun dediğini yapalım, bakalım." dedi.

"Belki gerçekten tutar."

Marki'nin tek amacı Büyükanne'nin bir elde çok para yatırmasına engel olmaktı. Yaptığı hesaplara göre parayı ayrı ayrı yerlere yatırmak gerekiyordu. Onun dediği gibi, 12'ye kadar olan tek sayılara bir, 12'den 18'e kadar çift sayılara beş, 18'den 24'e kadar olanlara da beş altın koydum. Böylece toplam on altı altın koymuş oluyorduk.

Tekerlek döndü. Krupye: "*Zero!*" diye bağırdı.

Yatırdığımız paraların hepsini kaybetmiştik.

Büyükanne, Degrieux'ye dönerek: "Aptal!" diye bağırdı. "Pis Fransız bozuntusu! Oyun öğretti bize aklı sıra! Defol! Defol! Birşey bilmiyorsun, başkasının işine burnunu sokma bari!"

Marki bu sözlere çok bozuldu. Omuz silkti, küçümser bir tavırla baktı Büyükanne'ye, oradan uzaklaştı. Dayanamayarak oyuna karıştığı için kendine kızıyordu.

*

* *

Tüm çabamıza rağmen ancak bir saat dayanabilmiş, sonunda bütün paramızı kaybetmiştik.

Büyükanne: "Dönelim!" diye haykırdı.

Kestaneli yol boyunca ağzını bıçak açmadı. Otele yaklaştıkça da kendi kendine söylenmeye başladı:

- "Hay aptal karı! Koca budala, bunak karı!"

Odasına vardığımızda, öfkeyle bağırdı:

- "Çay getirin bana; siz de, hemen hazırlanın! Gidiyoruz!

Marfa: "Nereye, anacığım, nereye gidiyoruz?" dedi.

- "Sana ne? Ne diyorsam onu yap! Haddini bil! Potapıç, herşeyi topla, birşey kalması. Moskova'ya dönüyoruz. Onbeş bin rublenin altından girip üstünden çıktık!"

- "Onbeş bin mi, anacağım! Amanın!"

Patopiç bunları söylerken, belki de hanımının gözüne girmek için, üzüntülü bir tavırla ellerini birbirine vurmuştu.

Hanımı onu payladı:

- "Hadi be aptal, sen de! Ner'deyse zırlamaya başlayacak! Kes sesini! Hazırlığa başla hemen! Hesabımı getirsinler, çabuk!"

Onu biraz olsun yatıştırmak için: "En erken tren saat dokuz buçukta, Büyükanne." dedim.

- "Şimdi saat kaç?" diye sordu.

- "Yedi buçuk."

- "Hay aksi! Neyse, önemli değil! Aleksey İvanoviç, bende beş para kalmadı. İşte sana iki tahvil daha. Koş git, gene orada bozdur da gel! Yol paramız bile kalmadı."Bankaya gittim.Yarım saat sonra döndüğümde bizimkilerin hepsini Büyükanne'nin yanında buldum. Büyükanne'nin Moskova'ya döneceği haberi ruletteki kaybından daha çok şaşırtmıştı onları. Sonra General'in hali ne olacaktı? Degrieux'ye borcunu kim ödeyecekti. Blanche ise Büyükanne'nin ölümüne kadar sabredemez, şu bücür Prens'le, ya da bir başkasıyla çekip giderdi.

Hepsi kadıncağızın çevresine toplanmış, onu yatıştırmaya çalışıyorlardı. Polina gene yoktu ortalarda.

Büyükanne olanca sesiyle bağırıyordu onlara:

- "Çekilin, gidin, iblisler! Gidiyorsam size ne bundan?"

Sonra, Degrieux dönerek: "Şu keçi sakallı herif ne diye bırakmıyor peşimi?" diye bağırdı.

Blanche'a da: "Ya sana ne oluyor, sürtük? Kırıtıp durma karşımda!" diye bağırdı.

Blanche'ın gözlerinde öfkeli parıltılar yanıp söndü.

- "*Diantre!*" (x) diye söylendi.

Sonra birden kahkahayla gülmeye başladı.

Kapıdan çıkarken de, General'e: "*Elle vivra cent ans!*" (xx) dedi.

Büyükanne bu söz üstüne, General'e saldırdı:

- "Ya, ölmemi bekliyorsun demek? Defol! Şunların hepsini dışarı at, Aleksey İvanoviç!.. Bu işten size ne? Harcadımsa kendi paramı harcadım, sizinkini değil."

General omuz silkti, öne doğru hafifçe eğilerek çıktı odadan; Degrieux de ardından.

Büyükanne Marfa'ya döndü:

- "Praskovya'yı çağır bana!" dedi.

*

* *

Beş dakika kadar sonra Marfa, yanında Polina'yla geldi. Bu zaman içinde Polina, odasına, çocuklarıyla ilgilenmişti. Sanırım, bütün gün dışarı çıkmamaya karar vermişti. Yüzü ciddi, sıkıntılı, üzgündü.

- "Prastovya," diye başladı Büyükanne, "üvey baban olacak aptalın, şu hoppa Fransız kızıyla evleneceği söyleniyor, doğru mu? Oyuncu kız mıdır nedir, belki de daha kötü bir şeydir! Söyle, doğru mu?"

(x) " Vay canına!"

(xx) "Yüzyıl yaşar bu kadın!"

Polina: "Kesin bir şey söyleyemeyeceğim ama, Büyükanne," dedi, "bu durumu saklamaya gerek duymayan Blanche'ın kendi sözlerinden anladığım kadarıyla.."

Büyükanne: "Yeter! Anlıyorum herşeyi," diyerek sert bir sesle Polina'nın sözün kesti. "Aslında, oldum-olası beklerim bu adamdan böyle şeyleri. Her zaman bomboş, kafasız bir insan olarak görmüşümdür onu. Albaylıktan emekliye ayrılırken nasılsa verdikleri generalikle kendini bir şey sanıyor. Hepsini biliyorum ben, iki gözüm. Bibirinize üst üste çektiğiniz telgraflardan bile haberim var. "Kocakarı daha gebermedi mi?" Miras bekliyordunuz demek?.. Şu aşifte, Bayan De Cominges miydi neydi adı... neyse... işte o, General'i parası olmayınca yanına hizmetçi bile almaz, hele o takma dişleriyle! Duyduğuma göre kadında epeyce para varmış. Ona-buna faize bile veriyormuş.

"Sana kabahat bulmuyorum, Praskovya. Telgrafları çeken sen değilsin; geçmişi de hatırlamak istemiyorum. Eşekarısının huyuna benzer huyun. Soktuğun yerden hayır gelmez artık... Gene de acıyorum sana, çünkü annen Katerina'yı çok severdim "İster misin, herşeyi at bir kenara, benimle gel? Başını sokacak bir yerin de yok. Bunlarla bir çatı altında yaşayamazsın artık. Dur!" Büyükanne, burada, konuşmaya hazırlanan Polina'ya engel olmuştu. "Daha bitirmedim sözlerimi. Senden istediğim hiçbir şey yok. Moskova'daki evimi sen de biliyorsun, saray gibidir. Dilersen bütün bir katı sana veririm. Benden hoşlanmazsan bir hafta uğramazsın yanıma. İstiyor musun, istemiyor musun?"

Polina: "Önce size şunu sormak istiyorum..." dedi. "Gerçekten, hemen gitmek istiyor musunuz?"

- "Şaka mı yaptım sanıyorsun ya anacığım? Dedim ya, gideceğim... Yere batasıca ruletiniz tam onbeş bin rublemi yedi... Podmoskovnaya'daki ahşap kiliseyi onartmaya söz vermiştim. Oysa, parayı burada kumara verdim. Hemen gidip o kiliseyi onartmalıyım, anacığım, ne yapıp edip."

- "Tedaviniz ne olacak, Büyükanne? Buranın sularından içmek için gelmemiş miydiniz?"

- "Başlarım şimdi senin suyuna! Kızdırma beni! Mahsus mu yapıyorsun yoksa? Geliyor musun? Çabuk söyle!"

- "Polina: "Beni yanınıza çağırdığınız için çok, pek çok teşekkür ederim, Büyükanne." diye duygulu bir sesle başladı. "Üvey babamın evindeki durumumu çok iyi anlamışsınız. Size sonsuz minnettarım. İnanın ki geleceğim yanınıza, hem belki çok yakında... Ama, şimdi birtakım nedenler... ortada önemli nedenler var... hemen, şu sırada karar veremem. Hiç olmazsa iki hafta daha kalsayınız burada."

- "Demek ki gelmek istemiyorsun!"

- "Hayır, gelemiyorum. Aslında, kardeşlerimi de böyle yüz-üstü bırakamam. Çünkü... çünkü, kimsesiz, yapayalnız kalırlar zavallılar... Onlarla birlikte kabul ederseniz gelebilirim ancak, Büyükanne. "Polina heyecanla konuşuyordu: "Yapacağınız bu iyiliğe karşılık olmak üzere ben de huyumu değiştireceğim! Ama, kardeşlerimi böyle bırakıp gelemem, Büyükanne..."

Büyükanne: "Hadi, ağlayıp durma öyle!" diye payladı. Polina ağlamıyordu. Aslında, ağlayacak kız da değildi o. "Kümesimiz geniştir. Civcivlere de yer bulunur orada! Zaten okul çağına geldiler. Şimdi gelmiyorsun demek, öyle mi? Bak, Praskovya! İyiliğin için söylüyorum sana. Hem, neden gelmediğini de biliyorum. Hepsini biliyorum, Praskovya! O Fransız bozuntusundan hayır gelmez sana!"

Polina kızardı. Ben de birden ürpermiştim. İçimden: "Herkes biliyor! Yalnız benim birşeyden haberim yok!" diyordum.

Büyükane gene ona söyleniyordu:

, "Hadi, hadi, suratını asma öyle! Kızmayacağım sana. Ama, gözünü dört aç da başını belaya sokma, anlıyor musun? Akıllı bir kızsın, acırım sana sonra! Eh, bukadar yeter artık, hiçbirinizi

görmek istemiyorum! Hadi git, gülegüle!"

Polina: "Sizi uğurlayacağım daha, Büyükanne." dedi.

- "İstemez! Ayağımın altında dolaşıp durma artık. Bıktım hepinizden!" Polina yaşlı kadının elini öpmek istedi, beriki vermedi, kızın yanaklarından öptü.

Polina, önümden geçerken, bana yan gözle baktı. Sonra hemen bakışlarını başka yana çevirdi.

Büyükanne: "Hadi, sen de hoşça kal, Aleksey İvanoviç!" dedi bana. "Trene bir saat falan var sanırım. Seni çok yordum. Al bakalım şu elli altını."

- "Sağolun, Büyükanne." dedim. "Doğrusu..."

- "Hadi, al, hadi!" diye bağırdı.

Öylesine sert bağırmıştı ki, artık karşı koymayıp aldım parayı.

- "Moskova'ya geldiğinde, işsiz kalırsan, bana uğra; bir yerlere yerleştiririm ben seni. Hadi, git şimdi!"

*

* *

Odama çıkıp karyolama uzandım. Ellerimi başımın altına koyarak düşünmeye başladım. Sanırım, yarım saat kadar kaldım öylece.

Olaylar çözümlenmeye başlamıştı artık, düşünecek çok şey vardı. Polina'yla ertesi gün açık açık konuşmaya karar verdim. Ya! demek şu Fransız bozuntusu ha! Aralarında birşeyler olduğundan kuşkulanmakta haklıymışım demek! Peki ama, aralarında ne olabilirdi? Polina'yla Degrieux! Bu ne tezattı, hey Tanrı'm!"

Herşey inanılmayacak bir durumdaydı. Artık dayanamayıp yataktan fırladım. Astley'i bulacak, ne yapıp yapıp konuşturacaktım. Benden daha çok şey bildiği kesindi. Astley

ha!. Bu adam da benim için ayrı bir bilmeceydi.

Birden kapı vuruldu. Baktım: Potapıç.

- "Hanımefendi sizi çağırıyorlar, Aleksey İvanoviç!"

- "Ne oldu? Gidiyor mu? Daha yirmi dakika var trene."

- "Çok telaşlanıyorlar, yerinde duramıyorlar. "Çabuk, çabuk!" dediler, sizi istiyorlar, efendim. N'olur çabuk gelin!"

Hemen fırladım. Medivenden koşa koşa indim.

Büyükanne'yi koridora çıkarmışlardı. Para cüzanı elindeydi.

- "Düş önümüze bakalım, Aleksey İvanoviç, gidiyoruz!.." dedi.

- "Nereye, Büyükanne?" diye sordum.

- "Kaybettiğim paraları alamazsan yaşayamam ben!" dedi. "Hadi, marş! Soru sormak yok! Oyun geceyarısına kadar sürüyor değil mi orada?" Şaşırıp kalmıştım. Bir ara, düşündüm, kararımı verdim.

- "Kusura bakmayın, Antonida Vasilyevna, ben gelemeyeceğim." dedim.

- "Nedenmiş o? O da ne demek öyle? Hepiniz çıldırdınız sanırım!"

- "Bağışlayın beni, sonra vicdan azabı çekerim; istemiyorum. Oyununuza ne tanık, ne de ortak olmak istiyorum, Antonida Vasilyevna. İşte, elli altınınızı geri veriyorum, alın lütfen. Size gülegüle."

Parayı Büyükanne'nin koltuğunun yanındaki küçük masaya bırakıp selam verdim, uzaklaştım.

Arkamdan bağırıyordu:

- "Canın isterse! Yalnız da giderim, yolu bilmiyor değilim! Potapıç, sen gel benimle! Hadi, kaldırın bakalım!"

*

* *

Astley'i bulamadan döndüm otele.

Büyükanne'nin durumunu, geceyarısından sonra, saat birde Potapıç'tan öğrendim: Bütün parayı, demin bozdurduğum tahvillerin karşılığı olan on bin rubleyi de kaybetmiş. Sabahki o Lehli -hani iki altın vermişti ona- yönetmiş onun bütün oyununu. İlkin, Büyükanne hangi numaraya koyması gerektiğini söylüyor, Potapıç da parayı o numaraya koyuyormuş. Sonra kızıp Potapıç'ı kovmuş yanından. Lehli, durumu görünce, hemen Büyükanne'ye sokulmuş. İşe bakın ki, adam çat-pat Rusça da konuşuyormuş. Üç dili birbirine karıştırarak anlaşabiliyorlarmış.

Büyükanne durmadan haşlıyormuş adamı. Ama Lehli her seferinde: "Hanımefendinin ayağının türabı olayım!" diyormuş.

Potapıç bana: "Siz nerede, o herif nerede!" diyordu. 'Hanımım size beymişsiniz gibi davranırdı. O namussuz ise -valla' gözümle gördüm- hanımımın parasını çalıyordu masadan. İki kez de yakalandı ya. Rezil etti hanımım onu. Ağzına geleni söyledi. Birinde saçlarına bile yapışmış, masadakiler gülmüşlerdi. Valla' yalan söylemiyorum. Ama, adamda utanacak surat yoktu ki! Hanımefendi bütün parasını kaybetti, beyim. Bozdurup getirdiklerinizin hepsini... Sonra otele getirdik hanımcığımı. Biraz su istedi, içtikten sonra da haç çıkarıp yattı hemen. Çok yorulmuştu sanırım. Çünkü, başını yastığa kor komaz uyudu. Tanrı güzel düşler versin ona! Ah, şu Avrupa! Bu işin sonunun iyi olmayacağını biliyordum zaten. Bir an önce Moskova'ya gidebilseydik! Evimizin suyu mu çıkmıştı sanki! Bahçemiz, çiçeklerimiz -burada yok öyle çiçekler- ağaçlarımız... hele o güzel kokular! İlle de Avrupa'ya gidecekmişiz. Geldik işte. Ne oldu sanki? Ah, ah!.."

XIII

KARIŞIK bile olsa, güçlü izlenimlerin etkisiyle başladığım bu notlarımı hemen hemen bir aydır elime aldığım yok . Uzun süredir gelmesini beklediğim falaket geldi çattı sonunda. Hem, tahminimden yüz kat daha çabuk, daha çarpıcı olarak.

Bütün bu olanlar -hiç değilse benim için- çok tuhaf, çirkin, açıklı şeylerdi. Başıma gelenler mucize sayılabilir; hiç olmazsa bana göre. Oysa, kapıldığım çevrinti içinde öyle pek olağanüstü falan sayılmazlardı bu olaylar. Öbürlerinden biraz daha farklıydı yalnızca.

Asıl mucize bu olaylar karşısındaki tutumum oldu. Demek ki, şimdiye kadar kendimi tanıyamamışım daha!

Herşey, o güçlü, yakıcı aşkım bile birdüş gibi gelip geçti... oysa, gerçekten güçlü bir aşktı benimki... Peki, nereye gitti şimdi?..

Arada-bir kendi kendime şöyle düşünüyorum hala: "O zamanlar deli miydim acaba? Tımarhanede mi yatıyordum yoksa? Belki, şu sırada bile tımarhanedeyim!"

Ya bir düş görüyordum, ya da öyle sanıyordum...

Şimdiye kadar bütün yazdıklarımı toplayıp yeniden okumaya başladım. Kimbilir, bunları tımarhanede yazıp yazmadığımı anlamak içindi belki.

Şimdi yapayalnızım. Güz yaklaşıyor, yapraklar sararmaya başladı. Bu küçücük, sıkıcı ya! -ne yapacağım konusunda kesin bir karar vereceğim yerde, kısa bir süre önceki duygularımın, bir çevrinti gibi beni yakalayıp döndüren duygularının tazeliğini yitirmemiş anılarının etkisi altında düşünüp duruyorum. Bu kasırganın etkisi altındaydım hala. Arada-bir, bu tür duyguların içinde buluyorum kendimi. Sanki bir kasırga beni kapıp o çevrintinin içine fırlatacak, çevrinti de beni döndürecek, döndürecekmiş gibi geliyor.

Şu son bir ay içinde geçen olayların sağlam bir dökümünü yapıp kesin karara varabilsem, fırtına beni bir yere fırlatamaz artık.

Canım yazmak istiyor gene. Akşamlar evde boş oturmaktan sıkılıyorum da.

Gerçekten çok tuhaftır: Bir şey yapmış olmak için kasabanın o külüstür kitaplığından, hiç sevmediğim halde, Paul De Coc'un bir kitabını -Almanca çevirisini elbette- alıp okuyordum. Evet sevmediğim halde, okuyordum. Şaşıyorum kendime: Ciddi bir kitap okursam, ya da ciddi bir işle uğraşırsam bu taptaze anılarımın çekiciliklerini yitirirler diye korkuyordum sanki. Bu tuhaf düşle onun bıraktığı duyguların değeri öylesine büyüktü ki, yeni bir uğraşın onları dağıtacağından korkuyordum.

Gerçekten değerli miydi bunlar benim için. Evet, kuşkusuz, çok değerli. Kırk yıl sonra belki gene hatırlayacağım onları...

Yeniden yazmaya başlıyorum. Yalnız, herşeyi kısa yazmam gerekecek. Çünkü, ne de olsa ilk etki kalmadı artık...

*

* *

İlk önce Büyükanne konusunu tamamlamalıyım.

Ertesi gün kumarda hepten soyuldu. Olacağı da buydu zaten, onun gibileri kendilerini bu gibi şeylere bir kez kaptırmaya görsünler, karlı bir dağdan başı boş inen kızak gibi hızları gittikçe artar.

Akşam saat sekize kadar bütün gün oynamış. Ben yanında değildim ama, nasıl oynadığını anlatılanlardan biliyorum.

Potapıç salonda, hep yanında beklemiş durmuş bütün gün. Büyükanne'nin oyununa yardım eden Lehli'ler birkaç kez değişmişler. İlkin, bir gün önce yardım edeni kovmuş, bir başkasını almış yanına; ama o, ötekinden de berbat çıkmış. Sonunda onu da kovmuş. Kovulduğu halde çevresinde dolanan, arada-bir başını uzatıp kendini gösteren ilk Lehli'yi yeniden almış.

Tam bu umutsuzluk içindeymiş artık. Kovulan ikinci Lehli de gitmemiş yanından, biri sağında, öbürü solunda oturuyorlarmış. Hangi numaraya, hangi renge oynamaları gerektiği konusunda sık sık kavga ediyorlarmış. Birbirlerine "bunak!" diye iltifat bile ediyorlarmış! Hemen sonra gene

barışıyor, gelişi-güzel, baştansavma oynamaya başlıyorlarmış.

Kavgalıyken ikisi de aynı oynuyorlarmış. Söz gelimi, biri kırmızıya oynarsa, öbürü siyaha oynuyormuş. Sonunda Büyükanne'yi şaşkına çevirmişler.

Zavallı kadıncağız, ağlamaklı olunca, krupyeye sığınmış, kendini Lehli'lerden kurtarması için yalvarmış. Adamları, bağırıp çağırmalarına aldırmadan, kapı-dışarı etmişler. Etmişler ama, berikiler, Büyükanne'nin onlara borçlu olduğunu, kadının kendilerin aldattığını haykırıp durmuşlar uzun süre.

Zavallı Potapıç bunları bana o günün gecesi, gözleri yaşlarla dolu olarak anlattı. Herifler durmadan paraları çalıp ceplerine dolduruyorlarmış. Gözleriyle görmüş Potapıç. Birisi, çektiği zahmete karşılık Büyükanne'den bahşiş olarak beş altın istemiş, alınca da onunla aynı renge oynamış. Kadıncağız kazanınca, kendisi kazanmış gibi paraları hemen cebine indiriyormuş.

Lehli'ler dışarı atıldıktan sonra, Potapıç gelip adamların ceplerinin altınla dolu olduğunu söylemiş. Büyükanne krupyeye bildirmiş durumu. Polisler, adamların boğazı kesilen horozlar gibi çırpınmalarına rağmen, ceplerindeki bütün altınları alıp Büyükanne'ye vermişler.

Kadıncağız bütün parasını verip cıscıbıl kalıncaya kadar krupye de, yöneticiler de o gün kendisine karşı çok kibar davranmışlar.

Gerçekten, Büyükanne'nin ünü bütün kente yayılıyordu yavaş yavaş. İçmelere gelen her ulustan, yoksul olsun, varlıklı olsun, herkez daha şimdiden "birkaç milyon" *veren une vieille vontesse russe, tombee en enfance'ı* (x) görmek için gara akın ediyordu.

Ne yazık ki, o iki Lehli'den kurtulmakla Büyükanne'nin çilesi bitmemiş. Onların hemen arkasından üçüncü bir Lehli daha türemiş. Bu çok güzel Rusça konuşuyormuş. Çok şık giyimli olduğu halde uşak ruhlu biri olduğu da hemen seziliyormuş. Uzun boylu, bir adammış bu; çok da kibirliymiş. O da öbürleri gibi Büyükanne'nin "ayaklarının türabı", ya da "kulu-kölesi" oluyormuş ama, çevresine karşı pek küstahça davranıyor, emirler yağdırıyormuş. Sözün kısası, bir uşağı gibi

değil de, efendisiymiş gibi davranıyormuş Büyükanne'ye. Her oyuna girişti Büyükanne'ye dönüp kendisinin çok "onurlu" biri olduğunu, onun parasından bir kapek bile almayacağını yemin-billah anlatıyormuş.

Durup dinlenmeden yemin etmesi Büyükanne'yi çok korkutmuş, sonunda. Ama, ilkten biraz para kazandırdığı, oyunu biraz düzelttiği için atamıyormuş adamı yanından.

Salondan atılan iki Lehli bir saat kadar sonra Büyükanne'nin koltuğu yanında bitivermişler gene. Ne olursa olsun bir hizmette bulunmak istediklerini söylemişler. Potapıç, "onurlu" adamın onlara göz kırptığını, ellerine birşey tutuşturduğunu bile gördüğüne yemin ediyordu.

Bunlardan biri, sonunda, işe yaramış gerçekten: Büyükanne, masadan kalkmadığı için, öğlen yemeği yememiş. Adam garın yemek salonuna koşmuş bir kase çorba, sonra da çay getirmiş. Öbürü de onunla birlikte koşturup duruyormuş. Akşama doğru, Büyükanne'in artık son kalan paralarıyla oynadığı anlaşılınca, o zamana kadar kimsenin fark etmediği, tanımadığı altı Lehli daha bitivermiş arkasında. Son bozukluklarını da oyuna sürerken kimse artık aldırış bile etmiyormuş ona. O madrabazlar, üzerinden masaya eğilip paraları alıyorlar, istedikleri gibi oynuyorlarmış. "Onurlu Lehli" ile senli-benli konuşuyorlar, birbirlerine bağırıp çağırıyorlarmış. Bu "onurlu"

(x) "Bunamış, yaşlı bir Rus kontesi"

kişi de, Büyükanne sanki orada değilmiş gibi davranıyormuş.

Kadıncağızın bütün parasını yitirip akşam saat sekize doğru otele dönerken üçü, dördü hala bırakmak istemiyorlarmış onu. Koltuğunun çevresinde dönüp duruyorlar, avazları çıktığınca bağırıp çağırarak Büyükanne'nin onlara borçlu olduğunu, kendilerini aldattığını söylüyorlarmış. Otele kadar bırakmamışlar onu. Otele gelince de, yedikleri tekme-tokat sonunda bırakmışlar ancak.

Potapıç'ın hesabına göre, Büyükanne yalnız o gün doksanbin ruble kaybetmişti. Bu arada, yüzde-beş faizli tahvillerini, hisse senetlerini birbirine peşine, yok pahasına bozdurmuş.

Beni asıl şaşırtan onun yedi-sekiz saat, hiç kalkmadan masa başında oturup oyun oynamaya dayanabilmesiydi. Potapıç, o gün Büyükanne'nin talihinin üç kez düzelir gibi olduğunu söylüyordu. Bu da, onu umutlandırıp oyunu sürdürmesini sağlamış elbette.

Kumarbazlar insanın masadan hiç kalkmadan, gözlerini kağıtlardan ayırmadan yirmidört saat oyunu sürdürebilecek güçte olduklarını bilirler.

*

* *

Bu arada otelde, bizimkilerin arasında da birtakım olaylar geçmişti.

Daha sabah saat onbirde, Büyükanne daha oteldeyken, bizimkiler yani General'le Degrieux son kozlarını oynamaya karar vermişlerdi. Büyükanne'nin yola çıkmaktan cayıp gene kumar oynamaya gittiğini öğrenince cümbür-cemaat -yalnız Polina yoktu aralarında- onu bulmaya gitmişlerdi. Amaçları onunla açık açık konuşmaktı.

General, sonucun kötüye varmasından korktuğu için, ne söylediğini bile bilmiyormuş. Önce, Büyükanne'ye yarım saat kadar yalvarıp yakarmış. Herşeyi içtenlikle anlatmış; gırtlağına kadar borç içinde olduğunu, Blanche'a olan tutkusunu bile anlatmış. Sonra şaşırıp kalmış. Güçsüz durumu ortaya çıkınca birden değişmiş, bağırıp çağırmaya, ayaklarını yere vurmaya başlamış. Büyükanne'ye aileyi rezil etiğini, kentte herkesin diline düştüğünü bağıra bağıra söylüyormuş... Sonra da: "Siz Rus adını kirlettiniz, hanımefendi!" diye haykırmış. "Böyle durumlar ancak polisi ilgilendirir!" demiş. Büyükanne de, sonunda, onu sopayla dışarı atmış... evet, sopayla!

General'le Degrieux o sabah biriki kez daha bir araya geldiler, başbaşa verip konuştular. Akıllarına birşey takılmıştı: Bu işte polisten yararlanamazlar mıydı gerçekten? Zavallı, ama aslında saygıdeğer, yaşlı bir kadının aklını yitirdiğini, böyle giderse tüm servetini kumara yatıracağını söyleyebilirlerdi. Böylece Büyükanne'yi vesayet altına alacaklar, servetin hiç olmazsa bir kısmını kurtaracaklardı.

Degrieux yalnızca omuz silkiyor, ne söylediğini bilmeyen, odada bir aşağı bir yukarı koşarcasına dolaşıp duran General'in gözlerinin içine bakarak alaylı alaylı gülüyordu.

Sonunda, "Adam sen de!" der gibi kolunu sallayarak, çekip gitti. Onun uzun süre gizli gizli Blanche'la konuştuktan sonra otelden çıkıp gittiğini öğrendik.

Blanche'a gelince, o işini daha sabahtan bitirmişti. Kesin olarak General'den ayrılmaya karar vermiş, onu elinin tersiyle bir kenara itmişti. Yüzüne bile bakmıyordu artık.

General Blanche'ın ardından gara koştu ama, onu bücür Prensle kol kola gördü. Ana-kız General'i görmemezlikten geldiler. Bücür Prens selam bile vermedi. Blanche bütün gün Prens'ten bir söz koparabilmek için uğraştı durdu. Neye yarar! Prens'e bel bağlamakla çok fena aldanmıştı!

Akşam-olmuştu bu olay patlak verdiğinde. Prens'in züğürt biri olduğunu anlaşılmıştı. Kızın peşinde ondan borç para alıp rulet oynamak için dolaşıyormuş. Blanche Prens'i nefretle kovdu yanından, odasına kapandı.

*

* *

O sabah Astley'e gittim, daha doğrusu, onu arayıp durdum ama, bir türlü bulamadım. Ne otelde, ne garda, ne de parkta, hiçbir yerde yoktu. Öğle yemeğini otelde yememişti.

Onu ancak demiryolu istasyonundan İngiltere Oteli'ne doğru giderken görebildim. Acele acele yürüyor, kaygılı görünüyordu. Oysa, onun yüzünden meraklı, ya da şaşkın olduğu hiç anlaşılmazdı.

Her zamanki gibi: "O!" diyerek içtenlikle elini uzattı ama, durmamıştı, gülünç adımlarla yoluna gidiyordu. Ben de peşine takıldım. Sorularıma öylesine anlışılmaz karşılıklar veriyordu ki, başka birşey soramıyordum artık.

Öte yandan, sözü Polina'ya getirmekten çekiniyordum. Astley de hiç söz etmedi ondan. Büyükanne'den söz açtım. Dikkatle dinledi, sonra omuz silkti.

-"Hep kaybediyor." dedim.

-"A, evet. Ben yola çıkarken o da gara gidiyordu. Kaybedeceğini anlamıştım. Vakit bulursam gidip seyrederim biraz. Çok ilginç bir şey çünkü."

Aklıma geldi, şimdiye kadar sormadığıma da şaştım.

-"Nereye gitmiştiniz?" diye haykırdım.

-"Frankfurt'tayım."dedi.

-"İş için mi?"

-"Evet, iş için"

Başka ne sorabilirdim ki? Hala yanından yürüyordum. O birden, yol üstündeki Des quatre Saisons (x) Oteli'ne yöneldi, bana dönüp başıyla selam verdi, içeri girdi.

(x) Dört Mevsim.

Otele dönerken, onunla iki saat daha konuşsam gene de birşey öğreneceğimi, çünkü... soracak hiçbir şeyim olmadığını düşünüyordum! Evet, böyleydi kuşkusuz, Ona ne gibi sorular yönelteceğimi bilmiyordum.

*

* *

Polina bugünü ya çocuklarla, dadıyla parkta dolaşarak, ya da evde oturarak geçirdi. General'le görüşmekten epeydir kaçınıyordu. Hemen hemen hiç konuşmuyor, özellikle ağırbaşlı konulara hiç yanaşmıyordu. Bunun çoktandır farkındaydım ama, General'in bugünkü durumunu bildiğim için, aileyle ilgili önemli bir konuşmaya eninde-sonunda yakalanacağını tahmin ediyordum.

Astley'den ayrılıp otele dönerken rastladım Polina'ya. Yanında çocuklar vardı. Fırtınanın geçtiğini belirten bir anlam vardı yüzünde. Selamımı başını hafifçe eğerek aldı. Hınçla dolu olarak yürüyüp gittim.

Polina'yla yüz yüze gelmekten kaçınıyordum. Vurmergelm

olayından sonra hiç konuşmamıştım onunla. Bunu biraz da kendimi ağıra satmak için yapıyordum.

Yalnız, gitgide korkunç bir öfke sarıyordu benliğimi. Bu kız beni sevmeseydi daha iyiydi. Çünkü, duygularımı böylesine ayaklar altına almaz, açığa vurduğum sevgimi böyle küçümsemezdi.

Kendisini gertçekten sevdiğimi biliyordu. Bu şekilde konuşmama izin veren kendiydi.

Doğrusu, ilişkilerimiz pek ilginç olmuştu önceleri. Aşağı yukarı bundan iki ay kadar önce, arkadaşlarımı aradığını, beni sırlarına ortak etmek istediğini, bunun için birtakım ufak-tefek denemelere bile giriştiğini sezinlemiştim. Nedense ilerletemedik bu ilişkilerimizi. Durum sonradan anlaşılmaz bir düzeye geldi.

O günden bu yana hep böyle konuştum Polina'yla. Peki ama, benim aşkımı hoşgörmüyorsa neden konuşmamı engellemiyordu? Bu konuda izin veriyordu bana. Konuyu açmam için yeşil ışık bile tutuyordu...

Gene de bütün bunları alay olsun diye yaptığından da emindim. Anlattıklarımı sonuna dek dinleyerek beni iyice duygulandırıyor, sonra aşırı bir küçümsemeyle, ya da önemsemeyişle beni şaşırtmayı pek seviyordu; fark ediyordum bunu.

Onsuz yaşayamayacağımı çok iyi biliyordum. Şu Baron olayının üzerinden daha üç ay geçmişti, ayrıldığımıza dayanamıyordum artık. Garın yanında karşılaştığımızda kalbim öylesine çarpmaya başlamıştı ki, yüzüm bembeyaz olmuştu.

Onun da bensiz yaşayamayacağını biliyordum! Bir değerim vardı onun gözünde... Yalnız, acaba soytarı Balakirev (x) kadar mı bir değerim vardı onun için?

Polina'nın bir sırrı vardı... apaçık belliydi bu! Büyükanne'yle konuşması çok dokunmuştu bana. Açık konuşması için belki yüz kere yalvardım; uğruna canımı hiç düşünmeden verebileceğimi biliyordu. Gelgelelim, bana karşı her zaman ya küçümser bir tavır takınıyor, ya da ayakları önüne attığım canımı isteyeceğine, Baron'la aramızda geçen olayın nedeni gibi

şeyler istiyordu benden!

Bu duruma kızılmaz mıydı hiç? Yoksa onun için, dünyada varsa yoksa o Fransız mı vardı? Belki de Astley?.. İşin içinden çıkamaz olmuştum artık... Nasıl azap çektiğimi tanrı bilir!

Eve gelince bozuk bir ruhsal durum içinde hemen kaleme sarılıp ona şu mektubu yazdım:

Polina Aleksandrovna

Sizi de sarsan olayların çözümlenmeleri yakında tamamlanacak. Son kez soruyorum: Hayatıma ihtiyacınız var mı, yok mu? Ne için olursa olsun, bana ihtiyacınız varsa hemen

---

(x) Çar Deli Petro'nun zekasıyla ün kazanmış soytarısı. (Çeviren)

bildirin. Hep odamda olacağım; hiç olmassa şimdilik, hiçbir yere ayrılmayacağım. İhtiyacınız olursa ya yazın, ya da çağırtın.

Zarfı kapatıp benim bulunduğum katın işlerine bakan hademeyle yolladım. Doğrudan doğruya kendisine vermesini söyledim.

Karşılık falan beklediğim yoktu ama, üç dakika sonra, hademe "küçükhanımın selamları" ile çıkageldi

Saat yediye doğru General'in yanına çağırdılar beni.

General çalışma odasındaydı. Hemen çıkacakmış gibi giyinmişti. Şapkalarıyla bastonu kanepenin üzerindeydi. İçeri girdiğimde odanın ortasında ayaklarını açmış, başı önünde, öylece duruyordu. Kendi kendine konuşuyormuş gibi geldi bana.

Beni görür görmez birden haykırarak üzerime atıldı. İrkildim; bir ara, oradan kaçmayı bile düşündüm. General iki elimden tuttu, kanepenin yanına götürdü. Kendisi oturup beni de tam karşısındaki koltuğa oturttu. Ellerimi bırakmamıştı.

Gözlerine yaşlar ağlamaklı bir sesle: "Aleksey İvanoviç! Kurtarın, kurtarın beni, acıyın bana!" dedi

Söylediklerinden uzun süre birşey anlamadım. Hiç durmadan konuştu, konuştu, konuştu; arada-bir, "Acıyın, acıyın ban!" diyordu.

Sonunda, ona akıl vermemi, yol göstermemi istediğini anladım. Daha doğrusu, odasında yalnız kalınca çağırtmıştı beni. Konuşmak, konuşmak, uzun uzun konuşmak için çağırtmıştı.

Aklım kaçırmamışsa, çok şaşkın olmalıydı. Ellerini yalvarır gibi birleştirmişti, ayaklarıma kapanmaya hazır bir hali vardı.

Neden böyle davrandığını bilir misiniz? Blanche'a gidip ona dönmesini, onunla evlenmesi için kandırmamı istiyordu. İnanmıyorsunuz değil mi?

-"Rica ederim, General!" diye bağırdım. "Blanche şimdiye kadar beni adam yerine bile koymadı. Elimden ne gelir benim?"

Ne söylesem boşunaydı. General, dediklerimi anlamıyordu. bile. Arada-bir Büyükanne'den de söz ediyordu ama, çok karmaşıktı söyledikleri. Polise haber vermeyi kafasından çıkaramamıştı hala.

Birden öfkelendi:

-"Bizde, bizde..." diye bağırdı, "...yani yasakların egemen olduğu Rusya'da hemen vesayet altına alırlar böyle kocakarıları!"

Ansızın ayağa fırladı; odada bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Sitemli bir sesle konuşuyordu:

-"Evet, efendim, durum böyle işte!" Odanın bir köşesinde biri varmış da onunla konuşuyormuş gibiydi. "Bundan haberiniz yoktu sizin, değilmi? Öğrenin işte... Evet, bizim memlekette böyle kocakarıların defterini dürerler hemen... Hay körolası şeytan!"

Kendini yeniden koltuğa atıyor, ağlamaklı bir sesle tıkanıyormuş gibi boğuk boğuk konuşuyor, Blanche'ın kendisiyle neden evlenmek istemediğini anlatıyordu. Ona göre bunun nedeni telgraf yerine Büyükanne'nin kendisinin gelişi, mirasa konması ihtimalinin artık söz konusu olamayacağının anlaşılmasıymış.

Bunlardan benim haberim olmadığını sanıyordu; bunu konuşmasından anlamıştım.

Degrieux'den söz açmak isteyince General kolunu sallayarak susturdu beni:

-"Gitti! Neyim var, neyim yoksa hepsini rehin vermiştim ona. Sipsivri kaldım şimdi! Sizin getirdiğiniz o para... O paradan ne kadar kaldı bilmiyordum, sanırım şimdi yalnız yüz frank kadar birşey kaldı. Hepsi o kadar ... Daha sonra ne olacak Tanrı bilir!"

Korku içinde: "Otel paranızı nasıl ödeyeceksiniz?" diye haykırdım. "Ya sonra... sonra ne olacak peki?"

Dalgın dalgın yüzüme bakıyordu. Söylediklerimden birşey anlamadığı belliydi; belki sesimi bile duymamıştı.

Polina Aleksandrovna'dan, çocularından söz açtım.

Baştan savma: "Evet! Evet!" dedi, sözü gene Blanche'a onun bücür Prens'le gitmiş olabileceği ihtimaline getirdi.

-"O zaman... o zaman ne yaparım ben, Aleksey İvanoviç? Yemin ederim ki... Söyleyin, kuzum, alçaklık değil de bu nedir?

Sonunda iki gözü iki çeşme ağlamaya başladı.

Böyle bir adama yapacak birşey yoktu. Tek başına bırakmak da doğru değildi; başına bir iş açabilirdi. Çocuklarının dadısına onu sık sık yoklamasını tembih ederek kaçtım, kurtuldum. Ayrıca, aklı başında gibi görünen hademeye de aynı şeyi söyledim. O da göz kulak olacağına söz verdi.

*

* *

General'in yanından daha yeni çıkmıştım ki Potapıç geldi, Büyükanne'nin beni çağırdığını söyledi.

Saat sekizdi. Büyükanne, salonda oynadığı kumarda bütün parasını kaybettikten sonra, otele dönmüş, hemen beni çağırtmıştı.

Odasına gittim. Kadıncağız koltuğundan çok bitkin bir halde oturuyordu; hasta görünüyordu. Marfa bir bardak çay getirmiş, zorla içirmeye çalışıyordu.

Büyükanne'nin sesi de tavırları gibi değişmişti. Selamımı başını öne doğru eğerek aldı.

-"Hoşgeldin, Aleksey İvanoviç, oğlum." dedi. "Sizi yeniden rahatsız ettiğim için bağışlayın beni. Yaşlıların kusuruna pek bakılmaz. Aşağı-Yukarı yüzbin ruble bıraktım oraya, yavrum. Dün benimle gelmemekte haklıydın. Beş parasızım şimdi, yarım kapek bile param yok. Burada kalmak istemiyorum artık. Dokuz buçuk treniyle gideceğim. Senin şu İngiliz'e haber saldım. Astley miydi neydi, işte ona. Bir haftalığına üçbin frank borç isteyeceğim ondan. Sen de birşeyler söyle ona, aklına kötü birşey gelip teklifimi geri çevirmesin. Hala yeterince zenginim oğlum. Üç köyüm, iki evim var. Biraz da param var, hepsini almamıştım yanıma. Bütün bunları, adamın aklına birşey gelmesin diye söylüyorum sana... Hah, kendi de geldi işte! İyi insan sözünün üstüne gelirmiş!"

Astley de Büyükanne çağırır çağırmız koşup gelmişti. Uzun boylu düşünmeden hemen, senet karşılığında teslim etti üç bin frankı. İş bitince de vedalaştı, çıkıp gitti.

-"Sen de gidebilirsin artık, Aleksey İvanoviç. Bir saatten az bir sürem kaldı, biraz uzanmak istiyorum kemikelerim sızlıyor. Benim gibi bir kocakarının saçmalıklarını hoşgör. Bundan sonra gençleri düşüncesizliklerinden dolayı suçlamayacağım. General'inizi de suçlamak gelmiyor elimden. Ama, ona para-mara vermeyeceğim, yalvarıp yakarsa bile... Pek akılsız bir adam olarak gördüm ben onu. Hoş, ben de bunağın biriyim ya! Tanrı yaşlı -başlı kullarının bile gururunu bağışlamıyor işte! Hadi, hoşçakal! Marfuşa, kaldır beni!"

Büyükanne'yi uğurlamak istiyordum. İçimde tuhaf bir duygu vardı; hemen bir olay çıkacakmış gibi geliyordu. Odamda oturamıyordum. Dışarı çıktım, bir ara kestaneli yolda dolaşıp geldim. Polina'ya yazdığım mektup çok açık, kesindi. Yaklaşmakta olan felaket, sanırım herşeyin sonu olacaktı.

Otele gelince Degrieux'nün ayrıldığını duydum. Polina arkadaşlığımı kabul etmese bile, hizmetlerimi kabul edecekti. Onun için gerekliydim; hiç olmazsa ayak işlerini gördürecekti bana, başka türlü olmazdı zaten!

Tren saatinde istasyona koşup Büyükanne'yi yerleştirdim.

Hepsi birden aynı aile vagonuna bindiler.

-"Çıkar gözetmeyen ilgine çok teşekkür ederim, yavrum." dedi bana "Dün söylediğim şeyleri gene hatırlat Praskovya'ya. Bekleyeceğim onu."

Otele döndüm. General'in odasının önünden geçerken dadıyı gördüm, General'i sordum.

Üzgün bir sesle: "Eh işte, yavrum..." dedi.

Kuşkuyla girdim içeri. Daha eşikte şaşırdım, kalakaldım.

Blanche'la General, karşılıklı oturmuş, kahkahalarla gülüyorlardı. Bn. Cominges de oradaki bir kanepede oturuyordu.

General sevincinden kabına sığamıyor, saçma-sapan konuşuyor, uzun uzun sinirli kahkahalar atıyordu. Gülerken, yüzünde birsürü kırışıklar oluşuyor, bu kırışıklır içinde gözleri kayboluyordu.

Sonradan Blanche'ın kendisinden öğrendim işin aslını: Prens'i sepetledikten sonra, General'in ağladığını duyunca hemen bir dakika için uğrayıp avutmak istemiş. .

Gelgelelim, zavallı General hiçbir şeyin farkında değildi daha. Blanche ertesi sabah ilk trenle Paris'e gidecekti, bütün bağlarını koparmak için gelmişti.

Kapıda bir süre durdum. Sonra, yanlarına girmekten vazgeçtim, kimseye görünmeden hemen ayrıldım oradan.

Benim odanın kapısını açınca birisi ilişti gözüme. Köşedeki pencerenin yanında sandalyede biri oturuyordu. Odaya girdiğimi duyduğu halde yerinden kalkmamıştı. Hemen yanına gidip baktım... Polina'ydı bu!

XIV

BİR çığlık attım.

Polina: "Ne var? Ne oldu?" diye sordu.

Yüzü bembeyaz, bakışları üzüntü doluydu.

- "Ne oldusu var mı?" dedim. "Siz? Burada, benim odamda?"

- "Gelirsem tam gelirim ben. Huyum böyledir. Şimdi göreceksiniz bunu. Mumu yakın." dedi.

Mumu yaktım.

Polina ayağa kalktı, masaya yaklaşarak önüme, zarfı açık bir mektup bıraktı.

- "Okuyun!" dedi.

Mektubu kaparcasına aldım.

- "Degrieux'nün el yazısı bu!" diye haykırdım.

Ellerim titriyor, satırlar gözlerimin önünde sallanıp duruyordu. Mektubun tümü aynen aklımda değilse de anlamını hatırlıyorum. Degrieux şöyle diyordu:

Küçükhanım,

Birtakım aksilikler yüzünden hemen ayrılıyorum buradan. Herşey açıklığa kavuşuncaya kadar sizinle kesin, son konuşmayı yapmaktan kaçtığımın farkındasınızdır, sanırım. Yaşlı kadının anlamsız davranışları bütün kararsızlığımı söküp attı içimden. Epeyce bozuk olan işlerim beslediğim tatlı umutlara bağlanmamı engelliyor.

Aramızda geçenlerden üzüntü duymakla birlikte davranışlarımda kibar, dürüst bir adama yakışmayan bir yön bulamayacağınızı sanırım.

Ödünç olarak üvey babanıza verdiğim paramı kaybetmiş bulunuyorum. Hemen hemen bütün paramdı bu benim. Durum böyle olunca, yapmam gereken şeyi yapıyorum ben de: Bana rehin bırakılanları satmaları için Petersburg'daki dostlarıma

haber yolladım. Düşüncesiz bir insan olan üvey babanızın sizin de paranızı yediğini bildiğim için borcundan elli bir frank düşüyor, bu para karşılığı olan tahvilleri geri gönderiyorum. Böylece, siz kaybettiklerinizi mahkeme kararıyla ondan geri alabilirsiniz.

Bu davranışımın yararınıza olacağını sanıyorum. Gene bu davranışımla dürüst, soylu bir insanın yapması gerektiğini yaptığım inancındayım. Ömrümün sonuna dek sizi unutmayacağımdan kuşkunuz olmasın.

Polina'ya dönerek, öfkeyle: "Bunun böyle olacağı belliydi!" dedim. "Başka ne beklenirdi öyle bir adamdan?"

- "Benim ondan beklediğim bir şey yoktu ki. Çok önceden kararımı vermiştim ben. O adamın neler düşündüğünü, içinden neler geçirdiğini çoktan anlamıştım. Sanıyorum ki onu arayacağım, bulunca da yalvaracağım... ısrar edeceğim." Polina burada bir ara sustu, dudağını ısırdı. "Ona karşı özellikle kaba davranmaya başladım. Tepkisinin ne olacağını bekliyordum. Mirasla ilgili müjde telgrafı gelseydi şu budalanın, üvey babamın ona olan borcunu yüzüne fırlatacak, sonra da kovacaktım onu! Çoktan beridir nefret ediyorum ondan. Yo, eskiden böyle değildi bu adam! Oysa şimdi!.. Ah, onun o iğrenç yüzüne şu ellibin frangı bir çarpsaydım, başka bir şey istemezdim... tükürebilseydim hazdan bayılırdım!"

- "Öyleyse, kağıdı... yani elli bin franga karşılık gönderdiği kağıtlar General'de değil mi zaten? Al onları, gönder Degrieux'ye!" dedim.

- "O aynı şey değil ki! Aynı şey değil ki! dedi.

- "Evet, elbette aynı şey değil, doğru! Çünkü General'den hayır gelmez artık." dedim. Sonra, birden sesimi yükselterek: Peki, ya Büyükanne?" diye haykırdım.

Polina dalgın dalgın, biraz da öfkeyle bakıyordu yüzüme. Canı sıkılmıştı, belliydi.

- "Ne olmuş Büyükanne'ye? diye mırıldandı. "Gidemem onun yanına." dedi. Sonra sinirli sinirli ekledi: "Aslında, hiç

kimseden af dilemeye niyetim yok!"

- "Ne yapmalı öyleyse!" diye haykırdım. "Şu Degrieux'yi nasıl oldu da sevebildiniz, anlamıyorum doğrusu! Vay, ahlaksız vay! İsterseniz onu düelloda öldüreyim! Nerede şimdi o?"

Frankfurt'ta üç gün kalacakmış orada."

Aptalca bir coşkunlukla: "Söyleyin, yarın ilk trenle gideyim oraya!" dedim.

Güldü.

- "Ya önce ellibin frangını ödememizi isterse? Hem, neden çarpışsın sizinle?... Ne saçma şey bu!"

Kızgınlıktan dişlerimi gıcırdatarak: "Peki ama, şu ellibin frangı nereden bulmalı? diye söyleniyordum, sanki para sokaktan toplanırmış gibi.

Birden aklıma bir şey geldi. Polina'ya döndüm:

- "Bakın," dedim, "Astley?"

Polina'nın gözleri parladı. İçimi okumak istermiş gibi bakıyordu yüzüme. Dudaklarında acı bir gülümseme donup kalmıştı sanki.

- "Öyleyse, seni bırakıp o İngiliz'e gitmemi istiyorsun!"

Bana ilk kez "sen" diyordu. Heyecandan başı dönmüş olmalıydı. Dizlerinin bağları çözülmüş gibi kanepeye yığılıp kaldı.

Beni de, sanki yıldırım çarpmıştı. Kıpırdamadan ayakta duruyor, gözlerime, kulaklarıma inanamıyorum! Demek ki, Polina beni seviyordu! Astley'e gitmemişti de bana gelmişti! Hem de genç bir kız oluşuna, dillere düşebileceğine aldırmadan oteldeki odama gelmişti! Oysa ben, hiçbir şey demeden, anlamadan, öylece duruyordum karşısında!

Birden, çılgın bir düşünce geldi aklıma.

- "Polina!" diye haykırdım. "Bana yalnız bir saat izin ver! Yalnızca bir saat bekle beni! Bu... bu süre gerekli bana! Göreceksin! Sen burada bekle... burada bekle beni!"

Polina'nın şaşkın, soru dolu bakışlarına aldırmadan odadan dışarı fırladım. Arkamdan seslendi, birşeyler söylemek istedi ama, dönmedim.

*

* *

Evet, insan kimi vakit en olmayacak, en çılgın bir düşünceye öylesine kapılır ki, sonunda bu durumu çok olağan görür. Dahası var: Bu düşünce güçlü bir tutkuyla da birleşirse kaderde olan, önüne geçilmez bir alın yazısı oluverir insanın gözünde! Belki bir önsezinin etkisi, istem gücünün zorlaması, insanın kendini gene kendi hayaliyle zehirlemesi, ya da bunlara benzer bir şey vardır bunda...

Böyle olup olmadığını kesin olarak bilmiyorum ama, o akşam - ömrüm boyu o akşamı unutamayacağımdan - çok ilginç bir şey oldu.

Her ne kadar bütün sihri matematikle ilgili bir esasa bağlayabilirsek de olayı bir mucize gibi görmekten kendimi alamıyorum. Ta eskiden beri bu tuhaf inanç nasıl yerleşmişti içime? Bakın, size bir daha söylüyorum: Raslantı sonucu olmuş bir olay değil de, bir daha gerçekleşmeyecek bir olay olarak görüyorum ben bunu!

Saat 10'u çeyrek geçiyordu. Gardan içeri umutlu girdim. O güne dek tatmadığım bir heyecan vardı içinde. Oyun salonları, sabahki kadar değilse de, birhayli kalabalıktı gene de.

Saat onbirde kumar masalarında ancak gerçek, azılı kumarbaz kalır. Onlar için, içmelerde, yalnızca rulet vardır. Ruletten başka bir şey görmez gözleri. Çünkü rulet oynamak için gelirler oraya. Çevrelerinde olup bitenlerle hiç ilgilenmezler. Mevsim boyunca sabahtan gece geç saatlere kadar oynarlar. Olanak bulsalar oyunu sabaha kadar bile sürdürürler. Ama, rulet masaları gece oniki de kapanır. O saatte, canları sıkkın olarak, ayrılırlar oradan.

Saat 12'ye doğru krupye: *"Les trois derniers coups, messieurs!"* (x) diye haber verince, ceplerinde ne var, ne yok

hepsini bu üç oyuna yatırmak isterler. En büyük kayıplar işte bu üç oyunda görülür.

Az önce Büyükanne'nin oynadığı masaya gittim. Pek kalabalık değildi. Kendime ayakta bir yer bulabildim. Tam önümdeki yeşil çuha üzerinde *Passe* yazıyordu.

Passe 19'dan 36'ya kadar olan sayıları kapsar. *Manque* ise 1'den 18'e kadar olan sayıları içine alır. Neyse, bana ne bunlardan! Aslında, hiçbir hesap falan yapmıyordum. Bir önceki elde hangi sayının çıktığını bile bilmiyordum. Bu oyunu azçok oynayanların yaptıkları gibi oyuna başlarken, en son hangi numaranın çıktığını bile sormadım. Cebimdeki yirmi altını çıkardım, önümdeki *Passe* üzerine koydum.

Krupye: "Yirmiiki!" diye bağırdı.

Kazanmıştım. Paraları olduğu yerde bırakarak bir el daha oynadım.

- "Otuzbir!" diye bağırdı krupye.

Gene kazanmıştım. Birden seksen altınım olmuştu! Seksenini de ortadaki 12 üzerine koydum. Kazanırsa, üç katını verecekti ama, kazanma olasılığı da üçte-birden azdı.

Tekerlek dönmeye başladı, 24 numara kazandı. Elime, ellişer altınlık üç deste ile ayrıca on altın geçti. Böylece kazandığım para tam ikiyüz altını bulmuştu.

Hummaya tutulmuş gibi ateşler içinde yanıyordum. Paranın hepsini kırmızıya koydum... Birden ayrıldım! O gece bütün oyun boyunca ilk kez korktum. Vücudum buz kesilmişti. Ellerimde, ayaklarımda bir ürperti dolaştı. Oynadığım bu paranın benim için ne demek olduğunu düşündüm! Bütün

---

(X) "Son üç oyun, baylar!"

hayatımı koymuştum ortaya!

Krupyenin sesi kulaklarımda çınladı birden:

- "Kırmızı!"

Rahat bir soluk aldım. Sanki bir ateş sardı bütün gövdemi.

Parayı banknot olarak ödediler. Hepsi dörtbin florin, seksen altın kadardı sanırım! Hesap edebiliyordum daha.

Aklımda kaldığına göre, ortadaki 12 numaraya iki bin florin koydum, kaybettim. Sonra, altınların hepsini koydum, gene kaybettim. Hırsımdan kudurmuş gibiydim. Kalan ikibini gelişi-güzel oynadım. İlk 12'ye koymuştum. Kısa bir bekleyişten sonra -Blanchard Paris'te balondan yere doğru atlarken böyle bir bekleyiş içinde olsa gerekti - krupyenin sesi duyuldu:

- "Dört!"

Altıbin florinim olmuştu. Büyük bir zafer kazanmış gibi bakıyordum çevreme. Belimi doğrultmuştum. Hiçbir şeyden korkmuyordum artık. Siyaha dörtbin florin attım. Arkamdan on kişi daha yanı yere para koydu. Krupyeler bakıştılar, aralarında bir şeyler konuştular. Çevredekiler fısıldaşarak bekliyorlardı.

Siyah çıktı. Ondan sonra ne hesabı biliyordum, ne de koyduğum paraları. Onaltı bin florin kazandığımı belli-belirsiz hatırlıyorum. Ne var ki, üst üste üç uğursuz elde oniki bin florinim gitmişti.

Kalan dört bini *Passe*'a koydum. Şimdi korkmuyordum artık; düşünmeden, makine adam gibi bekliyordum.

Gene kazandım. Ardından, dört el daha kazandım arka arkaya. Binlikler kazandığımı hatırlıyorum yalnız. Bir de, sürekli üstüne oynadığım 12 numaranın sık sık çıktığını hatırlıyorum.

Numaranın düzenli bir şekilde çıktığını fark ettim. Üç, dört el üst üste çıkıyor, iki el ara veriyor; sonra gene üç, dört el çıkıyordu... Böyle rastlantılar arada-bir olur. Elde kalem, durmadan hesaplar yapan profesyonel kumarbazları bile şaşırtır

bu durum. Kaderin garip cilvelerinden biridir bu!

Oyuna oturalı yarım saati geçmişti sanırım. Başkrupye yanıma geldi. Otuzbin florin kazandığımı, bunun kasanın en üst ödeme gücü olduğunu, kasanın ertesi sabaha kadar kapatılacağını söyledi.

Altınları ceplerime doldurup, başka bir salona, başka bir masaya geçtim. O kalabalık da peşimden geliyordu. Bana hemen bir yer buldular. Gene rastgele, saymadan oynuyordum. Beni koruyan şeyin ne olduğunu bilmiyordum!

Gene arada-bir, kafamdan birtakım hesaplar gelip geçiyordu. O zaman, birtakım sayılara bağlanıyor, sonra gene rastgele oynuyordum. Çok dalgın olmalıydım. Çünkü, krupyeler birkaç kez oyunumu düzeltmişlerdi.

Bağışlanmaz yanlışlar yapıyordum. Şakaklarım terden sırılsıklam olmuştu, ellerim titriyordu. Lehlilerden birkaçı bana da yardım etmek istediler ama, ben kimseyi dinlemiyordum. Talihim iyi gidiyordu daha!

Çevremde birden gürültüler, kahkahalar yükseldi.

- Bravo! Bravo! diye bağıranlar.

Alkış tutanlar bile vardı. Burada da otuzbin florin kazanmıştım. Kasayı ertesi güne kadar kapadılar.

Sağ yanımda biri kulağıma fısıldıyordu:

- "Gidin! yeter artık, gidin buradan!"

Frankfurt'lu bir Yahudi'ydi bunu söyleyen. Oyun boyunca yanımdan ayrılmamıştı. Ara-sıra yardım da etmişti sanırım.

Başka bir ses de sol kulağıma fısıldadı:

-"N'olur, gidin!.."

Yan gözle baktım. Sade giyimli, yirmibeş-otuz yaşlarında

bir kadındı bu. Bitkin, solgun yüzünden bir zamanlar çok güzel olduğu belliydi. O sırada, masadaki banknotları, altınları ceplerime dolduruyordum. Son elli altınlık desteyi alıp hiç kimseye belli etmeden bu kadının eline sıkıştırdım. Bunu içtenlikle yapmıştım. Kadının zayıf, ince parmaklarının minnetle elime sıkışını hiç unutamıyorum. Bir an içinde olup bitmişti bunlar.

Bütün paralarımı toplayıp hemen *trente et quarante'a* geçtim.

*

* *

Trente et quarante kalbur-üstü takımının oyunudur. Rulet yoktur bu oyunda, kağıtla oynanır. Burada, kasa bir elde yüz bin talere kadar ödeme yapabilir. Gene en çok dörtbin florin sürülebilir.

Bu oyunu hiç bilmiyordum, paranın nasıl sürüleceğinden bile haberim yoktu. Yalnız, burada da kırmızı ile siyah olduğunu, onlara para konulabileceğine söylemişlerdi. Bu iki renge dadandım.

Garda kim var, kim yok, hepsi masanın çevresine toplanmıştı. Oyun boyunca iki kez bile Polina'yı düşünüp düşünmediğimi hatırlamıyorum. Kendimi para kazanma hırsına kaptırmış, önümdeki banknotları çoğaltmaktan başka bir şey düşünemez olmuştum.

Gerçekten talihim bu yola itiyordu beni. Tam o sırada anlaşılmaz bir şey oldu. Aslında, çok görülür bu tür şeyler. Sözgelimi, talihiniz kırmızıya bağlanır; on, onbeş kez kırmızı çıkar art arda. Geçen hafta, birine bir oturuşta tam yirmiiki kez arka arkaya kırmızı çıktığını duymuştum. Rulette bile

olmayacak şeydi bu, herkes şaşıyordu buna.

Böyle durumlarda onuncu elden sonra kimse kırmızıya oynamaya cesaret edemez artık. Büyük kumarbazlar o durumda siyaha da oynamazlar. Tecrübeli her oyuncu "rastlantının cilvesi" nedir, çok iyi bilir. Sözgelimi, onaltı el kırmızı çıktıktan sonra onyedinci elde siyah çıkacağı yüzde-yüzmüş gibi gelir insana. Tecrübesiz oyuncular işte bu durumda hemen siyaha atılır, her zaman sürdükleri paranın iki , üç katını koyar, sonuçta da dehşetli kaybederler.

Kırmızının tam yedi kez çıktığını bildiğim halde, anlaşılmaz bir inatla, peşini bırakmıyordum. Bunun böyle olmasında gururumun büyük payı olduğu kesindi. Tehlikeye çılgınca atılmakla seyircileri şaşırtmak istiyordum. Hem de -ah, ne anlaşılmaz bir duyguydu o- bugünkü gibi hatırlıyorum, gururum tehlikenin üzerine gitmeye zorluyordu beni. Belki de insan ruhu, duyguların art arda böyle çeşitlenmesine birtürlü doyamıyor, bitkin düşünceye kadar yeni yeni duygulara kapılıyordu.

Bir elden ellibin florin sürmek mümkün olsaydı, hiç duraksamadan sürerdim. Yalan söylemiyorum. Çevremdekiler yaptığımın delilik olduğunu kırmızının tam ondört kez art arda çıktığını bağın bağıra söylüyorlardı.

Kulağımın dibinde bir ses duydum:

- "*Monsieur a gagne deja cent mille florins.*" (x)

Birden ayıldım. Nasıl? O zamana kadar yüzbin florin kazanmıştım demek! Daha fazlasını ne yapacaktım sanki? Banknotları kapar gibi toparlayıp ceplerine doldurdum. Altınları da saymadan atmıştım cebime.

*

* *

Gar binasından koşa koşa çıktım. Salonlardan geçerken, ceplerimdeki ağırlıklardan tökezler gibi yürüyüşüme gülenler vardı.O sırada üzerimde sekiz kilo kadar altın vardı sanırım.

Bana doğru birkaç el uzandı. Avuç avuç para dağıtıyordum onlara. Kapıda iki Yahudi durdurdu beni.

- "Yüreklisiniz!" dediler. "Çok yüreklisiniz! Ama, yarın kalkar kalkmaz gidin buradan; yoksa, kazandıklarınızın tümünü verebilirsiniz."

Onları dinlemiyordum bile. Kestaneli yol karanlıktı; göz gözü görmüyordu. Otel beşyüz metre kadar ötedeydi. Çocukken bile hırsızdan, hayduttan korkmamıştım. Şimdi de düşünmüyordum böyle bir şeyi.

(X) "Beyefendi şimdiye dek yüzbin florin kazandı."

Aslında, otele dönerken hiçbir şey düşünmüyordum. Kafamın içi bomboştu. Yalnız, içimi müthiş bir haz doldurmuştu. Başarımın sonucu bir haz mıydı bu; yoksa, zafer, ya da büyüklük hazzı mıydı, bilmiyordum.

Arada-bir Polina geliyordu gözümün önüne. Onun yanına gittiğimi, birazdan kavuşacağımızı, ona herşeyi anlatıp, kazandığım paraları göstereceğimi düşünüyordum. Biraz önce, onun bana anlattıklarını, gara niçin gittiğimi belli-belirsiz hatırlıyordum. Topu topu bir buçuk saat önceki o duyguları, yepyeni bir hayata başlayacağımız için, çok uzaklarda kalmış, bir daha sözünü etmeyeceğimiz, hatırlamayacağımız şeylermiş gibi geliyordu.

Birden, içimi müthiş bir korku sardı: "Yolun sonuna

gelmişken, ya biri üzerime saldırıp beni soyarsa, öldürürse?"

Her adımda bir kat daha büyüyordu bu korkum. Koşmaya başladım. Sonunda, yol bitti. Karşımda, birden, ışıl ışıl yanan otelimizi görünce rahat bir soluk aldım. Tanrı'ya şükür, evime gelmiştim!

Merdivenleri üçer, beşer atlayarak çıktım benim kata. Kapıyı heyecanla açtım...

Polina oradaydı. Kollarını göğsüne kavuşturmuş, yanan mumun önünde oturuyordu. Şaşkın şaşkın süzdü beni. O sırada pek tuhaf bir görünüşüm vardı sanırım! Karşısında durup paraları masanın üzerine yığmaya başladım.

XV

Hatırladığıma göre, gözlerini hiç kırpmadan yüzüme bakıyordu. Son desteyi de masanın üzerine fırlattım.

- "İkiyüz bin frank kazandım!" diye bağırdım.

Kağıt para, altın yığını bütün masanın üstünü kaplamıştı. Gözlerimi ayıramıyordum onlardan. Polina'yı unutabildiğim dadikalar oluyordu. Kah kağıt yığınlarını toplayıp sıralıyor, kah altınları küme halinde yığıyordum. Odanın içinde hızlı hızlı bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor, sonra yeniden masaya yaklaşıyor, paraları yeniden saymaya başlıyordum.

Birden kendime geldim. Kapıya fırladım, anahtarı iki kez çevirip kilitledim. Sonra küçük bavulun önünde düşünceye daldım.

Sanki Polina'yı ancak o sırada hatırlamışım gibi birden ona doğru döndüm:

- "Yarına kadar bu çantaya mı koysak acaba?" dedim.

Gözlerini benden ayırmadan aynı durumda hep oturuyordu. Anlaşılmaz bir hal vardı yüzünde; hiç hoşuma gitmemişti. Yüzünün nefret belirttiğini söylersem yalan olmaz.

Hemen yanına gittim.

- "Polina," dedim. "işte yirmibeş bin florin; ellibin franktan çok eder... Yarın o adamın suratına çarparsın!"

Hiçbir karşılık vermedi.

- "İsterseniz, yarın erkenden ben kendim götürürüm, olur mu?" diye sordum.

Birden gülümsedi. Uzun bir süre gülümsedi.

Şaşkınlık içinde, üzgün üzgün bakıyordum ona. Bu gülüşü ona aşkımdan söz ettiğim zamanlardaki alaylı gülüşünün aynıydı. Sonra durdu. Kaşlarını çatarak yan yana baktı bana.

Küçümser bir tavırla konuştu:

- "Sizin paranızı alamam."

- "Nasıl? Ne demek o?" diye bağırdım. Neden ama, Polina?"

- "Karşılıksız olarak para almam."

- "Bir dost olarak veriyorum bunu ben sana." dedim. "Karşılık beklemeden canımı bile veririm."

İçimi okumak istermiş gibi, gözlerimin içine dik dik bakıyordu.

Bir süre sonra gene gülümsedi.

- "Çok veriyorsunuz." dedi. "Degrieux'nün sevgilisi ellibin frank etmez."

Canım sıkılmıştı.

- "Polina! diye bağırdım. "Neden böyle konuşuyorsun benimle! Degrieux değilim ben!"

- "Nefret ediyorum sizden!" dedi. "Evet... evet! Degrieux kadar bile sevmiyorum sizi!"

Gözleri alev alev yanıyordu. Elleriyle yüzünü kapadı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Yanına koştum. Ben yokken ona bir şeyler olmuştu, anladım. Aklı başında değildi sanki.

Hıçkırıklar arasında: "Satın al beni!" diyordu. "İster misin?.. İster misin? Degrieux gibi, ellibin franga?"

Önünde diz çöktüm, kollarımla sardım onu; ellerini, ayaklarını öpmeye başladım.

Bunalım geçiriyordu. Ellerini omzuma koyup uzun uzun baktı bana; yüzümden bir şeyler okumak ister gibiydi. Söylediklerimi dinliyordu ama, ne dediğimi, sanırım, anlayamıyordu bile. Yüzünde bir kaygı, düşünceli bir hal vardı.

Korkuyordum ondan, aklını oynatacakmış gibi geliyordu bana. Birden beni kendine doğru çekiyor, sonra ansızın itiyordu. Yüzünü gene o karamsar dalgınlık kaplıyor, dik dik gözlerimin içine bakmaya başlıyordu.

Birden, kollarını boynuma doladı.

- "Beni gerçekten seviyor musun?" diye sordu. "Seviyorsun değil mi? Hem sen... hem sen Baron'la düello etmeye de kalkışmıştın benim için!"

Sonra birden, sanki aklına çok gülünç, çok hoş bir şey gelmiş gibi, kahkahalarla gülmeye başladı. Hem ağlıyor, hem gülüyordu.

Ne yapmalıydım? Sıtmaya tutulmuş gibiydim. Bana bir şeyler söylüyordu ama, hemen hemen hiç bir şey anlayamadım. Çocukça bir gevezelikle, çabuk çabuk bir şeyler anlatmaya çalışıyordu, kahkahadan anlatamıyordu. Bu kahkahalar de beni çok korkutuyordu ya.

- "Evet, evet, dostumsun benim, dostum! Sırdaşımsın benim!" diye mırıldanıyordu.

Sonra ellerini gene omuzlarıma koyup uzun uzun gözlerimin içine baktı.

- "Beni seviyorsun...seviyorsun...Hep seveceksin değil mi?"

Gözlerimi ondan ayırmıyordum. Onu hiç böyle sevgi, şefkat dolu görmemiştim. Kuşkusuz, sayıklıyor olmalıydı...Ateşli bakışlarını görünce gene sıntmaya başlıyordu.

Bir ara, durup dururken, söze Astley'e getirdi. Aslında sık sık söz ederdi ondan; özellikle bana bir şeyi açıklamak için kendini zorlarken.

Ne dediğini tam olarak anlayamıyordum. Sanırım, alay bile ediyordu onunla. İngiliz'in kendini beklediğini, belki şu sırada pencerenin dibinde dikildiğini söyleyip duruyordu.

- "Evet, evet, pencerenin altında. Aç pencereyi de bak.

Oradadır, orada!"

Pencereye doğru itiyordu beni. Gidecekmişim gibi yapınca da kahkahalarla gülüyor, yanına gidince boynuma sarılıyordu. Kafasında bir kaygı vardı.

- "Gidecek miyiz? Gerçekten, yarın gideceğiz değil mi? diyordu. "Hadi..." Durdu, bir düşünceye daldı. "Ne dersin, yolda yetişir miyiz. Büyükanne'ye? Belki, Berlin'de yetişiriz, diye düşünüyorum. Bizi karşısında görünce ne der acaba? Bu konuda ne düşünüyorsun? Ya Astley? Schlangenberg'den kendini atmaz o, değil mi, ne dersin?" Kahkahayla güldü. "Dinle bak: Gelecek yaz o nereye gidecek biliyor musun? Bilimsel araştırmalar yapmak üzere Kuzey Kutbu'na gidecekmiş! Beni de çağırıyor... hah-hah-ha! Avrupalılar olmadan biz Ruslar hiçbir şey yapamazmışız. Öyle diyor... Ama, iyi yüreklidir! General'i de hoşgörüyor. Diyor ki, Blanche... tutku, şey yani... aman canım!" Ne söyleyeceğini şaşırmıştı. "Bilmiyorum, bilmiyorum. Zavallıdır onlar, çok acıyorum, Büyükanne'ye de... Dinle, dinle... Degrieux'yü öldürmek kim, sen kim! Sahi, öldürebilir misin onu? Ah, aptal! Degrieux'yle seni karşı karşıya getirir miyim sanıyorsun?" Birden gülümsedi. "Baron'u bile öldüremezsin sen. O gün Baron'un karşısında öylesine gülünçtün ki! Sıraya oturmuş, sizi seyrediyordum. Seni ona gönderdiğimde ayaklarım sanki gerisin geri gidiyordu." Gene gülmeye başlamıştı. "Arkandan nasıl gülüyordum, nasıl!"

Birden kollarını boynuma dolayıp öptü beni. Yanağını yanağıma dayamıştı. O sırada artık ne birşey düşünebiliyordum, ne de duyabiliyordum. Başım dönüyordu...

*

* *

Kendime geldiğimde saat sabahın yedisiydi sanırım. Odaya güneş dolmuştu.

Polina yanımda oturuyor, olanları hatırlamaya çalışıyormuş gibi çevresine bakınıyordu. O da yeni uyanmıştı. Gözlerini masanın üzerindeki paralardan ayıramıyordu.

Başım kazan gibiydi. Şakaklarım zonkluyordu.

Ellerini tutmak istedim, birden itti beni. Kanepeden yere atladı. Dışarıda sıkıntılı bir hava vardı. Sabaha karşı yağmur yağmış olmalıydı.

Polina camı açtı, dirseklerini pervaza dayayıp dışarısını seyre daldı. İki üç dakika öylece seyretti. Hiç dönüp bana bakmıyor söylediklerimi dinlemiyordu.

Dehşet içinde, bu işin sonunun nereye varacağını düşünüyordum.

Birden, pencereden çekildi, masaya yaklaştı. Yüzüme sonsuz bir nefretle bakıyordu. Öfkeden dudakları titriyordu.

- "Hadi, ver bakalım benim ellibin frangımı!" dedi.

- "Polina, gene mi, gene mi?" diye bağırdım.

- "Vaz mı geçtin yoksa? Hah-hah-ha! Paracıklarına kıyamıyor musun yoksa?"

Gece sayıp ayırdığım yirmibeşbin florin masanın üzerinde duruyordu. Alıp verdim ona.

Parayı elinde tutarken bana nefretle bakıyordu.

- "Bunların hepsi benim, değil mi?" dedi. "Öyle değil mi, ha? Öyle mi?"

- "Evet, onlar senindi zaten." dedim.

- "Al öyleyse ellibin frangını!" dedi.

Paraları birden yüzüme doğru fırlatıp attı. Banknot destesi yüzüme çarpıp yere düştü, dağıldı. Polina da, odadan dışarı fırladı.

*

* *

Geçici deliliklerin aslını pek bilmem ama, o sırada, Polina'nın aklının başında olmadığından hiç kuşkum yoktu. Aradan bir ay geçti, gene iyileşemedi ya.

Peki ama, bu tutumunun, özellikle o davranışının kökeni neydi? Benliği mi incinmişti acaba? Yatak odama gelecek kadar alçaldığını mı düşünmüştü? Yoksa, bana verdiği bu mutluluğu ona-buna anlatırım mı sandı? Kendisine ellibin frank verip Degrieux gibi ben de başımdan savdım mı sandı acaba? Bunun hiç de böyle olmadığını bütün içtenliğimle söyleyebilirdim.

Bu işte en büyük pay Polina'nın aşırı benliğiydi sanıyorum. Bu benlik duygusu, bana inanmaması, küçük görmesi için kışkırtıyordu onu. Yalnız, o farkında değildi bunun. Degrieux'den alamadığı hıncını benden çıkarıyordu.

Aslında bukadar suçlu değildim ben. Belki de, onun ruhsal dengesizliğini bildiğim halde bilmiyormuşum gibi davranmamı bağışlayamıyordu. Bunun doğru olduğunu kabul etsek bile, önceki davranışına ne demeli peki? Degrieux'nün mektubuyla odama gelirken ne yaptığını, ne ettiğini bilmeyecek derecede hasta mıydı? Herşeyi biliyordu sanırım.

Kağıt paralarımla altınlarımı çabucak yatağın altına koyarak üstünü kapattım. Polina'dan on dakika kadar sonra ben de çıktım odadan. Odasına gittiğinden kuşkum yoktu. Yavaşça, dadısına gidip küçükhanımın nasıl olduğunu soracaktım.

Kadıncağız da bana geliyormuş Merdivende karşılaştık. Küçükhanımın gelmediğini, merak ettiğini, nerede olabileceğini öğrenmek için bana geldiğini söyledi. Birden donakaldım.

- "Şimdi, on dakika kadar önce çıktı benim odadan. Nereye gitmiş olabilir acaba?" dedim.

Sitem dolu bir bakışla süzdü beni.

*

* *

Otelde olayı duymayan kalmamıştı. Kapıcıların, başgarsonların odalarında, genç hanımın, sabahın 6'sında, şakır-şakır yağan yağmura aldırmadan, otelden fırladığından, İngiltere Oteli'ne koştuğundan başka bir şey konuşulmuyordu. Kimi sözlerden, dokundurmalardan Polina'nın geceyi benim odamda geçirdiğini bilenler olduğunu anladım.

Aslında, General ailesi dillere düşmüştü: Dün General'in aklını kaçırdığını, hüngür-hüngür ağladığını söylüyorlardı. Blanche De Cominges'le evlenmesine engel olmak için Rusya'dan buralara kadar gelen Büyükanne'nin General'in annesi olduğunu, sözünü dinlemeyip evlenirse onu mirasından yoksun bırakacağını anlatıyorlar, General'in, annesinin sözünü dinlemeyip o kadınla evlenmekte diremesi üzerine, Kontes'in kızıp varını-yoğunu rulete yatırdığını söylüyorlardı. Başgarson "*Diese Russen*!"(x) diye öfkeyle homurdanıyor, bir yandan da başım sallıyordu. Öteki uşaklar gülüyorlardı.

Başgarson hesabımı çıkarıyordu. Geceki başarımı herkes duymuştu. Beni ilk kutlayan benim kata bakan garson Karl oldu. Ama, onlarla uğraşacak durumda değildim. İngiltere Oteli'ne koştum.

Daha erkendi; Astley kimseyi kabul etmiyordu. Benim geldiğimi duyunca koridora çıktı. Karşımda durdu, donuk bakışlarını gözlerime dikti, söyleyeceklerimi beklemeye başladı. Polina'yı sordum.

Soğuk bakışlarını gözlerimden ayırmadan: "Hasta!" dedi.

- "Gerçekten yanınızda mı?"

- "Elbet, bende."

- "İyi ama, siz nasıl... Onun yanınızda mı alıkoymak niyetindesiniz?"

- "Evet, öyle."

- "Bay Astley, rezalet olur bu!" dedim. "Böyle bir şey yapamazsınız. Belki farkında değilsiniz ama, çok hasta o."

- "Farkındayım elbette." dedi. "Onun hasta olduğunu ben de söyledim ya size demin. Hasta olmasaydı geceyi odanızda geçirmezdi."

- "Bunu da biliyorsunuz, demek?"

- "Biliyorum. Dün gece buraya geliyordu. Onu bir akrabamın yanına götürecektim. Hasta olduğu için, yanılmış, size gelmiş."

(X) "Ah, şu Ruslar!"

- "Kendinizi ne güzel tanıttınız! Kutlanm sizi, Bay Astley. Aklıma gelmişken bir şey sorayım size: Dün gece benim pencerenin altında mı beklediniz? Polina ikide-bir pencereyi açıp, orada olup olmadığınıza bakmam için zorluyor, sonra da kahkahalarla gülüyordu."

- "Sahi mi? Hayır, pencerenizin altında değildim. Koridorda bekliyordum. Or'da-bur'da oyalanıyordum." dedi.

- "Onu tedavi ettirmek gerekiyor, Bay Astley. "dedim.

- "A, doktor çağırdım elbette." dedi. "Ama, Polina ölürse senden soracağım bunun hesabını."

Şaşırmıştım.

- "Ne demek istiyorsunuz, Bay Astley?"

- "Dün gece ikiyüzbin taler kazandığınız doğru mu?" diye sordu.

- "Topu-topu yüzbin florin kazandım."

- "Gördünüz mü işte! Hemen bu sabah Paris'e gidin öyleyse."

- "Neden?"

- "Çünkü, ceplerinde para olan bütün Ruslar Paris'e giderler.

Astley kitaptan okuyormuş gibi söylemişti bunları.

- "Yazın bu günlerinde Paris'te ne işim var benim!" dedim. "Polina'yı seviyorum ben, Bay Astley! Siz de biliyorsunuz bunu,"

- "Öyle mi?" dedi. "Bense bunun tam tersi sanıyordum. Hem, burada kalırsanız kumara verirsiniz bütün paranızı. Paris'e gidecek paranız bile kalmaz sonra. Hadi, gülegüle. Bugün hemen Paris'e gideceğinizden kuşkum yok."

- "Peki... Hoşçakalın; ama, Paris'e gitmeyeceğim. Bizimkilerin durumunu hiç düşünmüyor musunuz, Bay Astley? Kısacası, General... şimdi de Polina'nın bu yaptığı... kente yayılır hemen bunlar."

- "Evet, bütün kent duyacak. Ama, General'in umurunda bile değil. Kendi dertleri ona yetiyor da artıyor. Hem, Polina'nın canı istediği yerde oturmaya hakkı var. Bu ailenin de ailelikle ilgisi kalmadı aslında.

*

* *

Hem yolda gidiyor, hem de içimden alay ediyordum şu İngiliz'le. Benim Paris'e gideceğimden nasıl bu kadar emin olabiliyordu!

Yemin ederim ki Polina'ya gerçekten acıyordum. Ama, çok tuhaf bir yanı vardı bu işin: Oyun oynamaya, avuç dolusu paraları önüme yığmaya başlarken aşkım ikinciliğe itilmişti sanki.

Bunu şimdi söylüyorum elbette. O zaman farkına varmamıştım. Yoksa, ben bir kumarbaz mıydım gerçekten? Gerçekten... böylesine anlaşılmaz bir aşkla mı seviyordum Polina'yı?

Hayır, Tanrı biliyor ya, onu onu hala seviyorum.

Astley'den ayrılmış, otele dönerken kendimi suçluyor, çok acı ekiyordum. Ama.. ama, tam o sırada başımdan anlaşılmaz, saçma bir olay geçti.

*

* *

Acele acele, General'e gidiyordum. Tam dairesine yaklaşmıştım ki bir kapı açıldı, biri seslendi bana: Bn. De Cominges'di bu. Kızının isteği üzerine çağırıyordu beni. Blanche'ın dairesine girdim.

İki odalı küçük bir daireydi bu. Yatak odasından Blanche'ın kahkahaları geliyordu. Yataktan yeni kalkmıştı.

- "*A, c'est lui! Vienisdonc, bete*! Doğru mu, *que tu as gagne une montagne d'or et d'argent?.. J'aimerais mieux l'or.*" (X)

(X) "A, kim gelmiş! Gel bakalım, budala! Altından, gümüşten bir dağ kazanmışsın... Altın daha iyi bence."

- "Kazandım." dedim.

- "Nekadar?"

- "Yüzbin florin."

- "*Bibi, comme t'u es bete*!" (Ah, cicim! Ne aptalsın!? Girsene içeri, söylediklerini duymuyorum. *Nouns ferons bombance, n'estce pas*?" (Para yiyeceğiz, değil mi?)

Odasına girdim. Pembe atlas yorganın altında dönüp duruyordu. Esmer, gürbüz, ancak rüyalarda görülebilecek kadar güzel omuzları yorganın dışındaydı. Teninin rengine çok yakışan bembeyaz patisten yapılmış dantelli geceliği göğüslerini yarım-yamalak örtüyordu.

Beni görünce kahkahalarla gülmeye başladı. Gülüşü, hep neşeli, hatta bazan içten olurdu.

- "*Mon fils, as-tu du coeur?*" (Yürekli misin, yavrum?)

Conneille'den bir cümleyle: Tout autre... (Babamdan başkası...) diye başladım ama, sözümü kesti.

- "Bak," diye cıvıldadı, "ilkin çoraplarımı bul, giyinmeme yardım et. İkinci iş olarak da *si tu n'est pas trop bete, je te prends a Paris*, (aptallık etmezsen seni Paris'e götüreceğim.) Haberin var mı, ben hemen gidiyorum."

- "Hemen mi?"

- "Yarım saat sonra."

Gerçekten, bütün eşyası toplanmıştı. Bavulları, şusu -busu hazırdı. Kahvesi çoktandır gelmiş bekliyordu.

- "*Eh bien,tu verras Paris*, (Evet ya, Paris'i göreceksin) *istersen. Dis done qu'est ce que c'est qu'un outchitel? Tu etais bien bete, quand to etais outchitee*! (Uçitel ne demektir, söyler misin bana? Uçitelken pek budala bir şeydin.)

Gerçekten güzel, esmer, küçücük, biçimli bacaklarını uzattı bana. Ayağı, iskarpininin içinde küçük görünsün diye sıkıştırılmış, biçimi bozulmuştu.

Gülümsedim, uzattığı ayağına çorabı giydirmeye başladım. O ayakta oturmuş, cıvıldayıp duruyordu.

- "*Eh bien, que feras-tu, si je te prends avec?* (E, seni de götürürsem ne yaparsın?) diye sordu. Sonra: "*Je veux cinquante mille francs* (Ellibin frank isterim) dedi. "Parayı Frankfurt'ta verirsin bana. *Nous allons a Paris.* (Paris'e gidiyoruz.) "Bir arada yaşarız orada. *Et je te ferai voir des estoiles en plein jour.* (Güpegündüz yıldızlar gördürteceğim sana. Ömründe görmediğin kadar güzel kadınlar göreceksin. Bak dinle..."

- "Dur bir dakika! sana elli bin frank verirsem bana ne kalır?"

- "*Et cent cinquante mille francs,* (Ya o yüzelli bin frank) unuttun mu? Seninle aynı evde iki ay kalmayı da kabul ediyorum, *que sais-je!* (Ne bileyim, işte!) Bu yüzelli bin frangı

iki ayda yer bitiririz. Görüyorsun ya, *je suis bonne enfant* (Ben iyi bir kızım.) Herşeyi önceden söylüyorum sana, *mais tu verras des etoiles. "ama, yıldızları göreceksin."*

- "Nasıl, hepsini iki ayda mı tüketeceğiz?" diye sordum.

- "Elbette!" dedi. "Ne o,korktun mu yoksa? Ah, *vil esclave!* (miskin köle!) Bu bir ayın senin bütün ömrüne bedel olduğunu biliyor musun? Bir ay... *et apres le deluge! Mais tu ne peux comprendre, va!* (ondan sonra tufan! Ama sen anlayamazsın ki) hadi, defol git, değmezsin buna! Ay, *que fais-tu?*" (ne yapıyorsun?)

Tam bu sırada, öteki ayağına çorap giydiriyordum. Dayanamadım, öptüm ayağını. Ayağını çekti, sivri tırnaklı ucuyla yüzüme vurmaya başladı. Sonra da kovdu beni.

Arkamdan: "*Eh bien mon outchitel, je t'attends, si tu veux* (Eh, istersen beklerim seni, öğretmenim.) Onbeş dakika sonra gidiyorum!" diye bağırıyordu.

Odama döndüğüm zaman sersem gibiydim. N'apayım! Polina'nın parayı yüzüme fırlatmasında, Astley'i bana üstün tutmasında hiçbir suçum yoktu benim.

Banknotlardan birkaçı hala yerlerdeydi; topladım.

Tam o sırada, kapı açıldı, içeri o güne kadar yüzüme bile bakmayan başgarson girdi.

Alt katta, Kont V'nin boşalttığı güzel daireye taşınmak isteyip istemediğimi sordu.

Durup düşündüm bir süre.

Sonra: "Hesabı getirin! diye bağırdım. "Hemen, on dakiki sonra gidiyorum..."

"Paris'eyse, Paris'e!" diye düşünüyordum. "Demek ki alın yazım böyleymiş!"

*

* *

Gerçekten de, onbeş dakika sonra, üçümüz -ben, Blanche, annesi- bir aile vagonunda oturuyorduk.

Blanche, bana bakarak, katılırcasına gülüyordu. Annesi de ona katılıyordu.

Ben, onlar kadar neşeli olamıyordum. Hayatın ikiye bölünüyordu. Yalnız, dünden beri, son kozumu oynamaya da alışmıştım artık.

Paraların başımı döndürdüğü doğruydu belki. *Peut-etre, je ne demandais pas mienx (x).* Bütün bunlar bana, bir dekor değişimiymiş gibi geliyordu.

"Ama, bir ay sonra burada olacağım gene, işte o zaman... o zaman kozumuzu paylaşacağız, Bay Astley!" diye düşünüyordum.

Evet, şu budala Blanche'la kahkahalar atıyordum ama, içim üzüntü doluydu.

Blanche birden kesti gülmeyi. Bana sitem etmeye başladı.

(X) "Belki asıl istediğin de buydu."

- "N'oluyor sana? Amma da aptalsın ha! Çok aptalsın sen!" diyordu. "Elbette ikiyüz bin frangın altından girip üstünden çıkacağız. Ama, buna karşılık, *mais tu seras heureux, comme un petit roi. (x)* Kravatlarını kendi ellerimle bağlayacağım. Hortense'a tanıtılacaksın. Paramız bitince gene buraya gelirsin, yüklüce bir banko daha kaldırırsın. Yahudiler ne dediler sana? Bu iş yüreklilik ister. Sende bol bol var bu yüreklilik. Hiç tasa

etme. Paris'e para taşır durursun bana. *quant a moi, je veux cinquante mille francs de rente et alors... (xx)*

(x) "Ama, küçük bir kral kadar mutlu olacaksın."

(xx) "Bana gelince, ellibin franklık bir gelir istiyorum; o zaman..."

XVI

PARİS için ne söyleyeyim. Bütün bunlar çılgınlıktan, delilikten başka birşey değildi. Paris'te, topu topu üç hafta kaldım. Bu süre içinde benim yüzbin frangım suyunu çekmişti. Yalnız "yüzbin frank" diyorum, çünkü öteki yüzbini Blanche'a vermiştim. Bunun ellibinini Frankfurt'ta para olarak, kalan ellibinini de üç gün sonra Paris'te borç senedi imzalayarak vermiştim. Bir hafta sonra bu senedi paraya çevirmemi istemişti.

- "*Et les cent mille francs, qui nous restent, tu les mangeras avec moi, mon butchitel.*" (x) diyordu. Bana hep "öğretmen" derdi.

Şu Blanche kadar cimri, pinti biri daha yoktu dünyada. Ama, bu kural yalnız kendi parası söz konusu olduğunda geçerliydi. Benim binliklere gelince,.. iş değişiyordu.

- "Paris'in kibarlar çevresinde bir yer edinmem için para gerekliydi bana. Artık amacıma ulaştım. Yerim sağlam; uzun süre kimse dokunamaz bana." diyordu.

Aslında, o yüzbin frangı hiç göremedim ben. Çünkü para hep onda duruyordu. Her gün cüzdanıma bakıyor, bu yüzden de cüzdanımda yüz franktan çok para bulunmuyordu.

Arada-bir son derece saf bir tavırla: "Parayı ne yapacaksın?" diye soruyordu.

Karşı çıkmıyordum ben de.

(x) "Kalan yüzbin frangı da benimle birlikte yiyeceksin, öğretmenim

Ama kendisi benim paramla güzel bir daire döşedi. Yeni

evini bana gezdirirken şöyle diyordu:

- "Görüyorsun ya, hesabını bilen biri azıcık bir parayla neler başarabiliyor!"

Oysa, "azıcık bir para" dediği ellibin franktı. Öteki ellibinle de bir kupa araba, atlar aldı. Ayrıca, iki balo, daha doğrusu akşam yemeği verdik. Konuklar arasında Hortense, Lisette, Cleopatre gibi, her yönüyle çevreyi etkileyebilecek kadar güzel kadınlar da vardı.

Bu iki yemekte de budala, bir evsahibi durumuna girmiştim. sonradan görme, kafasız, bilgisizlikte, densizlikte eşi görülmemiş birtakım tüccarları, küçük rütbeli subayları, birkaç yazar bozuntusunu, son modaya göre frak giymiş, krem rengi eldiven takmış, kurulmakta bizim Petersburg'dakileri bile gölgede bırakan gazetecileri karşılamak, ağırlamak gibi görevler verilmişti bana. Benimle alay etmeye bile yeltendiler.

Bense, bol bol şampanya içtim, gidip arka odada yattım. Tiksiniyordum bütün bu olanlardan. Benden söz açılınca Blanche şöyle diyordu:

- "*C'est un outchitel, il a gagne deux cent mille francs. (x)* Ama, ben olmasaydım, bu parayı ne yapacağını bilemezdi. Sonra gene öğretmenliğe dönecek. Öğretmen arayan bir yer var mı? Adamcağız için birşeyler yapmamız gerekiyor."

Üzüntüden, can sıkıntısından sık sık şampanya içiyordum. Bir tek kuruşun bile üzerine titreyen basit, çıkarcı bir ortama girmiştim.

İlk iki hafta Blanche benden hiç hoşlanmadı, biliyordum bunu. Evet, beni her gün, şık giyindiriyordu.

Hiç aldırış etmiyordum buna. Can sıkıntısından her gün Çiçek Şatosu'na gidiyor, iyice sarhoş olana kadar içiyordum. Orada, çok kötü oynadıkları kankan dansını bile öğrendim, adım zamanla "kankan ustası"na çıktı.

(x) "Öğretmendir o. İkiyüzbin frank kazandı."

Blanche, sonunda, anlayabildi beni. Önceleri, benim için ilginç bir sanıya saplanmıştı. Sanıyordu ki ben her gün, elimde kağıt-kalem, peşinde dolaşacağım; nekadar para harcadığını, nekadar çaldığını ya da daha nekadar harcayacağını, çalacağını hesaplayacağım. On frank için bile onunla kavga edeceğime emindi. Saldırı olasılığına karşı savunma önlemlerini alıyordu.

Benden böyle bir saldırı görmeyince bu kez kendisi itiraza başladı. Kimi vakit, heyecanla, bana saldırıyordu. Hiçbir şeye aldırış etmediğimi görünce de şaşırıp kalıyordu.

Başlangıçta benim "ahmak" olduğumu hatırlayınca saldırısını uzatmıyor, hemen kesiyordu.

"Aptalın biri!" Gözünü açmanın ne yararı olur sanki!.. diye düşündüğü apaçıktı.

Yanımdan ayrılıp odasına gidiyor, on dakika sonra yeniden geliyordu. Bu tutumunu genellikle, son derece yersiz, çılgınca harcamalara kalkıştığı zamanlar sürdürüyordu. Sözgelimi, atları, çiftine onaltı bin frank vererek, yenileriyle değiştirdiği zaman gene böyle davranırnıştı.

Yanıma sokulup: "Demek, danlmıyorsun bana, *bibi (x)*, öyle değil mi?" dedi.

Elimle ittim onu.

- "Haayıır!.. Ra-hat bı-rak be-ni!"

Bu durum ona öylesine ilginç gelmiş olmalıydı ki, gitmedi. Yanıma oturdu.

- "Bak, ne diyeceğim sana: Biraz pahalı gibi görünüyorsa da bu atlar bizim için düşeşti! Şimdi satmaya kalksak, su içinde yirmibin frank eder."

- "Tamam, tamam, haklısın! Hayvanlar çok güzel. Arabayla bol bol gezersin artık. Yalnız, bundan söz etme lütfen. Yetti

artık!"

- "Kızmıyorsun değil mi?"

(x) "Cicim."

- "Ne diye kızayım? Kendine gerekenleri almakla çok akıllılık ediyorsun. Kibarlar çevresindeki yerini hazırlayacak milyonları başka türlü biriktiremezsin, yoksa. Bizim yüzbin frank bu işin başlangıcı daha; denizdeki bir damla gibi."

Bağırıp çağıracağını sanıyordu. Böyle konuştuğumu görünce çok şaşırmış, aptallaşmıştı:

- "Demek sen... demek sen böylesin ha? *Mais tu as l'esprit pour comprendre. Sais-tu mon garson. (x)* dünyaya öğretmen değil de prens olarak gelmeliydin! Demek ki, paramızın tükenmesinden korkmuyorsun, değil mi?"

- " Keşke bir an önce bitse!"

-'"*Mais... sais-tu... mais dis donc,* (Ama... biliyor musun... peki ama, söylesene...) zengin misin yoksa? *Mais sait-tu,* paraya hiç değer vermiyorsun. *quest-ce que tu feras apres, dis donc?*" (Sonra ne yapacaksın?)

- "*Apres,* Hamburg'a gidip bir yüzbin frank daha kazanacağım."

- "*Qui, oui, c'est ça, c'est mangnifique!* (Evet, tamam, güzel!) kazanacağına, gene buraya döneceğine eminim. *Dis donc,* (sonunda kendini bana sevdireceksin sanırım) *Eh, bien,* böyle iyi olduğun için seni hep seveceğim ayrılana kadar, seni hiç aldatmayacağım. Biliyor musun, seni sevmiyorum ama, *parce que je crois que to n'es qu'un outchitel -quelque chose comme un laquais, n'est-ce pas?-* gene de bağlı kalıyorum sana. *Parce que je suis bonne fille.*" (Sanırım sen ancak bir öğretmensin, uşak gibi bir şey, öyle değil mi? Onun için sana bağlı kalıyorum, çünkü iyi bir kızım ben.)

- "Hadi or'dan! Hepsi yalan bunların! Geçen gün seni şu Albert'le, hani esmer subay var ya, onunla görmedim mi sanki?"

- "*Oh, oh! mais tu es...* " (A, a! Sen de amma...)

(x) "Herşeyi anlayacak kadar akıllısın. Sana bir şey söyleyeyim mi, oğlum."

- "Hadi, yalan bunlar, hepsi yalan! Kızdım mı sandın yoksa? Boş ver bunlara. *İl faut que jeunesse se passe.* (Gençliğini süreceksin elbette.) Benden önce onunla dost olduğuna, sevdiğine göre adamcağızı birden kovamazsın ya! Yalnız, şunu söyleyeyim sana:

Blanche hayranlıkla haykırdı:

- " Demek buna da kızmıyorsun! *Mais tu es un vrai philosophe, sais-tu? Un vrai philosople! Eh, bien, je t'aimerai, je t'aimerai, tu verras, tu seras content!* (A, sen tam filozofsun, biliyor musun? Tam filozof! Öyleyse, seveceğim seni, bak göreceksin, nasıl memnun olacaksın!)

*

* *

Gerçekten, o olaydan sonra bana bağlanmış gibiydi. Dostça bir yakınlık bile göstermeye başlamıştı.

Son on günümüz böyle geçti işte! Söz verdiği "yıldızları" görmedim ama, birtakım konularda sözünü tutmuştu. Üstelik, Hortense'la'da tanıştırdı beni. Çok ilginç bir kadındı bu. Aramızda ona Therese Philosophe diyorduk...

Neyse, bunların üzerinde pek durmayalım. Çeşnisi başka, ayrı bir öykünün konusu olabilir; buna karıştırmak istemiyorum. Önemli olan, bütün bunların bir an önce bitmesini istemek gibi bir duygu içinde olmamdı.

Yukarıda söylediğim gibi, yüzbin frangımız ancak bir ay dayanabilmişti. Buna şaşmıştım, doğrusu. Çünkü Blanche, en

azından seksenbin frankla kendine öteberi almıştı. Demek biz yirmibin frankla idare et işiz.

Son günlerde bana karşı gerçekten içten davranıyordu; daha doğrusu, kimi konularda yalan söylemiyordu. Nitekim yaptığı birçok borcunu bana yüklemediğini söyledi.

- " Sana fatura, senet gibi şeyler imzalatmadım hiç." diyordu. "Benim yerimde başka bir kadın olsaydı daha çok borçlanır, seni deliğe tıktırırdı. Seni nekadar sevdiğimi, ne iyi bir kadın olduğumu görüyorsun işte! Yalnız, şu başbelası düğün bana çok tuzluya mal olacak!"

Gerçekten de, düğün yaptık. Birlikte geçirdiğimiz bir aylık sürenin sonunda oldu bu. Elbette ki benim yüzbin franktan artabilen parayla yaptık.

Bu da herşeyin sonu oldu: Paranın bitmesiyle serüvenimiz de bitmişti. Bizim o bir ay sona ermiş, ben de resmen emekliye ayrılmıştım.

*

* *

Bu iş nasıl oldu, anlatayım:

Paris'e varışımızın haftasında General çıkageldi. Doğru Blanche'a geldi elbette. O günden sonra da hep bizimle kaldı. Aslında, burada bir yerlerde küçük bir dairesi de varmış.

Blanche onu sevinçle, kahkahalarla, çığlıklarla karşıladı; boynuna bile sarıldı. O günden sonra bir daha dizinin dibinden ayrılmadı. Her yere götürüyordu onu. Bulvardaki gezintilerde, tiyatroda, araba gezintilerinde, tanıdıklarını görmeye gidişlerde hep yanında götürüyordu.

General'in gösterişli, kibar davranışları, oldukça uzun boylu oluşu, kırlaşmış bıyığı, boyalı favorileri -bir za anlar mızraklı süva iymiş- pörsümüş ama, gene de güzel sayılabilen yüzü ile yanında görünmesi işine yarıyordu Blanche'ın. Adamın davranışları pek kibardı, gerçekten. Frak da çok yakışıyordu ona. Pa is'e geldikten sonra nişanlarını da takmaya başla ıştı.

Böyle bir erkekle bulvarda dolaşmak Blanche'ın ekmeğine yağ sürüyordu.

Temiz yürekli ama, kafası hiç çalışmayan bir adamdı General. Yaşantısından memnundu. Paris'e gelirken böyle karşılanacağını aklının ucundan bile geçirmiyordu besbelli. Blanche bağırıp çağıracak, belki de kovacak sanıyordu. Oysa, sevinç çığlıklarıyla karşılaşınca aptala dönmüştü. Bir ay kendine gelemedi. Ayrıldığım zaman aynı durumdaydı.

Daha önce, Ruletenburg'dan Blanche'la birlikte ayrıldığımız sabah General'in sinir bunalımları geçirdiğini sonradan öğrendim. Bayılıp yere düşmüş, bir hafta kendine gelememiş. Deli gibi, ipe-sapa gelmez şeyler söylüyormuş, durmadan. Azıcak iyileşince, tedavisini yarım bırakıp, Paris'e gelmiş.

Balanche'm güleryüzle karşılaması ona iyi bir ilaç etkisi yapmıştı. Neşeli, mutlu olduğu halde hastalığın belirtileri vardı daha. Hiçbir şey hakkında kesin karara varamıyor, ciddi bir konuşmayı sürdüremiyordu. Böyle durumlarda başını sallıyor, bir "Hınğ!" çekmeyle yetiniyordu. Sık sık gülüyordu. Katılmaya benzeyen sinirli, hastalıklı kahkahalardı bunlar. Arada-bir gür kaşlarını çatıyor, saatlerce öyle oturuyordu. Birçok şeyi unutuveriyordu. Son derece dalgın olmuştu. Kendi kendine konuşuyordu. Yalnız Blanche'ın yanında canlanıyordu.

Aslında, o durgun, içe dönük, somurtkan hal Blanche'ı uzun zaman görmediğinde, ya da onu almadan bir yere gittiğinde, giderken onu okşamadığı zamanlarda geliyordu. Ne istediğini o zaman sorsanız söyleyemezdi. Çünkü, neden üzüldüğünü, canının neye sıkıldığını kendi de bilmiyordu.

Biriki kez Blanche bütün gününü dışarıda geçirmişti. Belki Albert'ine gitmişti. General onu göremeyince huzursuzlanmıştı. Çevresine bakınıp telaşlanıyordu. Soru doluydu bakışları. Birşeyler hatırlamaya çalışıyormuş gibi tavırlar takınıyordu. Aradığını bulamayınca, ya da soracağı şeyi hatırlayamayınca gene durgunlaşıyordu, ta ki güzel giyimli, hayat dolu Blanche'ın

kahkaları odayı doldurana kadar.

Blanche, odaya girer girmez, General'in yanına koşuyor, onu neşelendirmeye çalışıyor, arada-bir öpüyordu bile. Ama, zavallı General böyle bir ilgiye alışık değildi. Bir seferinde ağlamıştı bile... Şaştım, doğrusu.

General bizim eve yerleştikten sonra, Blanche onun hakkında bana dil dökmeye başladı. Konuşurken heyecanlanıyordu. Durmadan, General'in karısından bile ayrıldığını söylüyordu. Sonra, ben General'in yanında çalışıyormuşum; onun durumunu çok iyi bilmem gerekiyormuş; böyle yaptığım için sıkılmalıymışım...

Sesimi çıkarmıyordum. O ise durmadan konuşuyordu. Sonunda gülümsedim; o da, bir daha üstelemedi.

İlkin aptal olduğuma inanmış, zamanla çok iyi yürekli, uysal biri olduğumu anlamıştı. Sözün kısası, bu saygın kızın gözüne girebilmeyi başarabilmiştim. Aslında, Blanche, son derece içten bir kızdı -kendi çapında, elbette- ama, başlangıçta onun hakkında hiç böyle düşünmüyordum.

Son zamanlarda bir gün: "Akıllısın, iyi yüreklisin." dedi bana. "Ama... ama, ne yazık ki aptalın tekisin! Hiç para tutamazsın sen, hiç!"

Birkaç kez, General'i çıkarıp dolaştırmamı istedi benden; tıpkı finosunu uşağıyla gezmeye yollar gibi. Onu tiyatroya, Bal-Mabile'e, lokantaya götürdüm. Blanche ödüyordu bu masrafları. Oysa, General'in parası vardı. Başkalarının yanında cüzdanını çıkarmayı pek sevmesine karşın, gene de paralar Blanche'tan çıkıyordu.

Bir keresinde General Palais-Royal'de tam yediyüz franklık bir broş görmüş, onu alıp Blanche'a hediye etmek istemişti de, caydırıncaya kadar akla karayı seçmiştim. Yediyüz franklık broşu ne yapacaktı Blanche! General'in cebinde topu topu bin frank vardı zaten. Bu parayı bile nereden bulduğunu

anlayamadım gitti. Otel borcunu bile veren Astley'den almış olabilirdi.

Bu süre içinde General'in bana ne gözle baktığına gelince, Blanche'la aramızdaki ilişkiden habersizdi sanıyorum. Rulette kazandığım parayı bilmesine karşın gene de, Blanche'ın yanında bir sekreter, belki uşaktan öte bir şey olacağıma ihtimal bile vermiyordu. Bu yüzden, benimle, eskiden olduğu gibi gene, yukarıdan, buyurur gibi konuşuyordu. Bazan azarlıyordu bile.

*

* *

Bir gün kahvaltıda bizi epeyce güldürdü. Blanche da, ben de katıla katıla güldük. Alıngan bir adam değildi ama, o gün nedense darıldı bana. Nedenini kendi de bilmiyordu elbette. Başı-sonu olmayan bir söylev tutturmuştu. Toy bir çocuk olduğumu, bana haddimi bildireceğini, iyi bir ders vereceğini söylüyordu.

Konuştu durdu. Kimse bir şey anlamıyordu bu konuşmalardan. Hele Blanche katılıyordu gülmekten. Sonunda biraz yatıştırdılar, alıp gezmeye çıkardılar.

Çoğu kez, durup dururken üzgünleştiğini, Blanche yanında olsa bile, gene birinin özlemini çektiğini fark ediyordum.

Biriki kez benimle dertleşmek istemişti ama, gene de içini boşaltamıyordu bir türlü. Ordudaki günlerinden, ölen karısından, çiftliğinden, malikanesinden söz ediyordu. Sonra hoşuna giden bir sözcüğe takıyordu aklını, akşama kadar belki yüz kez tekrarlayıp duruyordu onu. Ama, bu sözcük ne duygularını belli ediyordu, ne de düşüncelerini.

Çocuklarından söz açmak istediğimde hemen kapadı bu konuyu. Çabuk çabuk konuşarak: "Evet, evet! Çocuklarım, çocuklarım, haklısınız, çocuklarım!" dedi.

Yalnız, bir kez sözlerim pek dokundu ona. İkimiz tiyatroya

gidiyorduk. birden: "Zavallı çocuklar onlar!" dedi. "Evet, efendim, evet, zavalı çocuklar onlar!"

O akşam birkaç kez tekrarlayıp durdu:

- " Zavallı çocuklar!"

Polina'dan söz açmak istedim.

- "Çok nankör bir kadındır o!" diye bağırdı. "Hem hayın, hem nankör! Rezil etti aileyi! Burada yasalar işleseydi onu muma çevirirdim ben! Evet, evet, muma çevirirdim!"

Degrieu'ye gelince, onun adını bile duymak istemiyordu.

- "Mahvetti beni!" diyordu. "Soydu, öldürdü! İki yıl boyunca korkulu bir düş oldu benim için! Aylarca rüyama girdi! Bu... bu, bu... Aman! Bir daha söz açmayın bana bu adamdan!"

Blanche'la aralarında birşeyler hazırlıyorladı ama, ben gene her zamanki gibi susuyor, sesimi çıkarmıyordum. İlkin Blanche açıldı. Ayrılmamızdan bir hafta önce, o kendine özgü geveze haliyle anlattı:

- "*İl a du changes.*" (x) dedi. "*Babuşka* (xx) gerçekten çok hasta. Her an ölebilir. Astley telgrafla bildirdi. Sen de biliyorsun ki, General varisidir onun. Olmasa da ziyanı yok. Çünkü, kendisinin de oldukça yüklü bir emekli aylığı var. Sonra, bitişik odada yatacak hep. Mutlu da olacak. "General'in hanımı" olacağım. Kibarlar çevresine girerim." Blanche'ın en büyük emeliydi bu. "Sonra, Rusya'da bir çiftliğin sahibi olacağım. *J'aurai un chateau, des moujiks, et puis j'aurai tourjours mon million.*" (xxx)

- "Ya seni kıskanır, bilmem neler istemeye kalkarsa?.. Anlıyorsun ya..."

- "A, hayır, *non, non, non!* Haddine mi düşmüş! Gerekli önlemleri aldım ben: Albert'in adına birkaç tane borç senedi imzalattım ona. Gık çıkarırsa defterini dürerim hemen. Aslında, cesaret edemez böyle birşeye!"

- "Peki, evlen öyleyse..." dedim.

*

* *

Evlenme töreni aile arasında, sessiz-sedasız yapıldı. Albert'le birkaç da ahbap vardı, okadar. Hortense, Cleopatre gibilerin çağırılmaması kararlaştırılmıştı.

Güvey pek memnundu durumdan. Blanche onun kravatını bağladı, saçlarını briyantinledi, General, frakla, beyaz yelekle *tres comme il faut* (pek mükemmel) idi.

Blanche'ın, General'in odasından çıkarken bana öyle bir: "*İl est pourtant tres comme il faut.*" (Gene de pek mükemmel) deyişi vardı ki onun böyle gösterişli olmasına kendi bile şaşmıştı sanki.

(x) "Durum değişiyor."

(xx) Rusça: "Büyükanne."

(xxx) "Şatom, köylülerim, nasıl olsa enaz bir milyonum olacak."

Tembel bir seyirci gibiydim; işin ayrıntılarını hiç önemsemiyordum. Yalnız, Blanche'ın soyadının De Cominges olmadığı, annesinin de Bn. De Cominges adını taşımadığı, gerçek soyadlarının Du Placet olduğu aklımda kaldı. Kendilerine neden De Cominges dedirttiklerini anlayamadım gitti.

General bundan çok mutlu olmuştu. Öyle ki, Du Placet adım De Cominges'den daha çok sevmişti. Düğün gününün sabahı giyinip kuşanmış, salonda bir aşağı, bir yukarı dolaşırken son derece ciddi, mağrur bir tavırla kendi kendine söylenip duruyordu:

- "Blanche Du Placet! Blanche Du Placet, Du Placet! Du Placet kızı Blanche!"

Yüzünde pek mutlu bir hal vardı. Kilisede, nikah dairesinde, evinde yemek yerken yalnız sevinçli değil, mağrur olduğu da yüzünden belliydi. "Nikahta keramet vardır!" derler ya, gerçekten, ikisi de değişmiş, daha bir ağırbaşlı olmuşlardı.

Blanche bana, son derece ciddi bir tavırla: "Değişmeliyim artık." dedi. "Yalnız, canımı sıkan bir şey var: Yeni soyadımı aklımda tutamıyorum bir türlü. Zagaryanskiy, Zagaryanskiy... Bilmem ne General'inin hanımı... Neydi bakayım... *Sago... Sago... Ces diables des noms russes! Enfin, Madame la generale a quatorze consonnes! Comme c'est agreable, n'est-ce pas?*" (Şu Rus adlarını da Allah kahretsin! Neyse, ondört sessiz harfli general'in hanımı... Hoş bir şey, değil mi?)

Sonunda ayrıldık. Blanche'ın, o aptal Blanche'ın gözleri yaşarmıştı gidiyorum diye.

Hıçkırarak: "*Tu etais bon enfant Je te croyais bete et tu en avais l'air.*" (İyi çocuktun. Ben seni aptal sanmıştım. Öyle de bir halin vardı ya.) dedi. Ama, bu sana yakışıyor!"

Elimi son kez sıkarken birden: "*Attend!*" (Bekle!") diye bağırarak yatak odasına koştu.

Elinde iki tane bin franklık vardı döndüğünde.

Böyle bir davranışı hiç beklemiyordum ondan!

- "Al bunları, işine yarar." dedi. "Çok bilgili bir *uçitel*'sin belki ama, çok akılsızsın. İki bin franktan daha çok para vermem sana; çünkü, nasıl olsa hepsini kumarda kaybedeceksin. Hadi, gülegüle! *Nous serons totu seras heureux!*" (Mutlu olacaksın!)

Beşyüz frank kadar da bende vardı. Ayrıca en az bin frank edecek değerli bir saatim, elmas taşlı kol düğmelerim, ufak-tefek birtakım şeylerim epeyce giderdi.

Bu küçük kasabaya, özellikle, kendimi biraz toparlamak için indim. Astley'i de bekliyordum bu arada. Dönüşte buradan geçeceğini, bir işi için de bir gün kadar kalacağını çok iyi biliyordum. Herşeyi öğrenecektim ondan... Sonra da, ver elini Hamburg!..

Ruletenburg'a gitmeyeceğim şimdilik. Önümüzdeki yaz, belki. Aynı masada iki kez talih denenmeyeceğini söylüyorlar. Aslında oyunların şahı Hamburg'da oynanıyormuş.

XVII

BU notlarıma el sürmeyeli tam bir yıl, sekiz ay oldu. Şimdi bir rastlantıyla, can sıkıntımı gidermek için açıp okudum. Hamburg'a gideceğimi yazmıştım son olarak. Aman! Ne de rahat yazmışım o son satırları! Daha doğrusu, tam bir rahatlık değil de, kendine güvenle, geleceğe umutla bakılarak yazılmış!..

O zamanlar içimde ufacık bir kuşku var mıydı acaba? Aradan bir buçuk yıldan fazla bir zaman geçti. Şu sırada dilenciden daha kötü bir durumdayım. Dilencilik de neymiş? Çok iyi bir durum dilencilik!..

Kendimi mahvettim! Durumum pek berbat! Ahlak dersi okutmak bile boşuna! Ahlak dersi vermekten daha anlamsız bir şey düşünülemez bir durumda.

Ah, şu kendini-beyenmiş insanlar! Ahlak dersi verdikleri zaman nasıl da kurulurlar! Bugünkü durumumun bütün iğrençliğini nekadar iyi anladığımı bilselerdi, bana akıl verirler miydi hiç! Bilmediğim, yeni birşey söyleyebilirler miydi bana?

Hem sonra, önemli olan bu mudur? Önemli olan rulet tekerleğinin biraz daha dönerek öbür yanda durması, herşeyi değiştirmesidir... O zaman -hiç kuşkum yok- önce o bana akıl hocalığı yapanlar yanıma koşar, dostça gülümseyerek beni kutlamak isterdi... O zaman kimse yüz çevirmezdi bana şimdiki gibi.

Canları cehenneme hepsinin! Şu sırada neyim ben? *Zero*. Yarın ne olabilirim? Hiç. Yarın ölür, yeniden dirilerek yeni bir hayata başlayabilirim!.. İçimdeki insanı iyice mahvolmadan kurtaracağım.

*

* *

O zaman gerçekten gitmiştim Hamburg'a. Sonra gene Rulettenburg'a döndüm; Spa'ya, Baden'e kadar gittim.

Baden'e namussuz herifin biri olan danışman Hintze'nin uşağı olarak gittim. Evet, tam beş ay uşaklık yaptım! Cezaevinden çıkar çıkmaz başıma gelmişti bu hal.

Ruletenburg'da bir borç yüzünden girmiştim cezaevine. Beni kim olduğunu bilmediğim biri kurtarmıştı. Borcumu o ödemişti. Kim olabilirdi bu? Astley mi? Polina mı?.. O kadarını pek bilmiyorum. Ama, tam ikiyüz taler tutan borcumu biri vermiş, cezaevinden çıkmamı sağlamıştı.

Nereye gidebilirdim? Tuttum, Hintze denilen adamın yanına girdim. Genç, aklı bir karış havada, tembel mi tembel biriydi; ben ise üç dilde okuyup yazıyor, konuşabiliyordum. İlkin otuz gulden aylıkla bir sekreter gibi girdim Hintze'nin yanına. Sonraları ise beni tam bir uşak gibi kullanmaya başladı. Sekreter tutacak parası olmadığından aylığımı azaltıp uşağı yaptı beni. Gidecek bir yerim olmadığı için ister-istemez adamın yanında kaldım. Böylece, biraz da kendim benimsemiştim uşaklığı.

Orada çalışırken yemedim, içmedim, tam yetmiş gulden biriktirdim. Bir gün, Baden'de Hintze'ye artık yanından ayrılacağımı söyledim.

Ayrıldım. Soluğu rulet salonunda aldım. Nasıl da atıyordu yüreğim!

Hayır, paraya değer verdiğimden değildi bu heyecanım! İstediğim tek şey, şu Hintze'nin, garsonların, göz kamaştırıcı şu Baden'li kadınların hepsinin benden söz etmeleri. Öykümü anlatmaları, benden söz etmeleri. Öykümü anlatmaları, beni göklere çıkararak zaferimin önünde eğilmeleriydi.

Bütün bunların çocukça bir düş olduğunu biliyordum ama, kimbilir neden... Polina'yla bir gün karşılaşırsam, bana attığı tekmelerin çok üstünde biri olduğumu anlardı belki.

Evet, benim için önemli olan para değildi! O sırada param olsa, gene ibir Blanche'a yedirir, onaltı bin franga alacağım iki atlı bir kupa arabasında üç hafta gezip tozardım, bunu çok iyi biliyordum. Cimri değildim. Hovarda? Belki.

Krupyenin bağırmaları yüreğimi nasıl da titretiyordu:

-*"Trente et un, rouge imhair et passe."*

-"*quatre, noire, hair et manque.*"

Nasıl bir hırsla bakıyordum masanın üstündeki altınlara, banknotlara! Krupyenin küreğinden dökülen çil çil altınları, üst üste yağılı gümüşleri gördükçe kuduracak gibi oluyordum. Daha oyun salonundan iki oda ötedeyken para sesini duyunca içim gidiyordu.

*

* *

Dişimden, tırnağımdan artırdığım o yetmiş guldeni alıp yeşil masaya yaklaşmamı hiç unutamıyorum. *Passe*'a on gulden koymakla başladım işe. *Passe*'ı uğurlu sayarım kendim için.

Kaybettim. Altmış gümüş guldenim kalmıştı. Bir süre düşündüm, *zero*'ya beşer gulden, beşer gulden oynamaya başladım.

Üçüncü elde *zero* çıktı. Yüz yetmişbeş guldeni alırken ölecektim sevincimden. Yüz bine gulden kazanırken böylesine sevinmemiştim.

Hemen yüz guldenini *rouge*'a oynadım... Kazandım. Bu kez ikiyüz koydum... Gene kazandım. Dörtyüz gulden yatırdım *noir*'a *Noir* çıktı. Sekizyüz guldenin tümünü *manque*'a koyup yeniden kazandım.

Beş dakikada tam bin yedi yüz guldenim olmuştu! Böyle bir sırada eski talihsizlikleri unutuveriyor insan! Büyük bir yüreklilik göstererek hayatımı ortaya koymuş, kumar oynamıştım. Kazanmıştım gene... Bundan böyle, yeniden adam sayacaklardı beni!

Otele gidip bir oda tuttum. Kapıyı içeriden kitleyerek gece saat üçe kadar paralarımı saydım.

Sabahleyin uyandığımda, uşak değildim artık. Hemen o gün Hamburg'a gitmeye karar verdim. Orada ne uşaklık yapacaktım, ne de cezaevinde yatacaktım.

Tren kalkmadan yarım saat önce iki el rulet oynamak için salona gittim. Bin beşyüz florin kaybettim. Gene de, oyuna devam etmeyip kalktım, Hamburg'a geldim. Bir aydır buradayım...

*

* *

Sürekli bir kuşku içinde yaşıyordum elbette. Hep ufak oynuyor bir şey bekliyordum... Oyun masasında uzun süre dikiliyor, birtakım hesaplar yapıyor, oyunu inceliyordum.

Düşlerimde bile hep oyun vardı. Kendimi uyuşmuş, bir bataklığa düşmüş de her yanımı yosunlar kaplamış gibi hissediyordum.

Bu duygularım Astley'le karşılaştığımda daha çok güçlendi. Ta o günden beri hiç karşılaşmamıştık. Rastlantı işte. Olay şöyle oldu:

Birtakım hesaplar yaparak bahçede dolaşıyordum. Hiç param kalmamıştı. Evet, cebimde elli gulden vardı ama, üç gündür otele para vermemiştim. Rulet oynamaktan başka çarem kalmamıştı.

Ancak bir el oynayabilirdim bu parayla. Kazanırsam devam edecektim. Yok, kaybedersem, ya öğretmene ihtiyacı olan bir Rus ailesi bulacaktım, ya da gene uşaklık yapacaktım.

Kafam bu düşüncelerle dolu olarak parkı, koruyu geçip komşu prensliğe ulaşan her günkü yolumdan yürüyordum. Arada-bir böyle üç, dört saat yürüyüp Hamburg'a aç, yorgun-argın döndüğüm olurdu.

O gün bahçeden parka daha yeni çıkmıştım ki, kanepede oturan Astley'i gördüm birden, Daha doğrusu ilkin o beni görmüştü, seslendi.

Gidip yanına oturdum ama, gururlu bakışları görünce, onunla karşılaşmaktan duyduğum sevincim sönüverdi birden.

- "Demek buradasınız!" dedi. "Sizi burada göreceğimi biliyordum zaten. Anlatmak zahmetine katlanmayın boşuna. Biliyorum, herşeyi biliyorum. Bir yıl sekiz aylık yaşantınızı biliyorum."

- "E, eski dostlarınızla bu denli ilgilenmeniz soylu oluşunuzu simgeler, Bay Astley." dedim. "Durun bir dakika, aklıma bir şey geldi: Ruletenburg'da ikiyüz gulden verip beni cezaevinden çıkaran siz miydiniz? Bunu kimin yaptığını bilmiyorum da."

- "Yo, hayır, hayır! İkiyüz guldenlik bir borç yüzünden Ruletenburg cezaevinden sizi kurtaran ben değilim. Yalnız, orada iki yüz gulden için yattığınızı biliyordum."

- "Demek beni kurtaranın kim olduğunu biliyorsunuz?"

- "Yo, hayır, sizi kurtaranın kim olduğunu bildiğimi söyleyemem."

- "Tuhaf, doğrusu! Bizim Ruslar'dan hiçbiri tanımaz beni. Tanısalar da böyle bir şey yapmazlar. Çünkü, gerçek Ruslar ancak Rusya'da birbirlerine yardım ederler. "Bu yüzden, bunu yapsa yapsa, anlaşılmaz huylu bir İngiliz yapmıştır." diye düşünüyordum."

Astley beni şaşkın şaşkın dinliyordu. Beni bitkin, umutsuz göreceğini sanıyor olmalıydı.

Soğuk bir sesle: "Sizi umutsuzluğa düşmemiş, neşenizi bile kaybetmemiş gördüğüme sevindim." dedi.

Güldüm.

- "Yani, perişan değilim, küçülmedim diye içinizden kızıyorsunuz bana." dedim.

Ne demek istediğimi ilkin anlayamamıştı. Sonra gülümsedi.

- "Böyle konuşmanız hoşuma gidiyor." dedi. "Konuşmalarınızda heyecanlı, aynı zamanda karamsar eski dostumu görüyorum gene. Böylesine zıt özellikler ancak Ruslar'da bulunur. İnsan eski dostunu karşısında küçülmüş olarak görünce mutlu olur, gerçekten. Aslında, dostlukların temeli böyle küçülmeler üzerine atılır. Akıllı her insanın bildiği çok eski bir gerçektir bu. Ama, inamn, sizi böyle iyi, neşeli görmek çok memnun etti beni. Söyler misiniz, kumarı bırakmaya niyetiniz yok mu?"

- "O! yere batsın kumar! Şimdi bile bırakırım, ancak..."

- "Ancak, verdiklerinizi geri alırsanız, değil mi? Böyle diyeceğinizi biliyordum. Söylemeyin ötesini, biliyorum. Farkına varmadan ağzınızdan kaçtığı için de doğrudur. Söyler misiniz, kumardan başka neyle uğraşıyorsunuz?"

- "Hiçbir şeyle."

Beni sınava çekiyordu sanki. Birşey bilmiyordum. Hemen hemen gazete bile okumuyordum. Hele şu son bir ay içinde bir kitap bile almamıştım elime.

- "Sizin kanınız donmuş." dedi. "Yaşayışımı, kişisel görevleri, toplumsal ödevleri; insanlık, yurttaşlık haklarınızı; dostlarınızı -bir zamanlar vardı çünkü- para kazanmak hırsından başka herşeyi, anılarınızı bile unutmuşsunuz. Sizi, yaşantınızın en güçlü, en ateşli dönemiyle hatırlıyorum. O güzel duygularınızı da bıraktığınıza eminim. Şimdi ise, en güçlü duygularınızın *pair, impair, rouge, noire* orta sıradaki oniki rakamından ileri gitmediğini kesinlikle biliyorum artık!"

Canım sıkılmıştı.

- "Yeter, Bay Astley, lütfen hatırlatmayın bunları bana!" diye öfkeyle bağırdım. "Bütün bunları unutmadığımı siz de biliyorsunuz. Yalnız bir süre için kovdum kafamdan bunları, anılarını bile... Durumumu düzeltince... o zaman, nasıl düzeleceğim göreceksiniz!"

- "Desenize, daha on yıl buralardasınız! İsterseniz bahse girelim: On yıl sonra gene bu kanepede hatırlatırım size bu sözleri."

Sabırsızlıkla kestim sözünü:

- "Yeter artık, kapatalım bu konuyu!" dedim. "Geçmiş hakkında söylediğiniz kadar unutkan olmadığımı ispatlamak için, izin verin size birşey sorayım: Polina nerede şimdi? Beni cezaevinden kurtaran siz değilseniz, kesinlikle odur. Ta o zamandan beri hiç bir haber alamadım ondan."

- "Yo, hayır, hayır! Kurtarıcınızın o olduğunu sanmıyorum. İsviçre'de şimdi o." Birden sinirlenmişti. "Hem bana Polina hakkında soru sormasanız daha iyi olur."

Elimde olmadan gülümsedim.

- "Demek ki siz de yüreğinizden yaralısınız!" dedim.

- "Dünyadaki saygıdeğer kişilerin en iyisidir Polina." dedi. Yalnız, size bir daha hatırlatıyorum: Onun hakkında bana hiçbir şey sormasanız daha çok memnun olurdum. Polina'yı gerektiği gibi tanımadınız siz. Ondan söz etmekle duygularımı

incitiyorsunuz!"

- "Bak sen hele! Ama, haksızsınız. Başka ne konuşabiliriz ikimiz? Ortak başka ne anımız var ki! Yo, merak etmeyin, işlerinize burnumu sokacak değilim... Ben yalnızca Polina'nın sır olmayan yanlarıyla, şu sırada ne yaptığıyla ilgileniyorum. İki sözcükle açıklanabilir bu."

- "Daha başka birşey sormamanız koşuluyla. Polina uzun süredir hastaydı; şimdi de hasta. Bir süre Kuzey İngiltere'de annemle kızkardeşimin yanında kaldı. Altı ay önce o deli Büyükanne'si öldü, Polina'ya yedibin İngiliz lirası kadar bir miras bıraktı. Şu sırada Polina evli olan kızkardeşmin yanında. Büyükanne Polina'nın küçük kardeşlerini de unutmamış, onlara da pay ayırmış. Şimdi Londra'da okuyorlar. Polina'nın üvey babası General, bir ay önce, Paris'te kalpten öldü. Blanche iyi bakıyordu ona ama, Büyükanne'den miras olarak ne kaldıysa hepsini üstüne geçirivermişti... Hepsi bukadar işte."

- "Ya Degrieux?" diye sordum. "O da İsviçre'de gezide mi?"

- "Hayır, İsviçre'de gezide değil ama, nerede olduğunu bilmiyorum. Hem sizi böyle birtakım imalarda bulunmamanız için son kez uyarıyorum. Yoksa, bozuşuruz!"

- "Nasıl? Bunca dostluğumuza rağmen mi?"

- "Evet, bunca dostluğumuza rağmen!"

- "Bin kere özür dilerim sizden, Bay Astley. Yalnız, sizi gücendirecek bir şey yoktu sözlerimde. Polina'yı suçlamak istemedim. Hem sonra, bir Fransız'la bir Rus kızı söz konusu olunca sonucu ne siz kestirebilirsiniz, ne ben, Bay Astley."

- "Degrieux'nın adını onun adının yanında kullanmadan "Bir Fransız'la bir Rus kızı" demekle neyi anlatmak istediğinizi sormak isterdim size. Neden böyle bir "yakıştırma" yaptığınızı anlayamadım, doğrusu. Neden ille bir Fransız'la bir Rus kızı?"

- "İlgilendiniz bile, gördünüz mü?" dedim. "Ama, bunu anlatmak çok uzun sürer, Bay Astley. Bunun öncesini bilmek gerekir. İlkin gülünç gibi görünüyorsa da, çok önemlidir bu. Bir Fransız deyince, olgun, güzel bir kalıp gelir akla. Britanya'lısınız siz, bunu kabul etmeyebilirsiniz. Bunun böyle olduğunu bir Rus olarak -kıskançlığımdan olacak- kabul

etmiyorum ama, bizim genç kızlarımız benden daha başka türlü düşünüyorlar. Siz Racine'i yapmacık, bozuk, lavanta kokulu bulabilirsiniz; elinize alıp okumak bile istemezsiniz belki. Ben de onu yapmacık, bozuk, lavanta kokulu, gülünç bile buluyorum. Ama, Racine güzeldir, Bay Astley; büyük bir ozandır. İşin en önemli yanı da bu ya. Biz daha ayılar gibi yaşarken Fransız'ın, özellikle Paris'linin ulusal biçimi kibar bir kalıba girmeye başlamıştı. Devrim soylu sınıfının mirasına kondu. Bugün en basit bir Fransız bile, bilincini, ruhunu, yüreğini katmadan, tavrı duruşu, konuşması, düşünceleriyle kibar olmasını bilir.

"Fransızlar bütün bu özelliklere miras olarak konmuşlardır. Anlaşılacağı gibi, ciğeri beş para etmeyen Fransızlar bu işi kusursuzca becerirler. Şunu da söyleyeyim, Bay Astley: İyi yürekli, zeki, ağırbaşlı bir Rus kızı kadar içten, karşısındakine güvenen birini daha bulamazsınız dünyada. Karşısına şu, ya da bu kılıkta, yüzünde maskesiyle çıkan bir Degrieux kolayca çelebilir bu kızın gönlünü. Çünkü kibar bir kalıbı vardır, Bay Astley. Genç kız bu kalıbın ona kalmış yapmacık bir miras olduğunu bilemez; ruhu, yüreği de böyle sanır.

Belki gücünüze gidecek ama, Bay Astley, siz İngilizler'in hiç de kibar bir görünümleri yoktur, baston yutmuş gibi dimdiksinizdir. Ruslar ise, güzelliğe çok değer verirler, düşkündürler buna. Ama, ruh güzelliğini, kişilik sahibi olmanın değerini anlayabilmeleri için kadınlarımız -özellikle genç kızlarımızın- çok daha özgür, gün-görmüş olması gerekir. Polina'nın -bağışlayın, ağzımdan kaçtı- sizi o Degrieux denen heriften üstün görmesi için çok uzun bir süre geçmesi gerekiyor. Değerinizi anlayacak sonunda. Dostunuz olacak, kalbini açacaktır size; ama, gene o akılsız, uğursuz, çıkarcı Degrieux'yü atamayacaktır içinden. Bu iş yalnız inat, onur yüzünden bile böyle olacaktır. Çünkü Degrieux kızcağızın karşısına ilkin kibar bir marki, hem de bütün varını-yoğunu -sözde, elbette- umutlarını yitirmiş, özgür düşünen, yarı deli bir generale yardım ede ede yoksul düşmüş bir marki olarak çıkmıştı. Gerçek yüzü çıktı ortaya; ama, ne önemi var bunun! Şimdi eski Degrieux'yü verin ona... bayılır! Bugünkü Degrieux'den ne denli nefret ediyorsa, dünkü Degrieux'ye de o

denli can atacaktır. Eski Degrieux onun hayalinde yaşayan bir insan olsa bile bu böyledir. Siz şeker fabrikatörüydünüz değil mi, Bay Astley?"

- "Evet, ünlü Lovel ve Ortakları Şeker Fabrikası'nda payım var."

- "Gördünüz mü, Bay Astley! Bir yanda bir şekerci, öte yanda bir Apollon'un Belvedere'si... Birbiriyle ilgilisi olmayan şeyler... Ben ise şeker fabrikatörü falan değilim basit bir rulet oyuncusuyum. Uşaklık ettiğim zamanlar bile oldu. Polina'nın bütün bunları bildiğini sanıyorum. Çünkü, gerçekten iyi bir haber olma örgütü kurmuş."

Astley bir ara düşündü. Sonra soğukkanlı bir halle konuştu:

- "Kızgın olduğunuz için saçmalıyorsunuz." dedi. "Hem, söylediklerinizin hepsi çok bayat şeyler..."

- "Çok haklısınız!" dedim. "Yalnız, sevgili dostum, işin en acı, en korkunç yanı bu, aslında. Suçlamalarım, belki pek bayat, pek basit, pek gülünç ama, gene de doğru! Ne yazık ki sizinle kesin bir sonuca varmadık bu konuda!"

- "Çok çirkin, saçma şeyler bunlar!" dedi. "Çünkü, çünkü..."

Astley'in sesi titriyor, kekeliyor, gözleri alev alev yanıyordu.

- "Çünkü, haberin olsun, iğrenç, bayağı, alçak adam, ben buraya onun isteği üzerine geldim! Seni görmek, uzun uzun, içten konuşmak, duygularını, düşüncelerini, umutlarını... geçmişin üzerinde bıraktığı etkiyi ona iletmek için geldim."

- "Doğru mu bu? Doğru mu?" diye haykırdım.

Birden sel gibi yaşlar boşanmıştı gözlerimden. Kendimi tutamıyor, hüngür-hüngür ağlıyordum. Sanırım ilk kez böyle bir şey geliyordu başıma.

- "Evet, bedbaht adam!" dedi. "O seni seviyordu. Bunu sana açıklayabilirim şimdi, çünkü sen artık mahvolmuş bir insansın! Onun seni gene de sevdiğini söylesem birşey değişmez; çünkü sen buradan ayrılamazsın! Evet, kendi kendini mahvettin. Birtakım yeteneklerin vardı, hayat doluydun, iyi bir insandın. Yetenekli kişilere gerçekten ihtiyacı olan yurduna yararlı olabilirdin. Ama, burada kalmaya mahkumsun. Herşey bitmiş

artık senin için.

"Seni suçlamıyorum. Bütün Rusların böyle olduğunu sanıyorum; ya da, böyle olmaya yatkındırlar. Rulet olması şart değil, başka bir şey de düşürür onları bu yola. Böyle olmayanlar çok azdır. Emeğin ne olduğunu anlamayan ilk insan sen değilsin. Yurttaşlarından söz etmiyorum. Rulet tam bir Rus oyunudur. Bugüne kadar namusluydun, uşaklık etmeyi çalmaktan daha iyi buldun. Ama, geleceğini düşünmeye *korkuyorum.*

"Neyse, yeter artık, hoşçakal! Paraya ihtiyacın var, değil mi? Al şu on altını. Daha çoğunu vermeyeceğim, çünkü nasıl olsa kumara vereceksin. Al, Hoşçakal! Alsana!"

- "Hayır, Bay Astley." dedim. "Bütün bu söylediklerinizden sonra..."

- "Al!" diye bağırdı. "Soyluluğunu yitirmediğine eminim. Ama, bu parayı bir dostun olarak veriyorum sana. Bilsem ki kumarı, Hamburg'u bırakıp yurduna döneceksin, orada yeni bir hayat kurman için sana şimdi şurada bin İngiliz lirası verirdim. Şimdi bin lira değil de yalnızca on altın veriyorsam, senin için ikisinin de aynı değerde olduğunu bildiğimdendir. Nasıl olsa ikisini de kumara vereceksin. Hadi al da ayrılalım artık."

- "Sizi bir kez sarılıp öpmeme izin verirseniz alırım." dedim.

- "A! seve seve!" dedi.

İçten sarılıştık. Astley ayrılıp gitti.

*

* *

Hayır, haksızdı! Ben Polina ile Degrieux konusunda konuştuysam, o da Ruslar hakkında çok acımasız, acele karar vermişti. Kendim için hiçbir şey söylemiyorum. Bununla birlikte... evet, bununla birlikte, herşey sadece sözden ibaretti! Oysa, sözü bırakıp harekete geçmek gerekiyor.

Burada önemli olan İsviçre'dir. Yarın, evet, hemen yarın oraya gidebilsem ne iyi olurdu! Yeniden canlanıp dirilmeliyim! Ona ispatlamalıyım... Hala bir insan olduğumu bilmeli Polina. Yeter ki... Neyse, vakit çok geç oldu şimdi. Yarın... Ah, içimde

bir önsezi var, başka türlü olamaz ki.

Şu sırada cebimde onbeş altınım var. Bu işe onbeş guldenle başladığım günler oldu! Dikkatli oynarsam... Ah, hala akıllanamadım! Küçük bir çocuk gibiyim!

Nasıl oluyor da, yıkılmış bir insan olduğumu anlayamıyorum! Peki ama, neden eski kişiliğimi bulamıyorum?

Evet! Herşey bir kezcik dikkatli, temkinli oynamama bağlı! Yalnız bir kere kişiliğimi bulabilsem, bir saat içinde tüm yaşayışımı değiştirebilirim! Önemli olan, kişilik. Ruletenburg'da talihe yenildiğim son dakikada olanları hatırlasam yeter.

Ah, ne kararlı tutumdu o! Bütün paramı vermiştim, hepsini... Gardan çıkarken baktım, yeleğimin cebinde bir gulden kalmış.

- "Eh, bugün de karnım doydu demektir!" diye geçirmiştim içimden.

Yüz adım kadar gittim, vazgeçip döndüm yeniden. Bu bir guldeni çıkarıp *manque*'a koydum. Geçen sefer de *manque*'a oynamıştım.

Doğrusu, insan gurbette, yurdundan, dostlarından uzakta o gün ne yiyeceğini düşünürken cebindeki son guldeni de kumara yatırınca anlaşılmaz duygular kapılıyor içini...

Kazandım. Yirmi dakika sonra, cebimde yüzyetmiş guldenle çıkıyordum. Bir gerçekti bu! En son bir guldenin neler yapabileceğinin ispatıydı bu! O zaman umutsuzluğa kapılıp yüreklilik gösteremeseydim ne olacaktı!..

Yarın, yarın herşey bitecek artık!..

SON

DOSTOYEVSKİ

KUMARBAZ

Kumarbaz tüm varlığını, yeteneğini ve gücünü rulet masasına yatıran; bilinmeyene, tehlikeye özlem duyan, hem başkaldıran, hem korkan, içinde binbir çeşit çelişki barındıran kumara tutkun bir adamın romanı.

Kendisi de uzun süre kumarın esiri olan Dostoyevski, belki asla romanına kendi yaşamından bu kadar çok şey katmamıştır. Hiçbir şey yazmasaydı bile Kumarbaz onu Dostoyevski yapmaya yeterdi. Zevkle ve beğeniyle okuyacağınız olağanüstü bir romandır.